

INFORMATOR OŚWIATOWY

BIULETYN OŚRODKA DOSKONALENIA NAUCZYCIELI W SŁUPSKU

DOSKONALENIE NAUCZYCIELI WCZORAJ, DZIŚ I JUTRO

W biuletynie m.in.:

- Przepisy prawne, decyzje, zalecenia i wyjaśnienia...
- Informacje o placówkach oświatowych
- Innowacje i poszukiwania w nauczaniu i wychowaniu
- Propozycje doskonalenia nauczycieli
- Informacje o konkursach i olimpiadach dla uczniów
- Recenzje, nowości wydawnicze
- Komunikaty

ODN
S Ł U P S K
www.odn.slupsk.pl

JEDNOSTKA
SAMORZĄDU
WOJEWÓDZTWA
POMORSKIEGO

INFORMATOR OŚWIATOWY

• Nr 3/14 (167) • Rok XXIV • LIPIEC-WRZESIEŃ 2014 • ISSN 1505-0904 •

Stanisława Bożena Żuk: *Doskonalenie nauczycieli wczoraj, dziś i jutro* 3

PERSPEKTYWY ROZWOJU POMORZA

Mieczysław Struk: *Pomorze 2020* 4

Czesław Elzanowski: *Perspektywy Edukacji Pomorskiej*..... 6

Adam Krawiec: *Budowanie pomorskiego systemu jakości edukacji*..... 8

Z KART HISTORII OŚRODKA DOSKONALENIA NAUCZYCIELI W SŁUPSKU

Maria Kozak: *Jeszcze w zielone gramy*..... 10

Wanda Rychły: *Z sentymentem myślę* 12

Łucja Knop: *Tyle się zdarzyło*..... 13

Małgorzata Kowalska: *Nieważne skąd wieje wiatr* 14

Lech Kowalewski: *Z kart kalendarza Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku* 16

Małgorzata Kamińska: *Wykaz pracowników i doradców metodycznych:
1 września 1989 – 1 września 2014* 20

Ewa Misiewicz: *Doskonalenie i wspomaganie szkół i nauczycieli.
Zadania edukacyjne Pomorskiego Kuratora Oświaty*..... 23

Iwona Poźniak: *Ogólnopolskie i wojewódzkie konferencje* 25

Lech Kowalewski: *Szkolenia rad pedagogicznych* 28

Dorota Iwanowicz: *„Informator Oświatowy” – czasopismo z tradycją* 30

Maria Grażyna Wieczorek, Mateusz Weiland: *Projekty unijne realizowane przez ODN* 32

WSPOMAGANIE PRACY SZKÓŁ I PLACÓWEK EDUKACYJNYCH

Iwona Wójcik: *Comenius Regio „Dobrze, że każdy jest inny”* 34

Tamara Kropiowska, Jerzy Paczkowski: *Ocenianie kształtujące – wielość*..... 37

Małgorzata Lipińska, Alina Rabowska: *Projekt „Wspieramy pracę przedszkola”* 40

Maria Grażyna Wieczorek: *Punkt konsultacyjny programu Erasmus+*..... 42

Stanisława Bożena Żuk, Iwona Poźniak: *III Forum Pomorskiej Edukacji.
Perspektywa subregionów i debata regionalna* 43

Ewa Urbańska: *Doskonalenie nauczycieli a ich rozwój zawodowy* 45

Dorota Werbińska: *Znaczenie refleksji w rozwoju zawodowym nauczyciela* 52

Mariusz Domański: *Talent jak diament. Czas zacząć szkolić pedagogów zdolności*..... 56

Marzena Kroplewska: *Zadania i działania poradni psychologiczno-pedagogicznej
na przykładzie PPP w Człuchowie* 58

Agata Szklarkowska: *PBW – Pomagamy, Badamy, Wspieramy.
Działania w roku szkolnym 2014/2015*..... 62

Władysława Hanuszewicz: *Skuteczny model kształcenia nauczycieli
dla edukacji włączającej* 65

Małgorzata Bukowska-Ulatowska: *Rozwój zawodowy nauczycieli w projekcie
edukacji morskiej* 67

Jan Wild: *Przemiany w oświacie, a realia w doskonaleniu (się) nauczycieli – refleksje* 70

Jerzy Byczkowski: *Przepisy, zalecenia, wyjaśnienia*..... 71

Szanowni Państwo,

oddajemy w Wasze ręce szczególny numer „Informatora Oświatowego”, który ukazuje się od 1991 roku i który stanowi integralną część działalności naszej Placówki obchodzącej w tym roku Jubileusz powstania.

25 lat to piękny wiek – z jednej strony jest to czas planowania przyszłości, z drugiej zaś, jest to dobry moment na podsumowanie tego, co się udało oraz wskazanie tego, co można było zrobić lepiej.

Refleksję na temat dorobku oraz kondycji Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku, jego miejsca na mapie Pomorza budują artykuły, z których wyłaniają się ludzie, umiejący dostrzec niezmierny potencjał człowieka, potrafiący go wydobyć i nadać mu nowy kształt. Polecam Państwu lekturę tekstów zamieszczonych w dziale *Wspomaganie pracy szkół i placówek edukacyjnych*, z uwagi na zawarte w nich przemyślenia dotyczące kondycji nauczycieli, ich rozwoju zawodowego oraz wynikające z nich rekomendacje dla przyszłych kierunków realizacji doskonalenia.

Przyszłości, szczególnie przyszłości Pomorza, dotyczy artykuł Marszałka Województwa Pomorskiego, pana Mieczysława Struka, który

wyraża przekonanie, że w sukcesie pojedynczego człowieka trzeba dopatrywać się szansy na sukces całego województwa. Do tezy tej nawiązują wypowiedzi pana Czesława Elzanowskiego, członka Zarządu Województwa Pomorskiego oraz pana Adama Krawca, dyrektora Departamentu Edukacji i Sportu Pomorskiego Urzędu Marszałkowskiego, którzy odnosząc się do obecnej sytuacji pomorskiej edukacji, kreślą jej perspektywy rozwojowe. Wśród nich znajdują się wyzwania, przed którymi stoi nasz Ośrodek. Najpilniejszym z nich jest zbudowanie systemu wsparcia szkół i placówek, który będzie oparty na ich dotychczasowym dorobku oraz wzajemnym zaufaniu wiążącym się między innymi z poszanowaniem odmienności dróg dochodzenia do zmian jakościowych. Czas pokaże, na ile temu oczekiwaniu zdołamy sprostać...

Czas Jubileuszu jest wspaniałą okazją do wspomnień. Wśród artykułów zamieszczonych w naszym czasopiśmie znajdziecie Państwo teksty, które są kroniką życia Placówki, przeglądem najważniejszych zdarzeń związanych z doskonaleniem nauczycieli pomorskich szkół i placówek oświatowych. Historia Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku stanowi zapis jednej ze ścieżek pomorskiej edukacji, naznaczony przemianami zdeterminowanymi ewoluującą koncepcją doskonalenia nauczycieli, w której można wyróżnić kolejne fazy rozwoju – od doradztwa metodycznego, przez kursy, warsztaty, konferencje, po systemowe wspomaganie pracy szkół i placówek oświatowych. Kierunki tego procesu znalazły odzwierciedlenie w tekstach kolejnych Dyrektorów oraz Wicedyrektorów Placówki, które polecam Państwa szczególnej uwadze.

Stanisława Bożena Żuk
Dyrektor

Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli
w Słupsku

POMORZE 2020

Podczas I Forum Pomorskiej Edukacji, dotyczącego perspektyw rozwojowych edukacji województwa pomorskiego, a tym samym i rozwoju społeczności lokalnych, wyraziłem opinię, że w sukcesie pojedynczego człowieka trzeba dopatrywać się szansy na sukces całego województwa. Jestem przekonany o tym, że dobrze wykształcony Pomorzanie to przyszły dobry pracownik, a dobrzy pracownicy są gwarantem rozwoju województwa i lepszego życia jego mieszkańców.

Województwo pomorskie ma dobrą pozycję wyjściową do osiągania sukcesów społeczno-gospodarczych. W stosunku do innych regionów Pomorskie wyróżnia się najwyższym przyrostem naturalnym i dodatnim saldem migracji. Skutkuje to najwyższym w Polsce rzeczywistym przyrostem liczby ludności. Mieszkańcy naszego regionu są też relatywnie młodszy w stosunku do średniej krajowej, co ma duże znaczenie dla rynku pracy. **Aby w pełni wykorzystać ten potencjał, tworzymy coraz lepsze warunki rozwoju pomorskich przedsiębiorstw, firm, instytucji, ośrodków akademickich. Obszary działań samorządu województwa pomorskiego w tym zakresie, przyjęte w Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego 2020, dotyczą również rozwoju infrastruktury, obejmującej m.in.: sprawny system transpor-**

towy, rozwój bezpiecznej i efektywnej energetyki oraz działania na rzecz środowiska naturalnego.

Jak wynika z aktualnych danych bazy EUROSTAT, dotyczących liczby pracujących w wieku 15 lat i więcej, na przestrzeni lat 2004-2013 w województwie pomorskim odnotowano wzrost liczby pracujących z poziomu 676 tys. do 894 tys. osób (tj. o ponad 217 tys. osób). To najbardziej dynamiczny wzrost zatrudnienia na tle wszystkich polskich województw. Znaczący wpływ na ten fakt miały działania samorządu województwa pomorskiego skoncentrowane na efektywnym i prozatrudnieniowym wykorzystaniu środków pozyskanych z funduszy europejskich. Spośród osób bezrobotnych w naszym regionie ponad 46 tys. zostało objętych kompleksową aktywizacją, a ponad 11 tys. otrzymało dotacje na rozpoczęcie własnej działalności gospodarczej i tworzenie kolejnych miejsc pracy. Z kolei ponad 52,5 tys. osób pracujących podniosło i poszerzyło swoje kwalifikacje zawodowe.

W perspektywie kolejnych lat przewidujemy utrzymanie wysokiego poziomu zatrudnienia na Pomorzu. Cel ten zrealizujemy z jednej strony poprzez wzmacnianie aktywności przedsiębiorców, z drugiej zaś poprzez wspomaganie inicjatyw lokalnych nakierowanych

na tworzenie systemowych rozwiązań w zakresie mobilności zawodowej mieszkańców gmin i powiatów.

Nasze województwo jest liderem w przekazywaniu beneficjentom środków unijnych zarządzanych na poziomie regionalnym. Regionalny Program Operacyjny, wdrażany przez Zarząd Województwa Pomorskiego, jako pierwszy spośród 16 programów regionalnych, realizowanych w Polsce, osiągnął poziom 100% wykorzystania środków europejskich dostępnych w latach 2007-2013. **Daje to dobre rokowania na przygotowanie i uruchomienie nowego programu na lata 2014-2020.**

Podstawą rozwoju każdego regionu jest silna gospodarka. Samorząd województwa pomorskiego prowadzi wielokierunkowe działania, mające na celu wspomaganie rozwoju regionalnej przedsiębiorczości oraz jej promocję. W naszym regionie działa ponad 240 tys. przedsiębiorstw i to one stanowią o sile naszej gospodarki. **Przewidujemy kontynuację wsparcia rozwoju gospodarczego naszego regionu oraz wzmacnianie kapitału społecznego Pomorza, szczególnie w zakresie aktywności zawodowej.**

Pomorskie charakteryzuje się unikatowym środowiskiem i walorami krajobrazowymi oraz różnorodnością kulturową, wynikającą z tożsamości regionalnej i lokalnej, czerpiącej z dziedzictwa Kaszub, Kociewia, Powiśla, Żuław i innych części regionu oraz tradycji morskich. Jest więc doskonałym miejscem do uprawiania aktywnej turystyki. Musimy zadbać o to, by na Pomorzu **stworzyć unikalny produkt turystyczny, łączący turystykę aktywną z kulturą i przyrodniczą.**

Będziemy starali się również o lepszy dostęp do usług zdrowotnych i ich jakości, a także o stworzenie regionalnego systemu polityki zdrowego trybu życia.

Samorząd województwa pomorskiego ważną rolę wyznaczył edukacji, która powinna zapewnić dzieciom i młodzieży wysokie efekty kształcenia. **W tej dziedzinie zamierzamy współpracować z samorządami lokalnymi, wspierać ich starania o zapewnienie wysokiej jakości procesu dydaktyczno-wychowawczego realizowanego na wszystkich poziomach edukacyjnych. Za szczególnie ważną uznajemy poprawę jakości kształcenia zawodowego oraz zwiększenie dostępności edukacji przedszkolnej i opieki nad dziećmi do 3-go roku życia.**

Realizacja priorytetów edukacyjnych wiąże się także z rosnącym poziomem atrakcyjności województwa pomorskiego, które przyciąga ludzi z zewnątrz, w szczególności ludzi młodych, upatrujących w naszym regionie stałego zamieszkania i realizacji planów życiowych, miejsca kontynuowania i rozwoju swojej kariery zawodowej. Takie statystyki cieszą, ale też są wyzwaniem dla wszystkich władz samorządowych. Obowiązują do kontynuowania starań o zapewnienie Pomorzanom jak najlepszych warunków życia – począwszy od malucha, aż po człowieka dorosłego – na każdym etapie rozwoju jego kariery zawodowej, a także po jej zakończeniu.

Jestem przekonany, że w 2020 roku Pomorze będzie silnym regionem o ugruntowanej pozycji na mapie Polski i Europy, zintegrowanym konkurencyjnie i atrakcyjnie, którego mieszkańcy są zdolni do skutecznego uruchamiania wewnętrznych potencjałów oraz do przełamywania barier rozwojowych.

Mieczysław Struk

Marszałek Województwa Pomorskiego

PERSPEKTYWY POMORSKIEJ EDUKACJI

Rozmowa z Czesławem Elzanowskim, członkiem Zarządu Województwa Pomorskiego.

O edukacji mówi się wiele i w różnych kontekstach. Próbuje się temat ten rozpatrywać w perspektywie ogólnopolskiej, ale coraz częściej też regionalnej, co ze względu na specyfikę poszczególnych regionów – ich odrębność kulturową, przekrój społeczny, charakterystyczne problemy – wydaje się słuszne. Czym, Pana zdaniem, charakteryzuje się edukacja pomorska XXI wieku? Co ją wyróżnia i stanowi o jej specyfice?

Edukacja pomorska XXI wieku to przede wszystkim edukacja pozytywnie wpływająca na rozwój młodych Pomorzan poprzez dobre zarządzanie i dynamiczne reagowanie na zmiany i możliwości, jakie niesie rzeczywistość społeczno-gospodarcza. Warto w tym miejscu przywołać inicjatywy podejmowane przez samorząd województwa pomorskiego w tym obszarze, jak choćby program „Zdolni z Pomorza”.

Pomorze posiada swoją specyfikę ze względu na położenie geograficzne i historyczne losy mieszkającej tu ludności – w dużej mierze napływowej. Aby budować dobre i szczęśliwe Pomorze trzeba zadbać o edukację regionalną młodego pokolenia, kształtując ich poczucie tożsamości lokalnej i regionalnej. Świetnie to zada-

nie spełnił Pomorski Program Edukacji Morskiej, realizowany przez samorząd województwa pomorskiego w partnerstwie z instytucjami zajmującymi się edukacją morską. Dzięki temu programowi 12 tysięcy uczniów złapało wiatr w pomorskie żagle wiedzy i podniosło swoje kompetencje właśnie poprzez zdobywanie wiadomości i umiejętności z zakresu marynistyki i żeglarsstwa. Wszystkie formy aktywności w ramach projektu odnosiły się do istotnej dla Pomorza oraz atrakcyjnej dla uczniów tematyki morskiej i żeglarskiej, a jednocześnie zakładały rozwój kompetencji kluczowych, w tym społecznych, poprzez praktyczne stosowanie nabytych umiejętności.

W jakim kierunku powinna według Pana zmierzać pomorska edukacja w perspektywie roku 2020?

Strategia Rozwoju Województwa Pomorskiego 2020, przyjęta 24 września 2012 roku uchwałą Sejmiku Województwa Pomorskiego, wskazuje trzy cele strategiczne: nowoczesną gospodarkę, aktywnych mieszkańców oraz atrakcyjną przestrzeń w regionie. **Efektywna realizacja tych celów wymaga również zmian w pomorskiej edukacji, w tym powiązania jej z pomorskimi pracodawcami oraz uczelniami.**

Warto przywołać więc projekt dotyczący kształcenia zawodowego realizowany przez samorząd województwa pomorskiego we współpracy ze wszystkimi pomorskimi powiatami, w ramach którego udało się zaangażować do działań środowisko pracodawców. Podobnie, w wypracowanie programu Zdolni z Pomorza, włączone zostały pomorskie uczelnie. Dzięki ich inicjatywie Sejmik Województwa Pomorskiego zdecydował o ustanowieniu roku 2015 Rokiem Matematyki na Pomorzu.

Warto zwrócić uwagę na to, że zarówno podejmowane, jak i planowane działania, koncentrują się na wypracowaniu trwałych i systemowych rozwiązań wpływających na zapewnienie jakości pomorskiej edukacji służących rozwojowi młodych Pomorzan.

Kto będzie współdziałał przy wdrażaniu czekających pomorską edukację przemian?

Nikt tego nie zrobi w pojedynkę. Potrzebny jest wielki ruch na rzecz mądrego, kreatywnego i skutecznego wsparcia rozwoju szkół i placówek oświatowych oraz organizacji działających na rzecz wszechstronnego rozwoju młodych Pomorzan. Wielkie wyzwania stoją więc zarówno przed władzami województwa i jednostkami samorządu terytorialnego, jak i przede wszystkim przed dyrektorami szkół i placówek oświatowych, ale też nauczycielami, uczniami i ich rodzicami. Ważne jest bardzo, aby właśnie uczniów i ich rodziców zaangażować do dialogu i działania na rzecz polepszenia kondycji i rozwoju edukacji na Pomorzu. Równie ważne jest zaangażowanie w te przemiany przedsiębiorców i pracodawców, a także wszystkich tych, dla których edukacja, z różnych powodów, jest ważna.

Ważne w systemie oświaty są wojewódzkie placówki doskonalenia nauczycieli. Jakie, Pana zdaniem, najważniejsze zadania stoją przed placówkami doskonalenia nauczycieli w kontekście przemian zachodzących w pomorskiej edukacji, a tym samym w systemie doskonalenia nauczycieli?

Edukacja potrzebuje liderów, mistrzów, takich ludzi, którzy są wzorem wychowawcy, nauczyciela przedmiotu, zawodu, dyrektora i innych. Takich osób w edukacji mamy wiele, jednak trzeba czasami ich wesprzeć, pomóc im w rozwoju, właściwie wykorzystać. I tutaj widzę rolę wojewódzkich placówek doskonalenia nauczycieli. Ważne jest jednak, aby placówki umiały wspomagać te osoby, doskonalić, mądrze towarzyszyć im w pracy. Cenną inicjatywą w tym zakresie jest powołanie Pomorskiej Akademii Liderów Edukacji – nowej formy doskonalenia obejmującej dyrektorów i wicedyrektorów szkół i placówek oświatowych, mających być w przyszłości inicjatorami i koordynatorami zmian w pomorskiej edukacji.

Istotnym wyzwaniem dla wojewódzkich placówek doskonalenia nauczycieli jest wypracowanie zintegrowanego pomorskiego systemu informacji pedagogicznej, a także opracowanie modelu bezpośredniego wsparcia szkoły.

Jak widać, edukacja jest ważnym wyzwaniem dla Pomorza, dla nas wszystkich.

Dziękuję za rozmowę.

Iwona Poźniak

redaktor „Informatora Oświatowego”

BUDOWANIE POMORSKIEGO SYSTEMU JAKOŚCI EDUKACJI

Efektywność działań na rzecz harmonijnego rozwoju regionu jest ściśle związana z rozwojem kapitału ludzkiego. Dlatego ostatnie lata były okresem wyjątkowych prac w obszarze edukacji. Podjęliśmy się realizacji regionalnych projektów edukacyjnych, które, dzięki działaniom obejmującym szerokie spektrum oświatowych problemów i potrzeb, pozwoliły zapoczątkować wdrażanie ciekawych i zasadnych pomysłów służących podniesieniu jakości pomorskiej edukacji.

Ten kilkuletni okres prac, któremu towarzyszyło hasło „Pomorskie – dobry kurs na edukację”, pozwolił nam zdobyć zarówno doświadczenie w podejmowaniu działań zakrojonych na szeroką, regionalną skalę, jak i umożliwił nawiązanie dobrej współpracy w obszarze edukacji z jednostkami samorządu terytorialnego, w szczególności z powiatami, z uczelniami, z pracodawcami i przedsiębiorcami. Jednak, tak naprawdę, jesteśmy na początku drogi budowania pomorskiego systemu jakości edukacji, którego istotne elementy udało się zdefiniować w toku prac towarzyszących opracowaniu Regionalnego Programu Strategicznego w zakresie aktywności zawodowej i społecznej *Aktywni Pomorzanie* – jednemu z sześciu narzędzi realizacji Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego 2020.

Warto w tym miejscu przypomnieć, że oba te dokumenty – zarówno program *Aktywni Pomorzanie*, jak i Strategia 2020 – były wypracowywane w ramach licznie organizowanych warsztatów, spotkań grup tematycznych i zespołów roboczych, w skład których wchodziłi przedstawiciele jednostek samorządu terytorialnego, szkół, uczelni, przedsiębiorców i pracodawców, instytu-

cji kultury i rynku pracy, organizacji pozarządowych i szeregu innych zainteresowanych podmiotów. Dzięki temu stworzono atmosferę autentycznej dyskusji o aktualnej kondycji i wizjach rozwoju pomorskiej edukacji. Ważne, iż dzięki temu powszechnemu zaangażowaniu w prace nad dokumentami strategicznymi, udało się usłyszeć głosy wielu środowisk patrzących na edukację pomorską z różnych punktów widzenia. Mieliśmy okazję poznać opinie zarówno ekspertów, jak i praktyków na co dzień zderzających się ze szkolną rzeczywistością. Warto podkreślić, iż za konieczne uznano podejmowanie takich działań, które mają charakter systemowy i dają szansę na wdrożenie trwałych rozwiązań opartych przede wszystkim na lepszym wykorzystaniu już istniejących w systemie oświaty instytucji. Kierując się tymi fundamentalnymi założeniami, jako istotne elementy pomorskiego systemu jakości edukacji wskazano:

Wspomaganie rozwoju szkół – rozumiane jako pomoc w zaspokojeniu zdiagnozowanych potrzeb zespołów nauczycielskich i uczniów dotyczących na przykład działań związanych z kształtowaniem kompetencji kluczowych. Ważne jest, by tak rozumianego wspomaganie szkoły nie postrzegać tylko w kategorii organizacji kolejnych szkoleń czy zajęć dodatkowych dla uczniów. Bardziej zależy nam na lepszym przygotowaniu nauczycieli do pełniejszego wykorzystania czasu lekcyjnego i na włączeniu w pracę szkoły rodziców, organizacji pozarządowych czy instytucji kultury. Niezwykle ważne jest też dostrzeżenie roli organów prowadzących, które odpowiadają nie tylko za sfinansowanie pracy szkół, lecz i za jakość kształcenia.

Modernizację kształcenia zawodowego – obejmującą między innymi: wsparcie autentycznej współpracy szkół z pracodawcami, powiązanie sieci szkół zawodowych z realnymi potrzebami regionalnego i lokalnych rynków pracy, inwestowanie w infrastrukturę, w tym doposażenie szkolnych pracowni, warsztatów i ośrodków egzaminacyjnych oraz szereg działań o charakterze „miękkim” skierowanych bezpośrednio do uczniów i nauczycieli, związanych na przykład z upowszechnieniem programów stażowych, praktyk w zakładach pracy i kwalifikacyjnych kursów zawodowych.

System pracy z uczniem zdolnym – oparty na doświadczeniach – realizowanego przez samorząd województwa pomorskiego, we współpracy z powiatami i pomorskimi uczelniami – innowacyjnego projektu *Zdolni z Pomorza*. Dzięki podejmowanym działaniom udało się opracować i wdrożyć program obejmujący kompleksowe wsparcie uczniów szczególnie uzdolnionych w zakresie matematyki, fizyki i informatyki. Teraz należy rozwiązać te wypracowane w ramach *Zdolnych z Pomorza* przystosować do innych obszarów tematycznych i skierować wsparcie również do utalentowanych młodych przyrodników czy humanistów, a także włączyć samorządy gminne do szerszej i ściślejszej współpracy.

Wsparcie edukacji uczniów z niepełnosprawnościami oraz uczniów z zaburzeniami rozwoju obejmujące między innymi: wypracowanie przykładowych ścieżek edukacyjnych dostosowanych do specyficznych potrzeb tych uczniów, przygotowanie nauczycieli, pedagogów i psychologów szkolnych do pracy – zarówno w szkołach integracyjnych, jak i placówkach masowych oraz do prowadzenia działań związanych z psychoedukacją rodziców i opiekunów. Dodatkowo planowana jest pomoc w organizacji lokalnych sieci współpracy i samokształcenia dla nauczycieli, pedagogów i psychologów szkolnych oraz rodziców uczniów niepełnosprawnych. Chcemy wesprzeć samorządy lokalne oraz szkoły i placówki oświatowe w mądrym wdrożeniu edukacji włączającej.

Rozwój współpracy ze szkołami wyższymi – który ma służyć przede wszystkim budowaniu trwałych związków między sferą nauki i sferą edukacji. Bez wsparcia ze strony środowiska akademickiego trudno bowiem wyobrazić sobie i nowoczesne szkolnictwo zawodowe, i pracę z uczniem zdolnym, i efektywne wsparcie pracy szkół. Dobrą współpracą w tym zakresie zainteresowane są zresztą nie tylko szkoły, ale i uczelnie, które z jednej strony są kluczowym elementem kształcenia nauczycieli, z drugiej zaś zależy im na pozyskaniu dobrze przygotowanych absolwentów pomorskich szkół.

Wdrożenie systemu monitorowania losów absolwentów na każdym etapie edukacyjnym – który jest niezbędny do rzetelnej oceny pracy szkół i placówek oświatowych. Wyniki badań tego, jak radzą sobie absolwenci na kolejnych etapach edukacji lub w życiu zawodowym, więcej mówią o efektach pracy podejmowanej przez szkołę, niż sucha analiza wyników kolejnych egzaminów zewnętrznych.

Działania w ramach nakreślonych powyżej obszarów, składających się na pomorski system jakości edukacji, wymagają pracy i zaangażowania wielu podmiotów. Bez zbudowania w naszym regionie szerokiej koalicji na rzecz rozwoju edukacji, wszystkie te pomysły pozostaną tylko życzeniami zapisanymi na kartach dokumentów strategicznych. Dlatego od kilku już lat podejmowane są wysiłki związane z budowaniem dialogu edukacyjnego, do którego zapraszamy wszystkie zainteresowane środowiska: nauczycieli, dyrektorów szkół, uczniów i rodziców oraz władze samorządowe i oświatowe, organizacje pozarządowe, pracodawców i przedstawicieli świata nauki. Od trzech lat, z inicjatywy Marszałka Województwa Pomorskiego, Mieczysława Struka, organizowane jest Forum Pomorskiej Edukacji będące doskonałą okazją nie tylko do wymiany poglądów, ale i do wypracowania konkretnych rekomendacji dotyczących pomorskiej oświaty. W czerwcu tego roku rozpoczęła pracę, powołana uchwałą Sejmiku Województwa Pomorskiego, Pomorska Rada Oświatowa. Jest to pierwsza w Polsce rada oświatowa działająca na poziomie regionalnym. Ważne jest, by taka płaszczyzna dyskusji o edukacji miała również miejsce na poziomie powiatu i gminy. Cieszy więc fakt, iż „pomorskie dialogowanie edukacyjne” zaczyna być coraz głośniejsze i podobne inicjatywy zaczynają się w naszym regionie pojawiać, bo dzięki nim z optymizmem możemy podejmować się realizacji zadań budujących pomorski system jakości edukacji.

Adam Krawiec

dyrektor Departamentu Edukacji i Sportu
Urząd Marszałkowski
Województwa Pomorskiego

ODN we wspomnieniach dyrektorów

Maria Kozak

dyrektor ODN

w okresie:

1.09.1989 – 30.09.1996

Wojewódzki Ośrodek Metodyczny rozpoczął działalność dopiero 2 listopada 1989 roku mimo, że decyzją Wojewody Słupskiego został powołany z dniem 1 września.

W budynku przy ulicy Jaracza 18 („Okraglak”) otrzymaliśmy do dyspozycji 2 pomieszczenia – gabinet dyrektora i sekretariat, a w kilka tygodni później jeszcze jedno z przeznaczeniem na spotkania metodyków. Dwie osoby na etacie (dyrektor i sekretarka) obsługiwały 46 metodyków, którzy spod kurateli Oddziału Doskonalenia Nauczycieli w Koszalinie, przeszli pod opiekę WOM w Słupsku. W większości byli to ludzie doświadczeni, niektórzy mieli za sobą 15-16 lat pracy w doradztwie. Oto ci weterani:

Gabriela Czarnik,
Bernard Franciszkiewicz,
Anna Gorska,
Kazimierz Herda,
Maria Kozak,
Mirosława Misiewicz,
Danuta Polakowska,
Zdzisław Szpiter,
Małgorzata Żurawska.

Z 46-osobowej grupy metodyków, którzy rozpoczynali pracę w nowo powstałej placówce WOM, chciałabym w tym miejscu przywołać nazwiska tych, którzy już odeszli na zawsze (być może kogoś pominęłam):

Bernard Franciszkiewicz,
Kazimierz Herda,
Zofia Kurowska,
Krystyna Mikołajczyk,
Mirosława Misiewicz,
Alicja Pancerzyńska,

Elżbieta Trojanowicz,
Janina Wojciechowicz.

Cześć Ich pamięci!

Wracam jednak do żywych. Nowe władze w Ministerstwie co rusz organizowały narady, konferencje, szkolenia dla dyrektorów placówek doskonalenia. Poza pomysłami na działalność chłonełam informacje od innych dyrektorów o liczbie pracowników pedagogicznych – konsultantów, budżecie, warunkach lokalowych, wyposażeniu... A my pracowaliśmy bez księgowości, bez budżetu, bez konsultantów i początkowo też bez telefonu, ale z jedną, rozklekotaną maszyną do pisania (ELEKTRYCZNA!). Według kolejnych Kuratorów to miało nam w zupełności wystarczyć.

Sytuacja lokalowa zaczęła się poprawiać w miarę jak ulegały likwidacji Zespół Administracyjno-Ekonomiczny Szkół i Zakład Budżetowy. Decyzją Kuratora pracownicy tych instytucji (administracja i obsługa budynku) zostali przeniesieni do WOM. W ten sposób staliśmy się instytucją o największej liczbie zatrudnionych. Jednak wciąż bez konsultantów. W tym samym czasie „uszczęśliwiono” mnie dodatkowymi obowiązkami – funkcją administratora budynku, w którym mieściło się dwanaście instytucji oświatowych, a na czele każdej z nich stał ważny dyrektor lub równie ważny prezes. Dogodzić wszystkim?! Niemożliwe!

Pani Bożena Jędrzejczak, kierownik administracyjny, starała się radzić z obsługą budynku, a podlegali jej dozorczy, sprzątaczkę, konserwator, telefonistka, operator powielarki, kierowcy, palacze. Przecież mieliśmy „luksus” – własną kotłownię oraz dwa samochody: poloneza i nysę osobową, wykorzystywane jako transport metodyków po ustalonych trasach na terenie województwa.

Wreszcie Kurator zgodził się na ogłoszenie konkursu i od czerwca 1991 roku mogliśmy zatrudnić pierwszego konsultanta. Został nim pan Jan Tyborczyk, którego zadaniem było redagowanie „Informatora Oświatowego”, tego samego pisma, do którego piszę teraz.

Po pewnym czasie Ośrodek został wzmocniony o następnych pracowników pedagogicznych: Alicję Nykiel, Elżbietę Trojanowicz, Wandę Rychły i – przez rok – Danutę Pandowską. Wszyscy byli zatrudnieni w pełnym wymiarze, dyspozycyjni i cał-

kowicie oddani pracy na rzecz Ośrodka. Często przy różnych okazjach podkreślałam, że przy tak małej liczbie konsultantów, nie odbiegaliśmy liczbą podejmowanych zadań od placówek wieloosobowych.

W styczniu 1993 roku nazwę Wojewódzki Ośrodek Metodyczny zmieniliśmy na bardziej zrozumiałą – Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli, a rok później został powołany wicedyrektor, pani Łucja Knop. Jej zadaniem było m.in. kierowanie funkcjonowaniem zespołu doradców metodycznych, których działania skupiały się na:

- organizowaniu konferencji metodycznych,
- uczestniczeniu w spotkaniach zespołów metodycznych,
- konsultacjach zespołowych i indywidualnych,
- prowadzeniu i organizowaniu zajęć otwartych,
- organizowaniu olimpiad i konkursów,
- publikowaniu materiałów dydaktycznych i innych.

Co roku we wrześniu szkoły i placówki otrzymywały broszurę, w której zawarte były informacje o składzie osobowym ODN (pracowników pedagogicznych i doradców), proponowanych formach doskonalenia, kursach nadających kwalifikacje oraz tytułach publikacji.

Nie będę przytaczała danych statystycznych, gdyż ich nie posiadam. Zrobią to zapewne inne osoby z dużą dokładnością. Zachowałam jedynie jeden egzemplarz broszury – „Informator na rok szkolny 1994/1995”, w którym zaproponowaliśmy 49 kursów, w tym 7 nadających kwalifikacje: kurs pedagogiczny dla nauczycieli teoretycznych przedmiotów zawodowych, kurs pedagogiczny dla nauczycieli praktycznej nauki zawodu, studium bibliotekarskie, kurs kwalifikacyjny z pedagogiki opiekuńczej, kurs z zakresu oligofrenopedagogiki, kurs reedukatorów, kurs terapii pedagogicznej.

Zaproponowaliśmy również 41 pozycji wydawniczych, wśród których warto wymienić zbiorowe prace doradców i konsultantów nauczania początkowego pt. „Integralne nauczanie i wychowanie w klasach I, II, III szkoły podstawowej” po trzy części do każdego poziomu. Publikacje stały się sporym źródłem dochodów dla ODN.

Mieliśmy też niemały udział w tworzeniu kolejnych zbiorów poetyckich dzieci w ramach Literackiego Konkursu Twórczości Dziecięcej. Wspomagaliśmy finansowo wydanie tomików poezji panów Jerzego Fryckowskiego i Bogdana Urbana.

Do prowadzenia zajęć na kursach lub z wykładami na konferencjach zapraszaliśmy pracowników naukowych, nie tylko ze słupskich uczelni, ale też z Uniwersytetu Gdańskiego, Politechniki Koszalińskiej, innych ośrodków akademickich i placówek doskonalenia.

Byliśmy organizatorami konferencji i seminariów o zasięgu międzywojewódzkim, regionalnym i ogólnokrajowym. Wymienię niektóre z nich:

- szkolenie dyrektorów placówek doskonalenia z makroregionu północno-zachodniego,
- Ogólnopolskie Forum Bibliotekarzy,
- Ogólnopolska Konferencja Konsultantów ds. Informacji Pedagogicznej,
- Międzywojewódzka Konferencja Historyczna „Wybrane zagadnienia z historii Pomorza”,
- Regionalne Forum Ekologiczne „SOS dla Pomorza”,
- Seminarium „Rodzina i jej problemy w okresie zmian społeczno-ekonomicznych”,
- Forum Oświatowe Nauczycieli Innowatorów.

Nawiązaliśmy pierwsze kontakty z zagranicą, tj. z zachodem. Nasi pracownicy (konsultanci i doradcy) byli w Centrali Środków Audiowizualnych w Växjö (Szwecja), w odpowiedniku ODN na Bornholmie, w Ośrodku Szkoleniowym w Roskilde i Kopenhadze, a także w Niemczech.

Przed wszystkim jednak w miarę posiadanych środków (oj, trudno było je wydestakować z KO) konsultanci i doradcy doskonalili się na formach organizowanych w kraju, najczęściej przez Centralny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli.

Oczywiście moje wspomnienia są bardzo powierzchowne. Upłynęło jednak już 25 lat, a i mnie przybyło tyle samo. Kolejne Panie Dyrektorki, o pamięci bardziej świeżej, zapewne napiszą więcej.

Miałam wspomnieć jeszcze o trudnościach, których było w nadmiarze, a stwarzane były przede wszystkim przez organ prowadzący i nadzorujący i ówczesne władze ZNP. Nie będę jednak o nich pisać. Nie zasłużyli na to. Przypomnę tylko, że w kręgach kuratorskich otrzymałam pseudonim „Marii niepokornej”. To mnie satysfakcjonowało.

Jak napisałam wcześniej, zaczynaliśmy z jedną mąszyną do pisania, gdy odchodziłam ze stanowiska Ośrodek był wyposażony w powielarkę wielonakładową, gilotynę, ksero, kilka komputerów, ale to i tak niewiele w porównaniu z tym, co mają do dyspozycji obecni pracownicy.

Minęło 25 lat! Ćwierć wieku! Całe pokolenie! Być może ktoś z pracowników jest jego rówieśnikiem?! Niektórzy, z którymi dane mi było współpracować, jeszcze są aktywni zawodowo, ale większość już jest na emeryturze. Im wszystkim – pracownikom pedagogicznym, administracji i obsługi – pracującym i odpoczywającym dedykuję słowa piosenki:

„Jeszcze w zielone gramy,
Jeszcze nie umieramy!
Odbijemy się od ściany...”

Z pozdrowieniami i życzeniami ZDROWIA

Maria Kozak

Wanda Rychły

*dyrektor ODN
w okresie:
1.10.1996–31.12.1997*

Obowiązki dyrektora Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku powierzono mi w wyniku konkursu 1 października 1996 r. Pełniłam je do 31 grudnia 1997 r.

Z sentymentem myślę o pierwszych stresach, o oczekiwaniach na nowe wyzwania i o dążeniu do ciągłego rozwoju Ośrodka, który od lat cieszył się dużym uznaniem wśród innych placówek doskonalenia nauczycieli. Dzięki twórczej aktywności, sumienności i kompetencjom pracowników trwał postęp we wszystkich zakresach działania. Pozyskaliśmy do pracy nowych doradców i konsultantów, w tym konsultanta ds. kadry kierowniczej i dwóch konsultantów pomiaru dydaktycznego.

W październiku 1996 r. otrzymaliśmy decyzję z Kuratorium Oświaty w Słupsku o zmianie naszej bazy lokalowej z tzw. okrągłaka przy ul. Jaracza na Bursę Szkolną przy ul. Szczecińskiej. Zaistniała więc potrzeba wyremontowania przydzielonych nam na parterze Bursy pomieszczeń i przystosowania ich do potrzeb ODN (np. utworzenia nowych sal dydaktycznych, pokoju dla doradców metodycznych itp.). Było to zajęcie ciekawe, wciągające i jednocześnie trudne, ponieważ staraliśmy się podjąć możliwie najlepsze decyzje (zważając równocześnie na skromne fundusze oświatowe) i wybrać to, co konieczne, solidne, ułatwiające pracę, estetyczne i wybiegające w przyszłość.

Przeprowadzka do nowej siedziby odbyła się na początku lutego, a uroczyste otwarcie pomieszczeń Ośrodka – 17 kwietnia 1997 r.

Istotnym dla placówki wydarzeniem stało się utworzenie z dniem 1 marca 1997 r. tak potrzebnej Pracowni Diagnostyki i Pomiaru Dydaktycznego. Poszerzała ona zakres usług świadczonych przez ODN między innymi o następujące zadania: prowadzenie doradztwa w zakresie diagnozy i pomiaru dydaktycznego oraz wybranych technik i narzędzi potrzebnych do zbierania informacji o efektywności kształcenia, jak również prowadzenie badań jakości pracy szkoły i konstruowanie programów usprawniających. Od 13 lutego 1998 r. pracownia została przekształcona w Pracownię Pomiaru Dydaktycznego, a zakres jej zadań zmienił się.

Okres kierowania przeze mnie Ośrodkiem Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku miło wspominać, ze względu na zespół ludzi, z którymi pracowałam i wspieranie naszych działań przez Kuratorium Oświaty w Słupsku.

Dzisiaj, z okazji Jubileuszu, życzę obecnym i byłym Pracownikom Ośrodka wszelkich sukcesów oraz dobrego zdrowia i pomyślności w życiu osobistym.

Wanda Rychły

Łucja Knop

wicedyrektor ODN
w okresie:
1.10.1994–30.04.2008

„Ale to już było,
I nie wróci więcej,
Chociaż tyle się zdarzyło,
To do przodu wciąż wyrывa głupie serce...”

Parafrazując słowa piosenki to głupie serce przyspiesza rytm na wspomnienie dawnych lat w ODN-ie. A było to dawno – choć zależy, jak liczyć. W całym moim życiu zawodowym, to niedużo, bo tylko 16 lat. W przeżyciach, zdarzeniach i wydarzeniach, to wspinały okres poznawania nowych metod pracy, zasad, krajów i co najważniejsze – ludzi. Ludzi entuzjastycznych, pragnących zmian, aktywnych, przyjacielskich i wzajemnie się rozumiejących.

Pierwszy etap mojej pracy w Ośrodku to było prowadzenie zespołu metodyków. Wspinali, twórczy i mądrzy ludzie, którzy zorganizowali kilkaset spotkań zespołów metodycznych, konferencji oraz różnego rodzaju szkoleń. Z zespołem metodyków ściśle łączyła się działalność *Zespołu do spraw innowacji* i organizacja *Forum Oświatowego dla nauczycieli innowatorów* w 1994 i w 1996 roku.

Następny zespół to *Klub Twórczej Szkoły Wiejskiej* i zebrania dyrektorów, organizowane w ramach jego działalności. Śmiało mogę powiedzieć, że był to najpiękniejszy czas poznawania wspinających zapaleńców gotowych do wprowadzania zmian dla dobra uczniów, rodziców oraz wszystkich pracowników szkoły. Do dziś w pamięci pozostają między innymi spotkania w Głowczycach, Łupawie, Łebie, Sierakowicach, Studziennicach czy Strzeconie i niezwykle zaangażowany w ich organizację przewodniczący klubu Marek Wiśniewski (dyrektor Szkoły Podstawowej w Łupawie).

Mówiąc o regionalizmie nie sposób pominąć spotkań z panią Kurator Oświaty w Słupsku Elżbietą Lamparską. Efektem tych spotkań była m.in. konferencja wojewódzka pn. „Edukacja regionalna – dziedzictwo kulturowe w regionie” (rok 1999). W ramach konferencji nasz Ośrodek przygotował wycieczkę pod hasłem „Bytowszczyzna – edukacja wtopiona w piękno krajobrazu i historię”. Nie można by było tego zorganizować bez pomocy dyrektorów i nauczycieli szkół w: Parcho-

wie, Studziennicach, Półcznie czy w Bytowie oraz ówczesnego szefa Wydziału Edukacji i Promocji w Urzędzie Miasta Bytowa, pana Kazimierza Kerlina, który na czas trwania wycieczki został jej przewodnikiem.

Z etapem klubowej działalności łączy się także moje własne doskonalenie w Centralnym Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli w Warszawie i wspaniałe szkolenia, w których uczestniczyłam. Wprowadzanie zajęć warsztatowych na wzór zachodni, wizyta studyjna w szkołach w Danii i Niemczech, reforma szkolnictwa z panią Ireną Dzierzgowską na czele – wszystko to zapowiadało się czarująco. Wierzyłam, jak i wielu innych, że będzie lepiej i pewniej. Uczeń – podmiot, nauczyciel – przyjaciel, rodzic – współtwórca szkoły. Stopnie awansu zawodowego, podwyżki itd.

Po latach widzę to inaczej.

Zmiana za zmianą i zmianę pogania. Kto mocniejszy? Kto silniejszy? A może mądrzejszy? Szkoda, że ten etap ostatecznie stał się siermiężny. Plany, procedury i projekty stanęły na pierwszym miejscu, a nauczyciel i doskonalenie dużo, dużo dalej. Znów sprawdzało się popularne powiedzenie, że jeśli nie wiadomo o co chodzi, to na pewno chodzi o pieniądze. A tych w edukacji zawsze było za mało. A może i wystarczająco? Tylko, że nie wszystkim chce się chcieć. Niepewność działa destrukcyjnie. A może to tylko przemyślenia ODN-owskiego emeryta, edukatora i promotora zmian zarazem.

Wspominałam wybrane, może najbardziej spektakularne i doniosłe momenty w mojej pracy w Ośrodku. Ale to zwykła codzienność była najbardziej twórcza. Konstruowanie programów, prowadzenie zajęć, przygotowywanie materiałów szkoleniowych, planowanie, rozmowy, rozmowy: *jak lepiej, jak przystępniej, jak przekonać, co zmienić?* Ot, takie konsultantów rozmowy, które owocowały ciekawymi warsztatami, bardzo wysokimi ocenami w ankietach ewaluacyjnych po spotkaniach z nauczycielami. Pamiętam twórczy klimat Ośrodka, wielu mądrych i przychylnych ludzi, atmosferę zaangażowanego działania i wiele szaleństw – w dobrym tego słowa znaczeniu.

Cieszę się, że przyszło mi pracować jako konsultant i wicedyrektor z tak rzetelnym i innowacyjnym gronem współpracowników. Życzę, aby w Ośrodku był zespół ludzi wzajemnie się wspierających, a wszelkiego typu nadzór działał jak dobry ojciec, co chwali, a w razie potrzeby gani, ale zawsze świeci przykładem.

Życzę Ośrodkowi, aby był oblegany przez nauczycieli, konsultanci rozchwytywani do pomocy i do tego wsparcia gotowi. Wszystkim Pracownikom Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli życzę zdrowia, wytrwałości i dużo poczucia humoru, bo z nim zawsze łatwiej iść przez życie.

Łucja Knop

Małgorzata Kowalska

dyrektorka ODN w okresie
16.11.1998–31.08.2014

„Nieważne skąd wieje wiatr
– ważne, jak żagle postawię”

Dyrektorem Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku zostałam 16 listopada 1998 roku. Łatwo policzyć, że z 25 lat działania Ośrodka aż 16, czyli ponad połowa, przypada na moją kadencję. W tej sytuacji nie sposób nie odczuwać odpowiedzialności za obecną kondycję firmy i dumy z rozwoju, jaki się niewątpliwie w tych latach dokonał.

Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku ma wieloletnią tradycję i uznaną marką na obszarze całego województwa pomorskiego. Corocznie w ramach różnorodnych form doskonalenia kształcą się w nim tysiące nauczycieli ze wszystkich typów szkół, na wszystkich poziomach kształcenia. Wieloletnia dbałość o wizerunek firmy, jakość oferowanych usług dydaktycznych i doradczych bezpośrednio przekłada się na poszerzanie oferty Ośrodka.

Dla przedstawienia efektów pracy ODN w latach 1998–2014 podam kilka ważnych liczb. Od roku 1998 w Ośrodku odbyło się łącznie 3 958 form doskonalenia, w których uczestniczyło 87 935 nauczycieli. Wśród kadry pedagogicznej, najliczniej korzystającej z usług Ośrodka, wymienić należy nauczycieli i pracowników placówek oświatowych z powiatów: człuchowskiego, chojnickiego, bytowskiego, lęborskiego i słupskiego. Działania w miejscu pracy nauczyciela czyli rady szkoleniowe i kursy prowadzone były w tak odległych miejscowościach województwa pomorskiego jak: Starogard Gdański, Wiślinka, Krynica Morska, Malbork, Gdańsk, Pelplin, Kościerzyna czy Wejherowo.

Na przestrzeni minionych 16 lat ODN bardzo aktywnie rozwijała współpracę ze środowiskiem lokalnym, poprzez współorganizowanie wielu przedsięwzięć. Ośrodek współdziała między innymi z Miejską Biblioteką Publiczną w Słupsku, Pedagogiczną Biblioteką Wojewódzką w Słupsku, Szkołą Policji

w Słupsku, Słupskim Ośrodkiem Kultury, Młodzieżowym Centrum Kultury, Muzeum Pomorza Środkowego, Akademią Pomorską w Słupsku i innymi uczelniami wyższymi w kraju. Połączenie możliwości tych instytucji za każdym razem przekuwało realizowane przedsięwzięcie w sukces organizacyjny i owocowało zadowoleniem uczestników poszczególnych wydarzeń związanych z edukacją i doskonaleniem.

Podczas mojej kadencji Ośrodek jako pierwsza tego typu placówka na naszym terenie zaczęła wykorzystywać w swej pracy interaktywne narzędzia informatyczne w postaci platformy e-learningowej, profilu społecznościowego na Facebook’u, systemu zarządzania treścią (CMS-Joomla) i innych multimedialnych form wirtualnej komunikacji. Celem zastosowania tych unowocześnień i udogodnień było odświeżenie wizerunku firmy i zaproponowanie nauczycielom nowych form nauki, doskonalenia i kontaktu. Wpłynęło to na pewno na zwiększenia otwartości Ośrodka i dostępności jego oferty.

Dziś ODN posiada ugruntowaną pozycję na rynku i wciąż ma możliwości rozwoju, zarówno pod kątem zasobów, jak i poprzez wdrażanie i realizację coraz to nowych form doskonalenia oraz poprzez kontynuowanie przedsięwzięć cyklicznych, wieloletnich, cieszących się uznaniem środowiska. Do takich cyklicznych form doskonalenia zaliczyć należy konferencje wojewódzkie, m.in.: *Pomorskie Forum Edukacji Regionalnej, Edukacja specjalna, Prawa człowieka w szkole, Forum Edukacji Zdrowotnej* oraz cykl konferencji *Wirtualny i multimedialny świat*. Wszystkie te przedsięwzięcia skupiają dużą grupę zainteresowanych, a wymiana doświadczeń daje realne efekty w pracy dydaktycznej tak nauczycielom, jak i konsultantom Ośrodka.

Od roku 1999 Ośrodek zaczął realizować projekty międzynarodowej współpracy finansowane ze środków unijnych. Pierwszym z nich był projekt Ariona Socratesa zatytułowany *Systemy edukacyjne w Unii Europejskiej*. Po nim przyszły kolejne: *Leonardo da Vinci* i *Elba*, projekt duński dotyczący kształcenia dorosłych, projekt *Der Verfassungsgedanke im Geschichtsunterricht* dotyczący podręczników do historii, *Program Socrates Comenius 2*, projekt *Adult Learning of Science – Alos* realizowany w ramach

programu *Socrates Grundtvig 2*, projekt *Europa NET* realizowany w ramach programu *Socrates Grundtvig 2*, projekt *Europa NET* – druga edycja, realizowany w ramach programu *Uczenie się przez całe życie*, projekt Comenius Regio „Dobrze, że każdy jest inny”, projekt „Skuteczny system kształcenia ustawicznego nauczycieli gwarancją wysokiej jakości edukacji dzieci i młodzieży”.

Widzę wiele mocnych stron Ośrodka, które pozwolą mu na dalszy rozwój: znak firmowy rozpoznawalny w środowisku, ugruntowana pozycja na rynku, wykwalifikowana i doświadczona kadra pracownicza wciąż podnosząca swoje kwalifikacje, bogata oferta doskonalenia, zgromadzone w ciągu 25 lat działania doświadczenie i odniesione sukcesy w organizacji i prowadzeniu wielu konferencji i innych przedsięwzięć o zasięgu wojewódzkim. Szans rozwoju Ośrodka upatruję w pełnym wykorzystaniu wizerunku firmy oraz wdrażaniu kolejnych, innowacyjnych rozwiązań szkoleniowych, nawiązaniu współpracy z nowymi instytucjami, współdziałającymi na rzecz podnoszenia jakości edukacji i uczestnictwie w projektach europejskich.

Nie najgorzej prezentuje się też moim zdaniem baza materialna Ośrodka. W chwili obecnej ODN dysponuje wewnętrzną siecią komputerową podłączoną do internetu. Każdy pokój wyposażony jest w komputery. Dwie sale dydaktyczne wyposażone są w rzutniki multimedialne, tablice interaktywne, kamerę video, rzutniki piśma i inny sprzęt niezbędny do prowadzenia zajęć. Mała liczba sal Ośrodka nie przeszkadza w prowadzeniu zajęć, gdyż zawsze nastawialiśmy się na prowadzenie zajęć bliżej miejsca zamieszkania nauczycieli oraz na edukację zdalną. ODN posiada także własny serwer oraz stronę internetową. Obecny stan materialny firmy można więc określić, jako zadowalający i spełniający bieżące potrzeby.

Życie ODN – placówki doskonalącej kadry pedagogiczne nie jest w obecnych czasach usłane różami. Ośrodek musi się zmagać z ogólnym spadkiem zainteresowania doskonaleniem wśród nauczycieli, wzrostem liczby konkurencyjnych ofert na rynku, proponowanych przez komercyjne firmy, nastawione na osiągnięcie jednorazowej korzyści materialnej, przy jednoczesnym pominięciu systemowego wsparcia placówek. Bolączką jest też brak środków na dofinansowanie doskonalenia nauczycieli w szkołach, brak rozporządzeń – aktów prawnych normujących/nakładających obowiązek doskonalenia się nauczycieli przez cały czas ich aktywności zawodowej. Rozwojowi nie sprzyjają też częste zmiany w oświacie i niestabilność systemu, które wymuszają ciągle reorganizacje i zaczynać „od nowa”.

Jako dyrektor Ośrodka we współpracy z zespołem pracowników zawsze starałam się stwarzać poczucie wspólnego celu. Starałam się indywidualnie patrzeć na każdego, szanować odrębność pracowników, rozumieć ich codzienne nadzieje i lęki. Sądzę, że udawało się stworzyć przyjazną atmosferę pracy w firmie i dobre warunki do rozwoju i odnoszenia sukcesów. Zawsze też mogłam liczyć na zaangażowanie ze strony pracowników Ośrodka przy realizacji wszelkich przedsięwzięć, na ich entuzjazm i pełną fachowość.

Jako była szefowa Ośrodka, pragnę podkreślić, że każdy pracownik ODN w Słupsku bardzo dobrze realizuje swoje zadania – dlatego też ocena zasobów ludzkich w tej placówce musi być najwyższa z możliwych. Jestem głęboko przekonana, że kolejne lata funkcjonowania Ośrodka przyniosą kolejne sukcesy, nie tylko te spektakularne o wojewódzkim zasięgu, ale też te codzienne, wynikające z mozolnej, ciężkiej pracy dzień po dniu.

W swojej pracy zawsze starałam się kierować zasadą, że to ludzie stanowią największą wartość każdej organizacji. Myśl ta towarzyszyła mi w długoletniej pracy na stanowisku dyrektora. W mojej ocenie ODN w Słupsku to miejsce, gdzie pracownicy z uśmiechem i pełnym zaangażowaniem wykonują swoją pracę i mam nadzieję, że po części jest to też i moja zasługa.

Moi Drodzy, mimo osiągnięcia wielu znaczących sukcesów, wciąż jest jeszcze wiele do zrobienia. Życzę Wam, by placówka, której przewodziłam 16 lat, z każdym następnym dniem była jeszcze lepsza, niż była w poprzednim. Niech nie opuszcza Was zapał do pracy i chęć zdobywania nowych doświadczeń, które przełożą się na nowe osiągnięcia. Sukces w tym kontekście oznacza zawsze wysoką jakość doskonalenia nauczycieli, a tym samym kształcenia dzieci i młodzieży. Pamiętajcie to, co tak często Wam powtarzałam: jesteście najlepsi, z najlepszych, wśród najlepszych.

Na zakończenie przytoczę bliską mi sentencję Spencera Johnsona, który napisał: „Odczujesz więcej radości i osiągniesz większe sukcesy wtedy, gdy zrezygnujesz z prób uzyskania tego, czego Ty pragniesz, a zaczniesz pomagać ludziom w uzyskaniu tego, co chcą oni”.

Małgorzata Kowalska

Z kart kalendarza 1989-2014

Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku

1 września 1989 r.

Wojewoda Słupski Andrzej Szczepański podpisał decyzję w sprawie utworzenia Wojewódzkiego Ośrodka Metodycznego w Słupsku.

Decyzja ta została podjęta na podstawie zarządzenia nr 12 Ministra Edukacji Narodowej, z dnia 25 stycznia 1989 r. w sprawie systemu doskonalenia zawodowego nauczycieli i wychowawców oraz w sprawie zmiany zakresu działania i nazwy Instytutu Kształcenia Nauczycieli im. Władysława Spassowskiego w Warszawie. Minister zarządzeniem tym rozwiązał Instytut Kształcenia Nauczycieli, a tym samym i jego oddziały w terenie. W ten sposób został zlikwidowany dotychczas funkcjonujący oddział IKN-u w Koszalinie, w skład którego wchodził Zespół Doradców Metodycznych w Słupsku. Na siedzibę Wojewódzkiego Ośrodka Metodycznego zostały wskazane pomieszczenia w budynku przy ul. Jaracza 18a („okrągłak”). W obiekcie ponadto funkcjonowały: Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka, Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna, Filmoteka, Ośrodek Adopcji, Pracownicza Kasa Zapomogowo-Pożyczkowa (związkowa), ZNP i część Wydziału Kształcenia Kuratorium Oświaty. Dyrektorem została Maria Kozak – doradca metodyczny języka rosyjskiego.

6 maja 1991 r.

Kurator Oświaty i Wychowania w Słupsku ogłosił konkurs na stanowisko dyrektora oraz stanowiska konsultantów Wojewódzkiego Ośrodka Metodycznego w Słupsku.

4 czerwca 1991 r.

Konkurs został rozstrzygnięty. Dyrektorem została Maria Kozak – dotychczasowa dyrektor Ośrodka, a konsultantem ds. informacji pedagogicznej i wydawnictw – Jan Tyborczyk.

wrzesień 1991 r.

Ukazał się pierwszy numer biuletynu Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku – najpierw pod nazwą „Informator”, a od 1995 r. – „Informator Oświatowy”. Pomysłodawcą i redaktorem pisma był Jan Tyborczyk.

1 stycznia 1993 r.

Zmieniono nazwę placówki na Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku. Zmiana została podyktowana zapisami rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej, z dnia 10 sierpnia 1992 r. w sprawie placówek

doskonalenia nauczycieli (Dz. U. Nr 63, poz. 317). Zmiany nazwy Ośrodka dokonał Kurator Oświaty, poprzez nadanie stosownego aktu założycielskiego. Siedziba Ośrodka nie zmieniła się. Dyrektorem pozostała Maria Kozak. Ośrodek wzmocnił się o następne osoby, pełniące funkcje konsultantów.

1 września 1994 r.

Utworzone zostało stanowisko wicedyrektora Ośrodka – funkcję tę powierzono Łucji Knop.

wrzesień 1995 r.

Powołano Klub Dyrektora Twórczej Szkoły Wiejskiej. Pomysłodawczynią i założycielką Klubu była Łucja Knop. Klub skupiał dyrektorów szkół wiejskich, którzy w programach działania swoich placówek uwzględniali tematykę „Poszukiwanie tożsamości szkoły wiejskiej”.

czerwiec 1996 r.

W związku z upływem kadencji Marii Kozak, Kurator Oświaty ogłosił konkurs na stanowisko dyrektora Ośrodka. Konkurs rozstrzygnięto. Kandydatem na dyrektora został pracownik naukowy Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Słupsku, jednakże zrezygnował on z objęcia stanowiska.

wrzesień 1996 r.

Kurator Oświaty ogłosił po raz drugi konkurs na stanowisko dyrektora Ośrodka. Z dniem 1 października 1996 r. stanowisko to objęła Wanda Rychły.

10 października 1996 r.

Kurator Oświaty wydał decyzję nr 15/96 w sprawie przeniesienia siedziby Ośrodka z budynku przy ul. Jaracza 18a do obiektu Bursy Szkolnej przy ul. Szczecińskiej 60a. Remont i adaptacja wskazanych pomieszczeń Bursy trwała do końca stycznia 1997 r.

31 stycznia 1997 r.

Kurator Oświaty wydał decyzję nr 3/97 w sprawie przekazania budynku przy ul. Jaracza 18a w administrowanie Pedagogicznej Bibliotece Wojewódzkiej.

3 lutego 1997 r.

Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku przeprowadził się do pomieszczeń Bursy Szkolnej. Nowy adres: 76-200 Słupsk, ul. Szczecińska 60a. Nastąpiła zmiana pieczętek, przeniesienie numerów telefonicznych.

17 kwietnia 1997 r.

Odbyło się uroczyste, w pełnej gali, oficjalne otwarcie Ośrodka. W ceremonii otwarcia uczestniczyło wielu gości, w tym Wojewoda Słupski – Maciej Kobyliński (zapisy w Księdze Pamiątkowej Ośrodka).

1 stycznia 1998 r.

Wanda Rychły przeszła do pracy w Centrum Kształcenia Praktycznego. Funkcję dyrektora Ośrodka powierzono wicedyrektor Łucji Knop. W tym też okresie baza lokalowa Ośrodka została poszerzona o dodatkowe pomieszczenia (dwie sale dydaktyczne oraz dwa pomieszczenia biurowe na I piętrze).

13 lutego 1998 r.

Otwarto Pracownię Pomiaru Dydaktycznego. W ramach poszerzania oferty usług Ośrodka i wejścia szkół województwa słupskiego w tzw. eksperyment wałbrzyski, nowo powstała Pracownia miała za zadanie opracowywanie wyników testów kompetencji uczniów klas VII i VIII. Była to także nowa forma egzaminu wstępnego do szkół średnich. W uroczystym otwarciu Pracowni wzięli udział m.in. Lesław Zabłocki z Departamentu Analiz i Prognoz Edukacyjnych MEN, Janusz Mulawa z Instytutu Badań Kompetencji Ucznia w Wałbrzychu, Bogdan Cichomski z Instytutu Studiów Społecznych Uniwersytetu Warszawskiego oraz przedstawiciele władz wojewódzkich.

22 maja 1998 r.

ODN uzyskał połączenie z Internetem. U uruchomił swoją pierwszą stronę internetową: www.odnpr-inf.slupsk.tpnet.pl oraz pocztę elektroniczną odn.pr-inf@slupsk.tpnet.pl

wrzesień 1998 r.

Ówczesna Kurator Oświaty ogłosiła konkurs na dyrektora Ośrodka. Z dniem 16 listopada 1998 r. stanowisko to objęła Małgorzata Kowalska.

1 stycznia 1999 r.

Wszedł w życie nowy podział administracyjny kraju. Powstało 16 nowych województw. Wraz z likwidacją dotychczasowych, nastąpił podział kompetencji między samorządy gminne, powiatowe i nowe wojewódzkie. Oświata słupska, z niewielkimi wyjątkami, trafiła pod Zarząd Miasta Słupska, natomiast Ośrodek pod Zarząd Województwa Pomorskiego. Oznaczało to, że ODN stał się najemcą zajmowanych pomieszczeń.

10 marca 1999 r.

Zaczął obowiązywać rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 15 lutego 1999 r. w sprawie rodzajów, zasad tworzenia, przekształcania i likwidowania oraz zasad działania placówek doskonalenia nauczycieli. Jednocześnie straciło moc rozporządzenie Ministra

Edukacji Narodowej z dnia 10 sierpnia 1992 r. w sprawie placówek doskonalenia nauczycieli. Nowe rozporządzenie utrzymało w mocy zapis, pozwalający dyrektorom placówek doskonalenia nauczycieli powierzać obowiązki doradcy metodycznego, w porozumieniu z organem prowadzącym szkołę, w której nauczyciel jest zatrudniony.

1 stycznia 2001 r.

Z dniem 31 grudnia 2000 r. wygasła umowa użyczenia Nr 290/UM/DF/DPS /2000, zawarta w dniu 26 czerwca 2000 roku pomiędzy Zarządem Miasta Słupska, a Zarządem Województwa Pomorskiego, w sprawie wynajmu pomieszczeń przez ODN w Centrum Kształcenia Praktycznego w Słupsku przy ul. Szczecińskiej 60a. Umowa została warunkowo przedłużona do 31 stycznia 2001 r.

30 stycznia 2001 r.

W związku z brakiem możliwości zawarcia dalszej umowy najmu pomieszczeń w Bursie wchodzącej w skład Centrum Kształcenia Praktycznego, Ośrodek uchwałą nr 22/2001 Zarządu Województwa Pomorskiego z dnia 30 stycznia 2001 r., w sprawie warunków i sposobu użytkowania budynku położonego w Słupsku przy ul. Bałtyckiej 29, został tam przeniesiony.

1 lutego 2001 r.

Ośrodek zaczął funkcjonować w nowym miejscu: 76-200 Słupsk, ul. Bałtycka 29. Siedzibą Ośrodka zostały pomieszczenia mieszkalne na I piętrze w Internacie Zespołu Szkół Medycznych. Niezbędny był kapitalny remont pomieszczeń, modernizacja instalacji elektrycznej i telefonicznej. Dyrekcja podjęła bardzo odważną decyzję o przeprowadzeniu takiego remontu w latach 2001-2002. Wymieniona i zmodernizowana została instalacja elektryczna, telefoniczna i internetowa. Wszystkie ściany pomieszczeń biurowych zostały pokryte tapetą natryskową, a podłogi wyłożone wykładziną dywanową. Wymieniono sprzęt biurowy. Każdy pokój został wyposażony w co najmniej jeden komputer. Zakupiony został pierwszy rzutnik multimedialny. Wypaczone i nieszczelne okna wymienione zostały na plastikowe. W ten sposób, ogromnym wysiłkiem finansowym oraz organizacyjnym, zostały stworzone bardzo dobre warunki pracy. Środki finansowe przeznaczone na remont i modernizację w większości zostały wypracowane przez konsultantów Ośrodka na przeprowadzonych kursach i szkoleniach.

18 lutego 2002 r.

ODN zorganizował I Słupskie Forum Edukacji Regionalnej: „Słupsk w regionie – nie tylko zabytki”. Konferencja przerodziła się w cykliczne spotkania regionalistów.

październik 2002 r.

Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku bierze na siebie rolę koordynatora działań regionalnych w zakresie realizacji na terenie Pomorza Ogólnopolskiego Konkursu Języka Polskiego „Słowo daję”, organizowanego przez Stowarzyszenie Ojczyzny Polsczyzny, pod patronatem prof. Jana Miodka. Początkowo Konkurs adresowany był do gimnazjalistów i licealistów, a potem także do uczniów szkół podstawowych.

23 maja 2003 r.

Zaczął obowiązywać rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 23 kwietnia 2003 r. w sprawie warunków i trybu tworzenia, przekształcania i likwidowania oraz organizacji i sposobu działania placówek doskonalenia nauczycieli, w tym zakresu ich działalności obowiązkowej oraz zadań doradców metodycznych, warunków i trybu powierzania nauczycielom zadań doradcy metodycznego. Przepisy tego rozporządzenia radykalnie zmieniły funkcjonowanie doradztwa metodycznego. Organ prowadzący szkoły publiczne uzyskał prawo powierzania zadań doradcom metodycznym.

1 stycznia 2004 r.

W tym dniu weszło w życie rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 20 grudnia 2003 r. w sprawie akredytacji placówek doskonalenia nauczycieli (Dz. U. z dnia 30 grudnia 2003 r.). ODN postanowił ubiegać się o akredytację. Jako placówka musieliśmy spełnić cały szereg wymogów (łącznie 24) wymienionych w rozporządzeniu. Uzyskanie akredytacji miało spowodować, że placówka będzie postrzegana przez władze oświatowe i samorządowe jako elitarna, jedna z niewielu w kraju, bądź w regionie. Tylko placówki z akredytacją miały prowadzić kursy kwalifikacyjne i niektóre zadania, przynależne do tej pory tylko CODN-owi. Dokonałmy głębokiej analizy naszych możliwości i stwierdziliśmy, że jest to możliwe do osiągnięcia. Nastąpiła pełna mobilizacja wśród pracowników Ośrodka. Dokumentowaliśmy nasze osiągnięcia m.in.: zebraliśmy wyniki ewaluacji prowadzonych szkoleń, a dyrekcja dokonała własnej oceny działalności placówki od 2002 r. do końca 2004 r.

15 marca 2005 r.

Przesłano do Pomorskiego Kuratora Oświaty „Wniosek o przyznanie akredytacji placówce doskonalenia nauczycieli”. Procedura została wszczęta i trwała do dnia 5 sierpnia 2005 r.

13 kwietnia 2005 r.

Odbyła się I konferencja z cyklu „Zdrowie dzieci i młodzieży”. Jej tematem była „Kondycja zdrowotna dzieci i młodzieży”. Ośrodek, w trosce o edukację zdrowotną i promocję zdrowego trybu życia, podjął się organizacji cyklicznych spotkań o tej tematyce.

5 sierpnia 2005 r.

Pomorski Kurator Oświaty wydał decyzję nr 59/2005, na mocy której przyznał akredytację Ośrodkowi Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku. Zostaliśmy pierwszą akredytowaną placówką doskonalenia nauczycieli w województwie, a także jedną z pierwszych w kraju. Wysoko oceniono naszą pracę.

sierpień 2006 r. – wrzesień 2011 r.

Ośrodek rozpoczął realizację projektu Europa NET w ramach programu Socrates Grundtvig 2. Pierwsza edycja tego projektu odbyła się w latach 2006-2007, a kolejna – pod nową nazwą Europa NET II – w latach 2009-2011.

kwiecień 2008 r.

Nasza placówka po raz pierwszy powitała nauczycieli na kursie zdalnego nauczania (<http://odn.slupsk.pl/moodle>). Na platformie Moodle został utworzony moduł szkolenia dla wychowawców kolonii. Od tego momentu e-learning stał się w Ośrodku często wykorzystywany jako alternatywny sposób szkolenia.

30 kwietnia 2008 r.

Przeszła na emeryturę Łucja Knop, która od 1 września 1994 r. sprawowała funkcję wicedyrektora Ośrodka, a w okresie od 1 stycznia do 15 listopada 1998 r. pełniła obowiązki dyrektora ODN.

12 maja 2008 r.

Na stanowisko wicedyrektora został powołany Lech Kowalewski – od 15 października 1996 r. konsultant ds. doskonalenia kierowniczej kadry oświatowej i współpracy z jednostkami samorządu terytorialnego w ODN.

28 maja 2008 r.

Została podjęta decyzja w sprawie współpracy z firmą Transfer Learning, która przekazała ODN tablice interaktywne. Konsultanci po przeszkoleniu w zakresie obsługi tych tablic, zaczęli wykorzystywać je podczas prowadzonych form doskonalenia. Tablice interaktywne unowocześniły i uatrakcyjniły ofertę szkoleniową ODN.

maj-czerwiec 2009 r.

Podjęte zostały przez nasz Ośrodek działania związane z realizacją projektu systemowego „Wdrażanie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół” – komponent informacyjny, realizowany przez MEN w ramach Programu Operacyjnego „Kapitał Ludzki”. Konsultanci przeprowadzili w 6 powiatach kilkanaście spotkań z nauczycielami szkół podstawowych i gimnazjów.

1 wrzesień 2009 r.

Dotychczasowa dyrektor Małgorzata Kowalska – w wyniku rozstrzygniętego konkursu, otrzymała akt powołania na kolejną kadencję.

grudzień 2009 r.

Zakończony został kolejny komponent projektu POKL „Wdrażanie podstawy programowej wychowania przedszkolnego i kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół”. W ramach tego komponentu przeszkolono konsultantów i doradców metodycznych w zakresie wspierania nauczycieli we wdrażaniu i realizacji nowej podstawy programowej. Z województwa pomorskiego takie szkolenie ukończyło 27 osób, wśród nich 7 konsultantów ODN w Słupsku.

wrzesień 2010 r.

Konferencja w Warszawie „Powrót matematyki – początek trudnej drogi” podsumowała wyniki pierwszej po latach obowiązkowej matury z matematyki (na poziomie podstawowym). Jednocześnie była pierwszą z planowanych w najbliższych latach cyklicznych spotkań konsultantów i doradców metodycznych, poświęconych efektywności kształcenia matematycznego w szkołach ponadgimnazjalnych. W konferencji uczestniczyło 2 konsultantów ODN w Słupsku – ich zadaniem jest wspieranie w latach 2010–2015 nauczycieli matematyki szkół ponadgimnazjalnych w przygotowaniu uczniów do matury 2015.

wrzesień-październik 2010 r.

Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku zainauguował coroczny cykl konferencji regionalnych – dla wszystkich zainteresowanych nauczycieli – o priorytetach, tendencjach i najważniejszych problemach edukacji szkolnej. Spotkania odbyły się w: Słupsku, Człuchowie, Bytowie, Lęborku, Wejherowie, Kartuzach i w Sztumie. W związku z planowanym przez MEN obniżeniem wieku rozpoczęcia obowiązków szkolnego, jednym z tematów realizowanych podczas konferencji był: „Sześciolatek w szkole”.

wrzesień 2010 r.-czerwiec 2014 r.

Ośrodek rozpoczął realizację projektu dla przedszkoli pn.: „Wspieramy pracę przedszkola”. Celem projektu było przeprowadzenie szkoleń w przedszkolach miejskich i wiejskich, z uwzględnieniem potrzeb placówek w zakresie pracy z dziećmi i współpracy z ich rodzicami. Zajęcia były przeznaczone zarówno dla nauczycieli, jak i rodziców.

listopad 2011 r.

Konsultanci Ośrodka przystąpili do upowszechnienia informacji związanych ze zmianami programowymi w edukacji w szkołach ponadgimnazjalnych, jakie będą obowiązywać od września 2012 roku – zmianie podlega przede wszystkim kształcenie, przygotowujące uczniów do matury 2015. Zapoczątkowano cykl konferencji wojewódzkich – pierwsza poświęcona była m.in. kształceniu ogólnemu i przyrodniczemu w zreformowanej szkole ponadgimnazjalnej.

wrzesień 2012 r.

Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku objął w roku szkolnym 2012/2013 pilotażowym programem wsparcia gimnazjum Zespołu Szkół Ogólnokształcących w Głównyczach i Zespół Szkolno-Przedszkolny w Żelkowie. Opiekę nad tymi placówkami objęli dwaj konsultanci, którzy ukończyli kurs dla Szkolnych Organizatorów Rozwoju Edukacji w ramach systemowego projektu POKL „System doskonalenia nauczycieli oparty na ogólnodostępnym kompleksowym wspomaganianiu szkół”.

lipiec-grudzień 2013 r.

W związku z Rokiem Juliana Tuwima Ośrodek przeprowadził na terenie całego województwa pomorskiego Projekt Lokomotywa, skierowany do uczniów szkół podstawowych i ich nauczycieli. Projekt obejmował działania z zakresu doskonalenia pedagogów w przygotowaniu uczniów do recytacji i publicznych wystąpień, konkurs plastyczny i literacki dotyczący twórczości poety.

listopad-grudzień 2013 r.

Sejmik Województwa Pomorskiego podjął w dniu 24 września 2012 roku uchwałę w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego 2020. Jednym z sześciu zasadniczych narzędzi realizacji SRWP 2020 jest Regionalny Program Strategiczny „Aktywni Pomorzanie”, w którym jednym z priorytetów jest efektywność systemu edukacji. Wiele zadań przypisanych jest pomorskim placówkom doskonalenia nauczycieli, a więc także ODN w Słupsku.

31 sierpnia 2014 r.

Upłynęła kadencja Małgorzaty Kowalskiej – dyrektora ODN w latach 1998-2014. Lech Kowalewski – wicedyrektor ODN w latach 2008-2014 – przeszedł na emeryturę.

1 września 2014 r.

W wyniku rozstrzygniętego konkursu – ogłoszonego przez Marszałka Województwa Pomorskiego – nowym dyrektorem Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku została Stanisława Bożena Żuk. Na stanowisko wicedyrektora powołano Dorotę Iwanowicz. Obie Panie przez wiele lat były konsultantami w naszej placówce.

Życzę Ośrodkowi Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku – placówce na trwałe wpisanej w mapę oświatową województwa pomorskiego – obchodów wielu uroczystości związanych z kolejnymi rocznicami.

Lech Kowalewski

wicedyrektor ODN w Słupsku
w okresie: 12.05.2008–31.08.2014

Wykaz pracowników i doradców metodycznych

1 września 1989 – 1 września 2014

PRACOWNICY

A			K		
Adamczyk Wanda	konsultant	1993-1994	Kamińska Małgorzata	specjalista	1992-nadal
B			Kamiński Czesław	palacz	1993-1995
Baj Mirosław	doradca metodyczny	1993-1994	Kawa Ewa	pracownik obsługi	1992-nadal
Barański Mariusz	konsultant	1996-2000	Kleban Marek	dozorca	1996-1997
Baškiewicz Tadeusz	dozorca	1994-1996	Kłucińska Maria	pracownik obsługi	1992-nadal
Boroń Ilona	pracownik obsługi	1991-1997	Knop Łucja	wicedyrektor	1994-2008
Borchman Łucja	referent	2008-2009	Kołosowska Renata	konsultant	2000-nadal
Brozis Mirosław	konsultant	2009-2011	Kopczak Jolanta	referent ds. kursów	2001-2008
Buczek Barbara	pracownik obsługi	1991-1997	Kowalczyk Elżbieta	konsultant	1999-2008
Buczak Małgorzata	konsultant	2004-2012	Kowalewski Lech	konsultant	1996-2014
Burman Witold	dozorca	1993-1995	Kowska Małgorzata	dyrektor	1998-2014
Byczkowski Jerzy	konsultant	1999-2014	Kozak Maria	dyrektor, konsultant	1989-2003
C			Kozłowski Maciej	składacz	1994-1995
Cierniak Renata	konsultant	1999-2000		komputerowy tekstu	
Cieślik Renata	sekretarka	1989-1994	Kropiowska Tamara	konsultant	2006-nadal
Czyż Irena	konsultant	2003-nadal	Królikowska Wanda	pracownik obsługi	1992-2003
D			Królikowski Tadeusz	pracownik obsługi	1992-1992
Dudka Elżbieta	konsultant	2006-2011	Krupa Eugenia	telefonistka	1992-1993
Duras Małgorzata	specjalista	2009-2013	Krupa Halina	konsultant	2002-2013
Drozd Irena	konsultant	2010-nadal	Kumelan Józef	dozorca	1992-1995
F			L		
Fiodorow Anna	dozorca	1992-1993	Laskowski Tadeusz	konsultant	2001
G			Lewandowicz Małgorzata	specjalista	1994-1995
Glińska Sabina	specjalista	1995-nadal	Lipa Anna	operator urządzeń	1991-2005
Górska Ewa	referent	1991-1992		powielających	
Gierszewska Jolanta	konsultant	2004-2012	Lipa Zenon	konserwator	1994-1996
Grzeszczak Aldona	specjalista	2009-nadal	Lipińska Małgorzata	konsultant	2008-nadal
Guzińska Elżbieta	konsultant	2005-2006	Lutyński Józef	konsultant	2001-2002
H			Ł		
Hajko Małgorzata	doradca metodyczny	1993-1997	Łukaszewicz Anna	referent	1992-1993
Hanuszewicz Władysława			M		
	doradca metodyczny	1995-nadal	Maciejewska Grażyna	konsultant	2003-2012
Heromin Anna	kasjer	1999- 2005	Major-Milewczyc Barbara		
I				konsultant	1999-2002
Iwanowicz Dorota	konsultant	1996-nadal	Maternik Jolanta	rzemieślnik	1993-1997
J			Maraszkiewicz Maciej	specjalista	2011-nadal
Jakubiak Janusz	konserwator	1994-1996	Martyn Katarzyna	referent	2005-2005
Janeczko Zenon	konsultant	1994-nadal	Misiewicz Ewa	konsultant	1997-nadal
Jedliński Robert	pracownik	2001-2002	Mucha Tadeusz	konserwator	1994-2004
	gospodarczy		N		
Jedlińska Marta	operator urządzeń	2005-2013	Nykiel Alicja	konsultant	1994-2004
	powielających		O		
Jędrzejczyk Bożena	specjalista	1992-2007	Ochtera Antoni	pracownik obsługi	1992-1993
			P		
			Paczkowski Jerzy	konsultant	1999-nadal
			Palusińska Dorota	główny księgowy	1992-1999
			Pańtak Daniel	konserwator	1998-2001

Pawlak Zygmunt	dozorca	1993-1994
Piłka Stanisław	pracownik obsługi	2009-nadal
Pliszka Elżbieta	konsultant	2004-2012
Późniak Iwona	konsultant	2006-nadal
Przybylak Grażyna	konsultant	2000-nadal
Pstrągowska-Misiuk Zofia	konsultant	2006-2012

R

Rabowska Alina	konsultant	1998-2012
Rogozińska Zofia	księgowa	1993-nadal
Rombalska Anna Maria	konsultant	1998-2006
Różalski Daniel	referent	2004-2005
Rychły Wanda	konsultant, dyrektor	1992-1998
Rekwirowicz Krzysztof	specjalista	2007-2008

S

Sasiuk Adam	konsultant	1998-2000
Sikorska Agnieszka	referent	2006-2007
Sobczyk Anna	specjalista	2005-nadal
Sowińska Emanuela	specjalista	2007-2007
Solińska Krystyna	specjalista	1992-1997
Seweryn Czesław	kierowca	1992-1995
Sroczyńska Lucyna	konsultant	1999-2003
Stala Zofia	pracownik obsługi	2003-2011
Strzelczyk Marian	pracownik obsługi	1992-1992
Stanisławski Józef	konsultant	1999-2002
Stępnik Monika	konsultant	1997-2003
Sypniewski Zdzisław	kierowca	1991-2008
Szanel Aniela	specjalista	1995-2001
Szpiter Tomasz	składacz	1995-1996

komputerowy tekstu

Szkodziński Kazimierz	pracownik obsługi	1992-1993
Staszewicz Wiktoria	pracownik obsługi	1992-1992
Szadkowski Tadeusz	pracownik obsługi	1992-1992
Stecz Teresa	pracownik obsługi	1993-1993

T

Triba Maciej	składacz	1998- 2004
	komputerowy tekstu	
Trojanowicz Elżbieta	konsultant	1994-1999
Tuliszka Marzena	konsultant	2006-nadal
Turski Tadeusz	konserwator	2002-2003
Tyborczyk Jan	konsultant	1991-2006

U

Urbaniak Sylwia	referent	2008-2008
-----------------	----------	-----------

W

Weraksa Krystyna	samodzielny referent	1995-2001
Werbińska Dorota	konsultant	1997-nadal
Weiland Mateusz	specjalista	2012-nadal
Wieczorek Maria Grażyna	konsultant	1996-nadal
Witkowska Halina	specjalista	2001-nadal
Wild Elżbieta	konsultant	2005-nadal
Wróblewski Marek	konsultant	2002-nadal

Z

Zapolska Lucyna	księgowa	1991-1995
Zgórska Anna	konsultant	1994-2003
Zieliński Jan	portier	1995-1997

Ż

Żuk Bożena	konsultant, dyrektor	1997-nadal
------------	----------------------	------------

DORADCY METODYCZNI**A**

Adamczyk Wanda	informatyka	1993-1995
----------------	-------------	-----------

B

Babczyszyn Irena	geografia	1990-1998
Bedka Janina	przedmioty ekonomiczne	1992-1995
Bigda Gertruda	nauczanie początkowe	1989-1991
Brudnicka Alicja	oligofrenopedagogika	1995-1996
Buariua Teresa	język rosyjski, francuski	1989-1996
Bukowski Klemens	matematyka	1989-1992
Bykowska Bogusława	matematyka	1994-2000

C

Chwieduk Zbigniew	przedmioty zawodowe	2002-2004
Ciechanowska Grażyna	język polski	1989-2004
Czarnik Gabriela	historia	1989-1993
Czarnik Walentyna	pedagogzy szkolni	1989-1998
Czarnocka Stanisława	fizyka	1991-1993
Czerwiński Stefan	surdofrenopedagogika	1989-1998
Czyż Irena	biologia	1992-2003

D

Dębicka Ewa	język polski	1993-1998 1999-2001
-------------	--------------	------------------------

F

Fałaga Danuta	plastyka	1991-1992
Franczak Regina	język rosyjski	1994-2001
Fryda Marian	historia, WOS	1991-1998

G

Gadomska Barbara	sztuka	2001-2004
Gąlek Aleksandra	język polski	1989-1991
Gorska Anna	biologia	1989-1991
Grabowska Bożena	pomoc psychologiczna	1997-1999

H

Hajko Małgorzata	oligofrenopedagogika	1994-1997
Hanuszewicz Władysława	świetlice	1989-1991 1994-1997
Hejmowska Agnieszka	nauczanie początkowe	1991-1996
Herda Kazimierz	terapia pedagogiczna	1989-1991

J

Jabłoński Henryk	wychowanie fizyczne	1999-2000
Janeczko Zenon	informatyka	1989-1991 1993-1994 1997-1998

K					
Kaczmarek Danuta	przedszkola	1989-2002	Pietryka Maria	biblioteka	1991-2004
Kaszczuk Maria	język polski	1989-1991	Pietrzyk Zofia	biologia	1991-1992
Kaszuba Dionizy	wychowanie fizyczne	1992-1996	Pliszka Elżbieta	biblioteka szkolna	1991-2004
Kisielińska-Baranowska Elżbieta		1995-1999	Polak Jerzy	wychowanie fizyczne	1993-1994
	język polski				1998-2004
Knop Łucja	technika	1992-1994	Polakowska Danuta	język polski	1989-1992
Kołąkowska Irena	nauczanie początkowe	1989-1998	Prolejko Teresa	język rosyjski	1995-1999
Kosińska Lilianna	nauczanie początkowe	1999-2000	R		
Kotłowska Halina	muzyka	1989-1998	Rabowska Alina	wychowanie	1997-1998
Kozłowska Beata	biologia	1996-1998		przedszkolne	
Kumoń Aleksandra	język polski	1989-1995	Rogała Marianna	chemia	1989-2001
Kurowska Zofia	muzyka	1989-1991	Rosołowski Józef	przedmioty	1994-1999
Kuźmitowicz Jerzy	przedmioty	1989-1991		elektryczne	
	zawodowe elektryczne		Rymon-Lipiński Stefan	geografia	1995-2003
L			S		
Laskus Zbigniew	przedmioty	1994-1996	Skucha Anna	nauczanie początkowe	1994-1998
	budowlane		Staszak Lucyna	język polski	2001-2004
Lemisiewicz Renata	nauczanie	2001-2004	Stebelska Lilianna	język rosyjski	2002-2004
	zintegrowane		Szalewska Alina	oliodfrenopedagogika	1992-1995
Leśna Regina	nauczanie początkowe	1989-1996	Szauła Małgorzata	nauczanie początkowe	1989-1992
Lipska Maria	nauczanie początkowe	1990-2001	Szczypiórkowski Andrzej	organizacje	1989-1991
Lipski Benedykt	geografia	1989-1991		młodzieżowe	
Liszewski Jerzy	historia	1990-2004	Szneider Edward	wychowanie fizyczne	1990-1995
Ł			Szpiter Marianna	nauczanie początkowe	1989-1992
Łobocka Bogumiła	fizyka	1994-2004	Szpiter Zdzisław	fizyka	1989-2004
Łuczycza Krystyna	język polski	1994-2004	Szybajło Ryszard	wychowanie fizyczne	1996-1999
M			Szymczewska Lucyna	nauczanie początkowe	1989-1991
Machura Wacław	historia, WOS	2001-2003	Szyntar Maria	oligofrenopedagogika	1989-1991
Maleszka Ewa	biologia	1998-2004	T		
Markiewicz Lucyna	biologia	1993-1996	Talewska Alicja	chemia	1989-2001
Meksuła Anna	historia	1989-2002	Telieczan Irena	nauczanie początkowe	1998-1999
Mikołajczyk Krystyna	nauczanie początkowe	1989-1997	Trojanowicz Elżbieta	geografia	1989-1994
Misiewicz Mirosława	biologia	1989-1991	Tyburska Iwona	język angielski	2003-2005
Młodożeniec Mariusz	technika	1994-1995	U		
Modras Grzegorz	przedmioty	1996-1998	Urban Jerzy	język polski	1991-1994
	mechaniczne		Urbańska Czesława	matematyka	1989-1992
N			W		
Natiacha Czesława	przedszkola	1989-1991	Walkusz Katarzyna	nauczanie	1999-2000
Newlin-Łukowicz Wanda	nauczanie	1989-1998		początkowe	
	początkowe		Werbińska Dorota	język angielski	1993-1997
Niczyporuk Barbara	język niemiecki	2003-2005	Wieczorek Zofia	nauczanie początkowe	1989-2003
Nowosadko Sylwia	kształcenie specjalne	2008-nadal	Wild Elżbieta	nauczanie początkowe	1997-2004
Nykiel Alicja	nauczanie początkowe	1989-1994	Wojciechowicz Janina	język polski	1989-1995
O			Wójcik Violetta	muzyka	1991-2002
Ochociński Ryszard	praktyczna	1994-1998	Wójtowicz Eleonora	matematyka	1991-1996
	nauka zawodu		Wójtowicz Elżbieta	nauczanie początkowe	1998-1999
Ogór Władysław	fizyka	1989-1991	Z		
Olszewska Halina	nauczanie	2001-2004	Zajac Kazimierz	technika	1994-1997
	zintegrowane		Zgórska Anna	język niemiecki	1994-1998
P			Ż		
Pacholczyk Tadeusz	przedmioty zawodowe	1992-1996	Żurawska Małgorzata	przedszkola	1989-1991
Paczkowski Jerzy	matematyka	1992-1999			
		2000-2002			
Pancerzyńska Alicja	przedszkola	1989-1998			

Opracowała: **Małgorzata Kamińska**
specjalista ds. osobowych w ODN w Słupsku

Wybrane działania

Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku w latach 1989-2014

DOSKONALENIE I WSPOMAGANIE SZKÓŁ I NAUCZYCIELI

Głównym zadaniem Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku jest organizowanie i prowadzenie działalności mającej na celu podnoszenie poziomu przygotowania zawodowego nauczycieli i innych pracowników oświaty, a także inicjowanie, popieranie wszelkich form ulepszania metod i środków kształcenia oraz zmian programowych i organizacyjnych w oświacie.

W ODN w Słupsku odbyło się (w okresie 25-lecia) **1397 różnych form doskonalenia zawodowego nauczycieli**, w tym:

- 47 kursów kwalifikacyjnych,
- 33 kursy grantowe (**142 edycje**),
- 7 edycji studiów podyplomowych przy współpracy uczelni wyższych.

Ogółem zostało przeszkolonych **29 660** nauczycieli różnych specjalności, zatrudnionych w szkołach i placówkach oświatowych regionu pomorskiego, a także dyrektorów, liderów kadry kierowniczej, wychowawców oraz pracowników jednostek samorządu terytorialnego i pracowników nadzoru pedagogicznego. Uwzględniono różnorodność typów i rodzajów placówek oświatowych. Dodatkowe kwalifikacje na studiach podyplomowych i kursach nabyło **1633** nauczycieli – głównie

z zakresu oligofrenopedagogiki, wychowania do życia w rodzinie, zarządzania oświatą, terapii pedagogicznej, pracy w bibliotece szkolnej i przygotowania pedagogicznego.

Tematyka doksztalcania i doskonalenia zawodowego nauczycieli opracowywana była corocznie na podstawie wyników ankiet badania potrzeb nauczycieli oraz informacji zwrotnych, uzyskiwanych przez konsultantów. Zawsze uwzględniała ona nowe kierunki w oświacie.

Największy udział nauczycieli w formach doskonalenia przypadł na lata 1999-2004. Spowodowane to było: reformą systemu edukacji, zewnętrznym diagnozowaniem efektywności pracy szkół (egzamin zewnętrzny), działaniami placówek w zakresie tworzenia dobrej, bezpiecznej i przyjaznej uczniom szkoły oraz nową formą awansu zawodowego.

Uczestnicy form doksztalcania i doskonalenia podkreślali wysoki poziom merytoryczny i organizacyjny zajęć.

Szczegółowe dane o doskonaleniu zawodowym nauczycieli oraz obszary preferowane przez uczestników zostały przedstawione w tabeli.

Lp.	Lata szkolne	Ogółem liczba form doskonalenia	Ogółem liczba uczestników	Kursy kwalifikacyjne		Kursy doskonalące		Studia podyplomowe	
				liczba form	liczba osób	liczba form	liczba osób	liczba form	liczba osób
1.	1989/1990 - 1993/1994	47	2539	11	501	34	1947	2	91
OBSZARY PREFEROWANE PRZEZ UCZESTNIKÓW:									
▪ Terapia pedagogiczna, ▪ Kurs dla kandydatów na funkcje kierownicze w oświacie, ▪ Studium podyplomowe nadające kwalifikacje do pracy w bibliotece szkolnej, ▪ Kurs pedagogiczny, ▪ Kurs pedagogiki specjalnej – oligofrenopedagogika, ▪ Kurs języka migowego, ▪ Nauczanie i wychowanie integracyjne w kl. I-III, ▪ Gimnastyka korekcyjno-kompensacyjna, ▪ Podstawy obsługi komputera IBM PC, ▪ Wychowanie prozdrowotne ▪									

Lp.	Lata szkolne	Ogółem liczba form doskonalenia	Ogółem liczba uczestników	Kursy kwalifikacyjne		Kursy doskonalące		Studia podyplomowe	
				liczba form	liczba osób	liczba form	liczba osób	liczba form	liczba osób
2.	1994/1995 - 1998/1999	287	5093	9	182	278	4911	0	0
OBSZARY PREFEROWANE PRZEZ UCZESTNIKÓW:									
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Wychowanie komunikacyjne, ▪ Kursy z zakresu podstaw obsługi komputera (internet, Office), ▪ Gimnastyka korekcyjno-kompensacyjna, ▪ Pomoc psychologiczna w procesie wychowania, ▪ Socjoterapia w pracy z dziećmi, ▪ Agresja w szkole i sposoby przeciwdziałania, ▪ Zajęcia wyrównawczo-kompensacyjne, ▪ Kursy z zakresu wdrażania reformy programowej, ▪ Pomiar dydaktyczny, ▪ Wiedza o życiu seksualnym człowieka, ▪ Nauczanie zintegrowane, ▪ Nauczanie przyrody ▪ 									
3.	1999/2000 - 2003/2004	332	8165	18	517	312	7555	2	93
OBSZARY PREFEROWANE PRZEZ UCZESTNIKÓW:									
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Nauczanie zintegrowane, ▪ Pomiar dydaktyczny, ▪ Mierzenie jakości pracy szkoły, ▪ Ocenianie, ▪ Wychowanie do życia w rodzinie, ▪ Nauczanie przyrody, ▪ Oligofrenopedagogika, ▪ Kursy z zakresu obsługi komputera (Internet, Office), ▪ Edukacja europejska, ▪ Komputerowa obsługa biblioteki szkolnej MOL, ▪ Kurs kierowników wycieczek szkolnych, ▪ Opieka wychowanie, ▪ Awans zawodowy nauczycieli, ▪ Dysleksja rozwojowa ▪ 									
4.	2004/2005 - 2008/2009	257	5773	8	156	246	5546	3	71
OBSZARY PREFEROWANE PRZEZ UCZESTNIKÓW:									
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Podnoszenie jakości pracy szkoły, ▪ Budowanie projektów edukacyjnych w oparciu o środki EFS, ▪ Opieka i wychowanie, ▪ Biblioteka szkolna, ▪ Wewnątrzszkolny system zapewniania jakości pracy szkoły, ▪ Szkolnictwo specjalne, ▪ Emisja i higiena głosu, ▪ Nauczanie wczesnoszkolne, ▪ Doskonalenie kadry kierowniczej, ▪ Przygotowanie nauczycieli do konstruowania projektów edukacyjnych i udziału w programach UE, ▪ Sztuka, ▪ Innowacje i eksperymenty pedagogiczny, ▪ Biblioterapia, ▪ Języki obce, ▪ Warsztaty muzyczno-liturgiczne ▪ 									
5.	2009/2010 - 2013/2014	244	4 711	1	22	243	4689	0	0
OBSZARY PREFEROWANE PRZEZ UCZESTNIKÓW:									
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Diagnoza związana z rozpoczęciem przez dzieci 6-letnie spełniania obowiązku szkolnego, ▪ Muzyka i plastyka w edukacja przedszkolnej i wczesnoszkolnej, ▪ Podnoszenie efektywności nauczania, ▪ Profilaktyka, opieka i wychowanie, ▪ Edukacja międzykulturowa i regionalna ▪ Szkolnictwo specjalne, ▪ Multimedia w szkole Wykorzystanie zasobów edukacyjnych internetu ▪ Nowa formuła egzaminu z języka polskiego – Matura 2015 ▪ 									
RAZEM		1167	26281	47	1378	1113	24648	7	255

ZADANIA EDUKACYJNE POMORSKIEGO KURATORA OŚWIATY

Od 2002 roku Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku prowadzi kursy grantowe jako zadanie zlecone przez Pomorskiego Kuratora Oświaty.

Na przestrzeni lat tematyka kursów grantowych dotyczyła m.in.: realizacji nadzoru pedagogicznego w placówce oświatowej, jakości i efektywności pracy szkół,

warsztatu pracy nauczyciela, pracy opiekuńczo-wychowawczej szkół, komunikacji interpersonalnej, roli biblioteki szkolnej w kształceniu społeczeństwa informacyjnego, w zakresie związanym z rozpoczęciem przez dzieci 6-letnie spełniania obowiązku szkolnego.

Rok szkolny	2002/ 2003	2003/ 2004	2004/ 2005	2005/ 2006	2006/ 2007	2007/ 2008	2008/ 2009	2009/ 2010	2010/ 2011	2011/ 2012	2012/ 2013	2013/ 2014	Ogółem
liczba kursów/ liczba grup	2 / 7 grup	2 / 7 grup	6 / 22 grupy	2 / 12 grup	3 / 13 grup	3 / 13 grup	3 / 14 grup	4/17 grup	0	3/12 grup	3/14 grup	2/11 grup	33 kursy / 142 grupy
liczba uczestników	193	185	550	260	325	260	315	424	0	294	326	247	3379

Ewa Misiewicz

*konstlant ds. doskonalenia nauczycieli – organizacja kursów
w ODN w Słupsku*

OGÓLNOPOLSKIE I WOJEWÓDZKIE KONFERENCJE

Od 1993 roku Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku angażował się w organizację i współorganizację wielu przedsięwzięć o zasięgu ogólnopolskim i wojewódzkim. Ważnym elementem tych działań było przygotowanie i przeprowadzenie ogólnopolskich i wojewódzkich konferencji, które tematyką wychodziły naprzeciw potrzebom placówek oświatowych i włączały się w realizację kierunków polityki oświatowej państwa, priorytetów kuratora i zagadnień strategii województwa w zakresie rozwoju i podnoszenia jakości edukacji.

Pierwszym takim przedsięwzięciem było *II Ogólnopolskie Forum Nauczycieli Bibliotekarzy „Biblioteka – czytelnik – formy pracy”* (2-4 czerwca 1993 r.). Forum zostało zorganizowane we współpracy z CODN-em w Warszawie. Imprezę współtworzyli również doradcy ds. bibliotek szkolnych: Maria Pietryka i Elżbieta Pliszka oraz nauczyciele bibliotekarze z całego regionu. Program II Forum powstał dzięki ścisłej współpracy ze słupskimi nauczycielami bibliotekarzami oraz dyrektora-

mi szkół, którzy dostrzegli ważną rolę biblioteki w nowoczesnej placówce oświatowej. Trzydniowa impreza, poświęcona formom pracy z młodymi czytelnikami (w tym z uczniem szczególnie uzdolnionym i dzieckiem niepełnosprawnym), zgromadziła liczną grupę ludzi związanych z książką, dla których popularyzacja czytelnictwa i kultury czytelnictwa oraz pomoc w samokształceniu i samorealizacji dzieci i młodzieży była sprawą dużej wagi. Forum stało się też okazją do wymiany doświadczeń przedstawicieli bibliotek wszystkich typów.

Potem przyszły kolejne ważne przedsięwzięcia: *Konferencja Pomorzoznawcza* (1993), *Forum nauczycieli innowatorów* (1994 i 1996), *Ogólnopolski kurs dla doradców metodycznych: Drama w pracy nauczyciela bibliotekarza* (1995), *Forum Ekologiczne* (1996, 2003), *Ogólnopolskie Konferencje Dyrektorów Ośrodków Doskonalenia* (1996, 2001, 2004), *Seminarium makroregionalne wizytatorów i konsultantów ds. szkolnictwa zawodowego* (1997), *XI Krajowa*

Konferencja Nauczycieli Konsultantów ds. Informacji Pedagogicznej (1999) oraz konferencje wojewódzkie: *Diagnoza osiągnięć uczniów w kontekście egzaminów zewnętrznych* (2006), *Wspomaganie rozwoju matematycznego dziecka w wieku wczesnoszkolnym* (2007), *Wykorzystanie wyników egzaminów zewnętrznych* (2007), *Kształcenie uczniów zdolnych w szkołach i placówkach województwa pomorskiego* (2008), *Jak kształcić uczniów w obszarach wyznaczonych standardami egzaminacyjnymi* (2008), *Języki obce w nauczaniu wczesnoszkolnym* (2009), *Teoria L. Wygotskiego odpowiedzią na nową podstawę programową* (2009).

Od blisko dwóch lat Ośrodek organizuje również wojewódzkie konferencje problemowe z zakresu kształtowania kompetencji kluczowych w polskiej szkole. Do nich należą spotkania pn.: *Eksperyment w nowoczesnym nauczaniu przedmiotów przyrodniczych* (2012), *Współczesne uwarunkowania procesu nauczania i uczenia się – edukacja alternatywna w szkole* (2012), *Efektywność kształcenia umiejętności kluczowych w polskiej szkole* (2013), *Kształcenie specjalne, a edukacja włączająca* (2014), *Nauczanie matematyki czyli... jak wiele można jeszcze zrobić?* (2014), *Matura 2015 z matematyki* (2014).

W tym roku Ośrodek miał też zaszczyt i możliwość uczestniczyć w realizacji międzynarodowego przedsięwzięcia – międzynarodowej konferencji z okazji 200-lecia urodzin Tarasa Szewczenki: *Z wysokości kurhanu. Taras Szewczenko w Białym Borze*. Podczas konferencji odbyła się sesja popularnonaukowa. Swoje osiągnięcia w zakresie badań nad twórczością Szewczenki zaprezentowali: prof. Tomasz Wicherkiewicz (UAM w Poznaniu), dr hab. Marta Kowal (UG), dr hab. Bazyli Nazaruk (WSM w Legnicy), dr Katarzyna Jakubowska (UW).

Na szczególną uwagę wśród wojewódzkich konferencji, organizowanych przez Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku, zasługują przedsięwzięcia wieloletnie, organizowane cyklicznie: *Pomorskie Forum Edukacji Regionalnej* (2002-2014) oraz wojewódzkie konferencje: *Zdrowie dzieci i młodzieży* (2005-2013), *Kształcenie specjalne* (2008-2014), *Prawa człowieka w szkole* (2009-2013), *Wirtualny i multimedialny świat* (2011-2014).

Pomorskie Forum Edukacji Regionalnej odbywa się od dziesięciu lat. Jest to wydarzenie z udziałem pisarzy, naukowców, artystów plastyków, przedstawicieli różnych narodowości oraz władz samorządowych i oświatowych. Forum skupia nauczycieli – regionalistów oraz pasjonatów zafascynowanych historią, kulturą, współczesnością i rozwojem społeczno-kulturo-

wym Pomorza. Na przestrzeni lat uczestnicy spotkań regionalnych zajmowali się następującymi tematami:

- *Słupsk w regionie. Nie tylko zabytki* (2002),
- *Słupsk. Miasto twórcze* (2004),
- *Inspiracje regionalne w teatrze* (2005),
- *Wielokulturowe Pomorze . Wielokulturowy Słupsk* (2008),
- *Dziedzictwo wielokulturowe w literaturze i sztuce* (2009),
- *Wielokulturowe Pomorze – wielokulturowy Słupsk. Jedność w różnorodności* (2010),
- *Wielokulturowe Pomorze – wielokulturowy Słupsk. Jeden dom, wiele narodów* (2011),
- *Wielokulturowe Pomorze – wielokulturowy Słupsk. Kulturowe pejzaże Pomorza* (2012),
- *Wielokulturowe Pomorze – wielokulturowy Słupsk. Cudowna kraina dzieciństwa?* (2013),
- *Wielokulturowe Pomorze – Dawne, obecne, wyśnione...* (2014).

Konferencje pn.: *Zdrowie dzieci i młodzieży* organizowane są od dziesięciu lat i mają na celu propagowanie działań na rzecz promocji zdrowia. Pierwszą konferencję z tego cyklu zorganizowano w 2005 roku. Dotyczyła ona diagnozy stanu zdrowia dzieci oraz młodzieży z regionu słupskiego. Zaprezentowano na niej wyniki badań przesiewowych, z których wynikało, że ok. 60 proc. młodych ludzi ma różnego rodzaju schorzenia. Te zatrważające dane statystyczne spowodowały, że kolejne konferencje zajmowały się różnymi aspektami zdrowia uczniów. Specjaliści omawiali choroby przewlekłe (np. cukrzycę), choroby neurologiczne, zajmowano się seksualnością uczniów niepełnosprawnych umysłowo, analizowano też plany nauczania i ich wpływ na zdrowie dziecka. Nadrzędnym celem wszystkich konferencji była szeroko pojęta profilaktyka, mająca na celu zapobieganie chorobom, bądź innym niekorzystnym zjawiskom zdrowotnym, poprzez kontrolowanie przyczyn i czynników ryzyka. Do tej pory spotkania z cyklu: *Zdrowie dzieci i młodzieży* zajęły się następującymi tematami:

- *Diagnoza stanu zdrowia słupskiej młodzieży* (2005),
- *Higiena pracy i wypoczynku uczniów* (2006),
- *Promocja zdrowia i edukacji zdrowotnej w placówkach specjalnych* (2007),
- *Promocja zdrowia w szkole ze szczególnym uwzględnieniem dzieci przewlekłe chorych* (2008),
- *Profilaktyka chorób nowotworowych dzieci i młodzieży* (2009),

- *Zdrowie fizyczne i psychiczne młodzieży szkolnej* (2010),
- *Seksualność dzieci i młodzieży* (2011),
- *Podaruj życie. Transplantologia* (2012),
- *Zaburzenia rozwoju emocjonalnego i społecznego dzieci i młodzieży* (2013).

Coroczne spotkania pt. *Kształcenie Specjalne*, przeznaczone dla nauczycieli szkolnictwa specjalnego z całego województwa, mają już 6-letnią historię. Ideą tych spotkań jest uwrażliwienie nauczycieli, dzieci i młodzieży na to, że osoby niepełnosprawne umysłowo mają takie same problemy i potrzeby, jak pozostała – „zdrowa” część społeczeństwa.

Od pięciu lat cyklicznie odbywała się konferencja *Prawa człowieka w szkole*. Jej celem było zwrócenie uwagi na respektowanie praw człowieka i ucznia w szkole. Rokrocznie konferencja organizowana była pod honorowym patronatem Rzecznika Praw Dziecka. Wśród prelegentów znajdowali się przedstawiciele organizacji pozarządowych, wykładowcy renomowanych uczelni wyższych oraz przedstawiciele sądów i Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka. Oto tytuły kolejnych konferencji z tego cyklu:

- *Prawa człowieka w szkole* (2009),
- *Prawa człowieka w szkole. Prawo dziecka do wypoczynku* (2010),
- *Prawa człowieka w szkole. Dziecko – oświata – prawa dziecka* (2010),
- *Prawa człowieka w szkole. Bezpieczeństwo w szkole* (2011),
- *Prawa człowieka w szkole. Prawo do edukacji* (2012),
- *Prawa człowieka w szkole. Bezpieczeństwo psychiczne i fizyczne dzieci i młodzieży* (2013).

Kolejnym ze sztandarowych przedsięwzięć Ośrodka jest cykl konferencji pn.: *Wirtualny i multimedialny świat*, które poświęcone były wielopłaszczyznowemu wykorzystaniu technologii informacyjno-komunikacyjnej w pracy nauczyciela. Na konferencjach gościli przedstawiciele wydawców mediów wirtualnych, nauczyciele informatyki, dyrektorzy szkół i inni zainteresowani. Każdego roku konferencja podejmowała inne zagadnienia, nawiązujące do aktualnych trendów technologicznych i pokazuje, w jaki sposób można wzbogacić proces nauczania w szkole, a także uczynić go bezpiecznym w wirtualnej rzeczywistości. Stałym elementem każdego wydarzenia z tego cyklu było prezentowanie dobrych praktyk przez szkoły i uczniów, którzy wdrożyli nowe

technologie do swojej pracy. Od roku 2011 konferencje poruszyły następującą tematykę:

- *Wirtualny i multimedialny świat edukacji* (2011),
- *Wirtualny i multimedialny świat. E-edukacja* (2012),
- *Wirtualny i multimedialny świat. Uczeń, rodzic, szkoła w sieci zagrożeń XXI wieku* (2013),
- *Wirtualny i multimedialny świat – Nowe technologie dla każdego* (2014).

Rok szkolny 2014/2015 przyniósł już na samym początku nowe wyzwanie. Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku został współorganizatorem *III Forum Pomorskiej Edukacji* i we współpracy z Centrum Edukacji Nauczycieli w Gdańsku i Departamentem Edukacji i Sportu Urzędu Marszałkowskiego w Gdańsku zorganizował spotkania w ramach Forum w subregionie słupskim, obejmującym obszar trzech powiatów – słupskiego, lęborskiego i bytowskiego oraz Miasto Słupsk i subregionie południowym, obejmującym powiaty: chojnicki, człuchowski i kościerski.

Wszystkie powyżej wymienione przedsięwzięcia o zasięgu wojewódzkim, ogólnopolskim, a nawet międzynarodowym skupiają dużą grupę zainteresowanych nauczycieli, dyrektorów, pracowników placówek oświatowych i przedstawiciele jednostek samorządów terytorialnych i przyczyniają się do skutecznej wymiany doświadczeń. Dają możliwość prowadzenia dialogu na ważne dla edukacji tematy i znacząco wpływają na podnoszenie jakości usług edukacyjnych w naszym regionie.

Iwona Poźniak

konsultant ds. wydawnictw pedagogicznych
w ODN w Słupsku

SZKOLENIA RAD PEDAGOGICZNYCH

W minionym dziesięcioleciu w ofercie Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku corocznie znajdowały się propozycje tematów szkolenie rad pedagogicznych. Zainteresowana rada sama wybiera temat szkolenia, spośród bogatego zestawu proponowanych zagadnień i problemów. Każdorazowo oferta rad pedagogicznych liczyła około 100 tematów. Całość propozycji była pogrupowana w pięć obszarów tematycznych:

- dydaktyka i metodyka pracy;
- praca z uczniem o specjalnych potrzebach edukacyjnych;
- profilaktyka, opieka i wychowanie;
- standardy kształcenia i egzaminowania;
- zarządzanie placówką, organizacja i ewaluacja pracy szkoły.

Oferta była tak tworzona, by zaspokajać oczekiwania rad pedagogicznych wszystkich typów szkół i placówek oświatowych. Minister Edukacji Narodowej, zgodnie z art. 35 ust.2 pkt. 1 Ustawy o Systemie Oświaty, jest zobowiązany określać kierunki polityki oświatowej państwa na dany rok szkolny. Do realizacji poszczególnych założeń tej polityki zobowiązany jest cały system oświatowy, więc i Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli. W związku z tym, proponowaliśmy w ofercie szkoleniowej również tematykę rad, zgodną z wytycznymi polityki oświatowej państwa. Na przestrzeni ostatniego dziesięciolecia wśród tych zagadnień znalazły się między innymi następujące tematy, podejmowane podczas szkoleń rad pedagogicznych: ocena działań podejmowanych przez dyrektorów szkół/placówek na rzecz organizowania zajęć pozalekcyjnych, ze szczególnym uwzględnieniem zajęć wspierających uczniów z trudnościami edukacyjnymi i propozycji organizacji wolnego czasu (2005/2006), wzmocnienie roli rodziców w planowaniu i realizacji zadań statutowych szkoły (2006/2007), ocena jakości pracy szkoły w zakresie informatyzacji procesu edukacyjnego w szkołach – zastosowanie technologii informacyjnej i komunikacyjnej (2007/2008), powszechność i dostępność wychowania przedszkolnego z uwzględnieniem powoływania i funkcjonowania innych (publicznych i niepublicznych) form wychowania przedszkolnego (2008/2009), monitorowanie wdrażania podstawy programowej kształcenia ogólnego (2009/2010), realizacja działań profilaktycznych w zakresie przeciwdziałania narkomanii, w tym współpraca z wyspecjalizowanymi instytucjami oraz wykorzystywanie przygotowanych przez nie ofert i materiałów (2010/2011), monitorowanie realizacji zajęć wychowania fizycznego w formach proponowanych do wyboru przez uczniów (2011/2012), wzmocnianie bezpieczeństwa w szkołach i placówkach oświatowych (2012/2013), wspieranie roz-

woju dziecka młodszego w związku z obniżeniem wieku realizacji obowiązku szkolnego (2013/2014).

Zainteresowanie naszą ofertą szkolenia rad pedagogicznych było zawsze bardzo duże. Szkoliliśmy rady w licznych szkołach i placówkach oświatowych, w wielu przypadkach w odległej części wschodniej województwa. Oto kilka danych statystycznych, dotyczących tych szkoleń.

Rady pedagogiczne jako propozycja szkolenia pojawiła się w roku szkolnym 2002/2003. Przeprowadzono ich wtedy 76 i uczestniczyło w nich 1799 nauczycieli. W roku szkolnym 2003/2004 odbyły się 83 rady i wzięło w nich udział 1965 pedagogów. W kolejnym roku szkolnym: 2004/2005 przeprowadzono 78 rad i przeszkolono podczas nich 2 185 nauczycieli.

Jak dane statystyczne, dotyczące szkoleniowych rad pedagogicznych, wyglądają w liczbach w ostatnim dziesięcioleciu, prezentuje tabela nr 1.

Liczba 719 przeprowadzonych rad pedagogicznych oraz 15 955 przeszkolonych nauczycieli, świadczy o tym, że jest to bardzo popularna w placówkach oświatowych forma doskonalenia.

Szkolenia rad pedagogicznych, prowadzone przez Ośrodek, odbywają odpłatnie. Jednakże Ośrodek na przełomie maja i czerwca 2009 roku, przeszkolił bezpłatnie – w ramach projektu systemowego, prowadzonego przez MEN i CODN pn. „Wdrażanie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół” – komponent informacyjny – w 6 powiatach województwa rady pedagogiczne 215 szkół podstawowych i gimnazjów, obejmując doskonaleniem w tym zakresie ponad 3300 osób. Był to ogromny wysiłek całego zespołu pracowników pedagogicznych naszego Ośrodka.

Dokonując analizy powtarzalności tematów szkoleniowych rad pedagogicznych, można zauważyć większą częstotliwość wybierania przez szkoły i placówki oświatowe pewnych tematów – większą ich popularność. Jest to uwarunkowane zarówno zagadnieniami wynikającymi z tematyki nadzoru pedagogicznego Pomorskiego Kuratora Oświaty, Ministra Edukacji Narodowej, ale także oczekiwań organów prowadzących. Tematem wyróżniającym się pod względem częstotliwości szkoleń rad jest „Wykorzystanie wyników egzaminów zewnętrznych do poprawy poziomu nauczania”. Temat ten był realizowany wielokrotnie w różnych konfiguracjach: zarówno w odniesieniu do pracy pojedynczej szkoły, jak również całej jednostki administracyjnej. Inne bardzo często powtarzające się tematy szkoleń to: „Ocenianie

kształtujące a efektywność nauczania” (temat wykorzystywany zarówno w szkołach podstawowych, gimnazjach, jak i w szkołach ponadgimnazjalnych) oraz „Edukacyjna Wartość Dodana”. Ciągłe aktualne są również problemy: „Awans zawodowy nauczyciela”, „Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów wychowawczych”, „Profilaktyka agresji i przemocy w środowisku szkolnym”, „Nowa podstawa programowa”, „Wypalenie zawodowe” czy cały blok tematów, związanych z obniżeniem wieku obowiązku szkolnego m.in. „Sześciolatek

w szkole”, „Monitorowanie rozwoju dziecka w przedszkolu efektem kompetencji dziecka w szkole”, „Monitoring rozwoju dziecka w edukacji wczesnoszkolnej”.

Mamy nadzieję, że przedkładane propozycje szkoleń rad pedagogicznych, ciekawe i profesjonalne ich przeprowadzenie, merytoryczne ujęcie zagadnień oraz życzliwość i fachowość szkolących będzie gwarantem zainteresowania szkół i placówek oświatowych tą formą podnoszenia kwalifikacji zawodowych.

Tabela nr 1

Rok szkolny	I semestr (IX-XII)			II semestr (I-VI)			Razem rok szkolny		
	liczba RP	liczba godz.	liczba uczest.	liczba RP	liczba godz.	liczba uczest.	liczba RP	liczba godz.	liczba uczest.
2005/ 2006	44	115	1028	37	90	852	81	205	1880
2006/ 2007	29	63,5	574	29	64	774	58	127,5	1348
2007/ 2008	32	68	744	18	44	399	50	112	1143
2008/ 2009	25	65,5	680	29+215	82+645	1005+3670	54+215	147,5+645	1685+3670
2009/ 2010	28	83	566	17	50	408	45	133	974
2010/ 2011	35	78	792	27	68	688	62	146	1480
2011/ 2012	32	94	792	22	66	591	54	160	1383
2012/ 2013	24	72	634	28	83	746	52	155	1380
2013/ 2014	25	78	353	23	63	659	48	141	1012
RAZEM	274	717	6163	230 +215	610 +645	6122 +3670	504 +215	1327 +645	12285 +3670

Lech Kowalewski

wicedyrektor ODN w Słupsku
w okresie 12.05.2008–31.08.2014

„Informator Oświatowy” – czasopismo z tradycją

Nasz Ośrodek obchodzi jubileusz 25-lecia działalności. Niewiele krótszą historię ma pismo wydawane przez ODN.

„Informator Oświatowy” ukazuje się regularnie od września 1991 roku, początkowo pod nazwą „Informator”, jako wspólny biuletyn słupskiego Kuratorium Oświaty i WOM/ODN, a od roku 1999 jako pismo własne ODN. Pomysłodawcą i redaktorem był Jan Tyborczyk – konsultant ds. informacji pedagogicznej i wydawnictw, pierwszy konsultant zatrudniony w Ośrodku.

W pierwszym numerze na 22 stronach zamieszczono m.in. podstawowe informacje o strukturze WOM (dyrektor, 5 konsultantów, 5 pracowników obsługi), przedstawiono skład osobowy doradców (21 przedmiotowych, 14 – pedagogiki przedszkolnej i nauczania początkowego, 5 problemowych) oraz zakresy obowiązków doradców i konsultantów. Zawartość tego numeru i następnych miała charakter informacyjny, przydatny w pracy dyrektorów szkół oraz nauczycieli.

Na przestrzeni lat zmieniała się zarówno szata graficzna, jak też koncepcja biuletynu:

- od września 1991 r. – ukazywał się w formacie A5; teksty pisane były na maszynie i kserowane,
- od lipca 1994 r. – składany jest komputerowo (prawie w całości numeru),
- od stycznia 1995 r. – zmieniono tytuł na „Informator Oświatowy” i format na A4,
- od stycznia 1998 r. – „IO” zyskał nową, tekturową, jednokolorową okładkę, na której zamieszczane były – oprócz podstawowych stałych danych – także tzw. tematy wiodące każdego numeru,
- od stycznia 1998 r. – czasopismo opatrzone jest numerem ISSN (ISSN 1505-0904) nadawanym przez Bibliotekę Narodową; oznacza to, że „Informator Oświatowy” jest zarejestrowany w międzynarodowym systemie informacji o wydawnictwach ciągłych i dzięki temu publikacje w nim zawarte odnotowywane są w bibliografii narodowej,
- od 1998 r. – egzemplarze obowiązkowe czasopisma wysyłane są do Biblioteki Narodowej, Biblioteki Jagiellońskiej, CODN/ORE,
- od marca 1999 r. – „IO” ukazuje się jako biuletyn Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku,
- od października 2002 r. – biuletyn zyskał nową obwolutę z grubego, lakierowanego papieru z nową szatą strony tytułowej, w zielonej kolorystyce (druk Lenart),
- od stycznia 2002 r. – spis treści każdego numeru, wraz z wybranymi artykułami, zamieszczany jest na stronie internetowej Ośrodka,

- od 2002 r. przygotowywane są (w formie broszury) indeksy kolejnych roczników, a od 2010 r. są one publikowane na www.odn.slupsk.pl,
- od stycznia 2005 r. – po raz kolejny uległa zmianie szata graficzna okładki (druk Boxpol).

Pierwsze artykuły – pisane przez doradców – zamieszczone zostały w czerwcowym numerze z 1992 r. Wcześniej korzystano z przedruków z innych wydawnictw. Z czasem, w coraz większym stopniu, biuletyn dokumentował i upowszechniał działania i osiągnięcia edukacyjne placówek oświatowych. „Informator Oświatowy” informował o bieżących problemach edukacyjnych i zachodzących zmianach, prezentował nowe dokonania metodyczne, umożliwiał nauczycielom podzielenie się własnymi przemyśleniami i doświadczeniami. Artykuły zamieszczali konsultanci Ośrodka, doradcy metodyczni, pracownicy wyższych uczelni, wizytatorzy Kuratorium Oświaty, dyrektorzy placówek oświatowych i nauczyciele, pracownicy poradni psychologiczno-pedagogicznych, bibliotek pedagogicznych, bibliotek miejskich, Muzeum Pomorza Środkowego w Słupsku, a także pracownicy Urzędu Marszałkowskiego w Gdańsku, Centrum Edukacji Nauczycieli w Gdańsku oraz Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Gdańsku.

W latach 2001-2006 – w związku z obowiązującymi procedurami uzyskania awansu zawodowego – do redakcji nadsyłano bardzo wiele artykułów, których autorami byli nauczyciele, ubiegający się o kolejny stopień awansu zawodowego. Teksty poruszały istotne i różnorodne zagadnienia związane z życiem szkół. Wiele z nich zawierało opisy działań innowacyjnych, propozycje rozwiązań metodycznych oraz różnorodne przykłady dobrych praktyk. Z chwilą, gdy w procedurach awansu zawodowego zniesiono wymóg publikowania własnych opracowań, liczba przesyłanych do publikacji artykułów zmalała. Od 2006 roku większość publikowanych artykułów jest zamawiana przez redakcję. Od 2010 r. pomocna w pozyskiwaniu autorów stała się strona internetowa Ośrodka, na której redakcja zamieszcza informacje o tematyce najbliższego numeru, wraz z zaproszeniem do współpracy. Chętnych zwykle nie brakuje, bo duża grupa pracowników oświaty (m.in. dyrektorzy szkół i placówek oświatowych, nauczyciele-pasjonaci) widzi potrzebę dzielenia się swoimi doświadczeniami, upatrując w tym również możliwość promowania osiągnięć uczniów i szkoły. Należy nadmienić, że od początku istnienia pisma nie przewidywano żadnej formy gratyfikacji dla autorów. Jediną formą podziękowania jest tzw. egzemplarz autorski, przesyłany każdemu współtwórcy danego numeru.

„Informator Oświatowy” to pismo dokumentujące, upowszechniające i promujące działania i osiągnięcia edukacyjne. Biuletyn zawiera stałe działy, które – mając na względzie zmieniającą się rzeczywistość – również zmieniały nieco swą nazwę: *Przepisy, zalecenia, wyjaśnienia; Informacje, opinie, propozycje; Doskonalenie nauczycieli; Olimpiady, konkursy, imprezy; Książki, czasopisma, multimedia.*

„Informator Oświatowy”, oprócz stałych działów, ma też tzw. *stałe rubryki*. O *Przepisy, zalecenia, wyjaśnienia* dbali kolejno: Jan Tyborczyk (1991– kwiecień 2006), Lech Kowalewski (maj 2006 – czerwiec 2008), Jerzy Byczkowski (lipiec 2008 – nadal). Stałym cyklem są też informacje *Odbyło się w ODN* – redagowane przez Elżbietę Trojanowicz (1997-1999) i Ewę Misiewicz (od lipca 1999 r. – nadal).

Od lipca 2005 r. publikowano również wywiady ze znanymi osobami, odpowiedzialnymi za właściwe funkcjonowanie systemu edukacji i wychowania. Dużą popularność zyskały też felietony Elżbiety Wisławskiej (*Podróż z literaturą w tle* – w latach 2005-2009; *Z życia regionu słupskiego. Varia subiektywne* – od marca 2008 r. do września 2009) oraz *Przedział litera(t)cki* autorstwa Agaty Szklarkowskiej (od grudnia 2009 – nadal). Książki godne przeczytania w dziale *Biblioteka ODN poleca* prezentowały kolejno: Elżbieta Pliszka (od stycznia 2005 do czerwca 2012) i Grażyna Wieczorek (od października 2012 – nadal). Od stycznia 2013 r. publikowany jest cykl pt. *Talent jak diament* autorstwa Mariusza Domańskiego (6 artykułów).

Do grudnia 1994 r. Jan Tyborczyk był jednosobowo redaktorem biuletynu i korektorem, przygotowującym tzw. skład do druku. Od października 1996 r. pracę w redakcji rozpoczęła Dorota Iwanowicz, najpierw zajmując się tylko komputerowym składem tekstu, a z czasem również współredagowaniem czasopisma. Od września 2006 r. do redakcji dołączyła Iwona Poźniak, przejmując obowiązki korektora. W tym też roku powołany został zespół redakcyjny „Informatora Oświatowego”, w skład którego wchodzi dyrekcja oraz kierownicy pracowni problemowych, działających w Ośrodku. Z upływem lat powiększa się liczba osób, związanych z przygotowaniem „Informatora Oświatowego”. Do stałych współpracowników należą konsultanci i specjaliści Ośrodka, a także grupa pracowników Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Słupsku.

„Informator Oświatowy” w liczbach

- Liczba artykułów wraz z przedrukami: 3207.
- Liczba autorów: 1763.
- Liczba stron w formacie A5 (w latach 1991-1994): 2297 (1 egz./1 wydanie). Liczba stron w formacie A4 (w latach 1995-2014): 5816 (1 egz./1 wydanie).

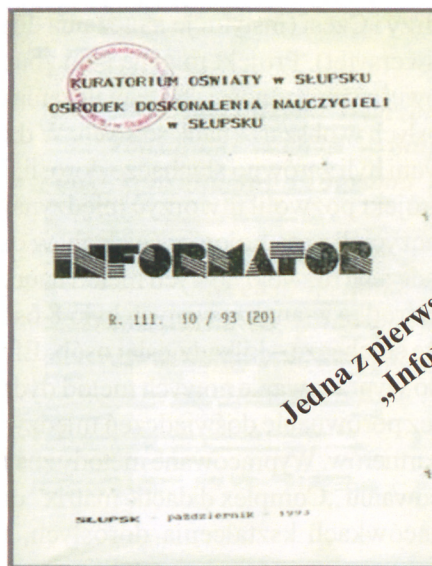
- Od września 1991 r. do grudnia 2006 r. pismo było dwumiesięcznikiem (do numeru 132). Od stycznia 2007 r. jest kwartalnikiem. Ostatnie wydanie nosi numer 166.

- Od stycznia 1998 r., na pierwszej stronie okładki, zamieszczane są tzw. tematy wiodące – było ich 151. Zagadnienia wiodące to m.in.: Awans zawodowy nauczycieli (2); Diagnostowanie i mierzenie osiągnięć uczniów (7); Egzaminacje zewnętrzne (1); Doskonalenie nauczycieli (6); Edukacja (15) – szeroko rozumiana, w tym: polonistyczna, europejska, matematyczno-przyrodnicza, obywatelska, włączająca, edukacja z pasją; Języki obce (5); Konkursy i olimpiady (4); Konteksty edukacyjne (5); Praca z uczniem (2); Projekty edukacyjne (4); Pedagogika (3) – szeroko rozumiana, w tym: pedagogika dialogu, refleksyjna czy twórczości; Nauczanie, opieka i wychowanie (4); Ewaluacja; Matematyka (2); Ocenianie kształtujące a EWD; Odkrywanie talentów; Wielokulturowość (2); Projekt edukacyjny (3); Rok Korczaka; Eksperyment w nauczaniu; Bezpieczeństwo i zdrowie (2); Dzieci młodsze; Projekty unijne; Rok Tuwima; E-edukacja (6); Kompetencje kluczowe. Tematy wiodące często wynikają z kierunków realizacji polityki oświatowej państwa.

Nieprzerwanie od 24 lat „Informator Oświatowy” towarzyszy życiu szkół i placówek oświatowych województwa pomorskiego, dostarczając uporządkowaną informację, stwarzając płaszczyznę dzielenia się refleksjami, doświadczeniami i przykładami dobrej szkolnej praktyki. Czasopismo jest formą dialogu edukacyjnego, do którego – w imieniu redakcji – serdecznie zapraszam.

Dorota Iwanowicz

współredaktor „Informatora Oświatowego”
wicedyrektor ODN w Słupsku

PROJEKTY UNIJNE REALIZOWANE PRZEZ ODN

Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli rozpoczął realizację projektów unijnych dla oświaty pod koniec lat dziewięćdziesiątych.

Rok 1999 – projekt realizowany w ramach Ariona Socratesa. Tytuł: *Systemy edukacyjne w Unii Europejskiej*. Udział wzięła Dorota Werbińska.

Rok 2001 – projekt realizowany w ramach programów *Leonardo da Vinci* i *Elba*. We współpracy z ODN w Słupsku uczniowie i nauczyciele Zespołu Szkół Technicznych w Kościerzynie uczestniczyli w wyjazdach szkoleniowych do Francji, Włoch i Portugalii.

Rok 2002 – projekt duński, dotyczący kształcenia dorosłych, celem którego było zapoznanie się z duńskim systemem oświaty. W wyjeździe studyjnym na Bornholm udział wzięła 20-osobowa grupa pracowników ODN.

Rok 2003 – projekt międzynarodowy, dotyczący podręczników do historii. Tytuł projektu: *Der Verfassungsgedanke im Geschichtsunterricht*. Udział wzięła Bożena Żuk.

Rok 2004 – projekt realizowany w ramach *Programu Socrates Comenius 2*, dotyczący podnoszenia kwalifikacji zawodowych nauczycieli języków obcych – wyjazdy szkoleniowe. Udział wzięło w nim 15 nauczycieli. Wartość projektu: ok. 50 000 PLN.

Rok 2005-2006 – projekt *Adult Learning of Science – Alos* realizowany w ramach programu *Socrates Grundtvig 2*. Wartość projektu: 11 000 Euro. Koordynatorem był VUC Roskilde Amt. Nasz Ośrodek pełnił rolę partnera. W projekcie uczestniczyli także Niemcy, Holendrzy i Czesi (instytucje nauczania dorosłych i jeden uniwersytet). Projekt miał na celu zbadać wielokulturową różnorodność strategii uczenia się i nauczania dorosłych w obszarze nauk ścisłych. W działaniu zaangażowani byli zarówno słuchacze dorośli, jak i nauczyciele. Projekt pozwolił utworzyć międzynarodową grupę nauczycieli przedmiotów ścisłych, w celu wymiany doświadczeń i rozwoju nowych metod nauczania. Z naszego Ośrodka zaangażowanych było 8 osób. Udział brali także słuchacze – kilkadziesiąt osób. Efektem projektu było wypracowanie nowych metod dydaktycznych, poprzez porównanie doświadczeń międzynarodowej grupy partnerów. Wypracowane metody zostały zawarte w opracowaniu „Complex didactic matrix” oraz wdrażane w placówkach kształcenia dorosłych, we

wszystkich krajach partnerskich. W ramach projektu odbyły się 3 spotkania robocze: w Holandii, Danii oraz Niemczech, w których udział wzięło 6 pracowników ODN i 6 słuchaczy. W ODN odbyło się 1 spotkanie z udziałem partnerów zagranicznych i władz lokalnych, które miało na celu m.in. upowszechnianie rezultatów projektu.

Rok 2006-2007 – projekt *Europa NET* realizowany w ramach programu *Socrates Grundtvig 2*. Wartość projektu – 11 000 Euro. Koordynatorem była Wielka Brytania. W projekcie uczestniczyli także Hiszpanie i Szwedzi. Celem projektu było rozwijanie i dzielenie się wiedzą w zakresie badania preferencji dorosłych słuchaczy w procesie edukacji, stworzenie przewodnika, jak dopasować swoje kompetencje, do zmieniającego się rynku pracy oraz opracowanie nowych metod dydaktycznych, pomocnych w osiąganiu umiejętności zawodowych, poszukiwanych na rynku pracy. Stworzono platformy wymiany doświadczeń nauczycieli placówek dla dorosłych. Pierwsze spotkanie projektowe miało miejsce w Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli, w listopadzie 2006 r. W ramach realizacji projektu 6 pracowników ODN wzięło udział w spotkaniach w Hiszpanii (luty 2007 r.) i w Szwecji (maj 2007 r.).

Rok 2007-2009 – projekt *Europa NET* – druga edycja, realizowany w ramach programu *Uczenie się przez całe życie Grundtvig*. Celem projektu było, podobnie jak w pierwszej edycji, rozwijanie i dzielenie się wiedzą w zakresie badania preferencji i zapotrzebowania dorosłych słuchaczy w zakresie doksztalcania i doskonalenia. Wartość projektu: 18 000 Euro. W realizację projektu zaangażowanych było 15 pracowników ODN. Nie zmienił się koordynator i partnerzy. Efektem projektu było m.in. zapoznanie się z systemami edukacyjnymi w krajach partnerskich, utworzenie strony internetowej www.eurogrundtvig.net, która ma służyć dalszej współpracy oraz wymianie doświadczeń. Został również zorganizowany 60 godzinny kurs języka angielskiego dla pracowników ODN. W ramach spotkań projektowych w wyjazdach zagranicznych uczestniczyło 14 pracowników naszego Ośrodka. Odbyły się spotkania w Hiszpanii (marzec 2008 r.), Wielkiej Brytanii (maj 2008 r.) i w Szwecji (październik 2008 r.). W trakcie spotkań w każdym kraju partnerskim zorganizowano seminaria. W Wielkiej Brytanii partnerzy polscy zaprezentowali m.in. zajęcia z andragogiki. We wszystkich krajach uczestniczących w projekcie, zostały przeprowadzone

dzone badania dotyczące oceniania słuchaczy dorosłych. Wyniki badań zostały opracowane przez pracowników ODN i opublikowane w Informatorze Oświatowym. Podsumowanie projektu, upowszechnianie efektów oraz jego ewaluacja została dokonana w Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli (maj 2009 r.).

Rok 2009-2011 – projekt *Europa NET II* był realizowany w ramach programu *Uczenie się przez całe życie – Grundtvig*. Został opracowany w oparciu o wcześniejszy projekt partnerski *Europa NET*, podczas którego pojawiło się wiele nowych zagadnień. Najważniejsze cele to: identyfikacja metod oceniania, które bardziej motywują, niż demotywują słuchaczy dorosłych do nauki. Ten cel został osiągnięty za pośrednictwem badań, przeprowadzonych na grupie słuchaczy dorosłych przez ODN, który posiada dużą wiedzę specjalistyczną w dziedzinie andragogiki. Zajmowaliśmy się identyfikacją bardziej efektywnych metod w pozyskaniu i utrzymaniu dorosłych słuchaczy płci męskiej na terenach defaworyzowanych, tak aby byli w stanie przejść drogę przemian, w celu uzyskania kwalifikacji i zatrudnienia. Zajmowaliśmy się także opracowaniem sposobów na ponowne zaangażowanie w edukację seniorów, których nieliczne grono uczestniczy w Edukacji Dorosłych oraz wspólnie opracowaliśmy raporty badawcze, przedstawiające czynniki demotywujące dorosłych słuchaczy do nauki. Określiśmy również najlepsze praktyki w celu poprawy w/w sytuacji.

Rok 2011-2013 – projekt Comenius Regio „Dobrze, że każdy jest inny” realizowany w ramach programu Comenius przez Gminę Dębница Kaszubska we współpracy z ODN w Słupsku i Gimnazjum im. Czesława Miłosza w Dębnicy Kaszubskiej oraz trzema tureckimi instytucjami oświatowymi: Wojewódzką Dyrekcją Edukacji Narodowej w Iddir, Anatolijską Średnią Szkołą Pedagogiczna w Igdır i Rejonową Dyrekcją Edukacji Narodowej w Aralık. Projekt uzyskał dofinansowanie ze środków Unii Europejskiej w wysokości 38,2 tys. EURO. Głównym celem projektu było doskonalenie systemu zarządzania oświatą oraz procesu nauczania oraz wypracowanie projektów edukacyjnych, promujących integrację europejską, regiony i ich produkty lokalne. Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku pełnił w projekcie rolę doradczą i badawczą. Opracował narzędzia do badania samooceny i motywacji do pracy uczestników projektu, przeprowadził te badania oraz opracował raport, zawierający wyniki badań. W „Informatorze Oświatowym” ukazały się artykuły poświęcone projektowi na różnym etapie jego realizacji. W trakcie mobilności do Turcji uczestnicy projektu mieli możliwość wymiany doświadczeń i poznanie różnych

instytucji administracyjnych i gospodarczych, działających w kraju partnerskim. Zdobyli też wiedzę i informacje o odmiennym od polskiego systemie edukacyjnym w Turcji.

Rok 2014 – projekt pt. „Skuteczny system kształcenia ustawicznego nauczycieli gwarancją wysokiej jakości edukacji dzieci i młodzieży”. Jest to projekt „Zagranicznej mobilności w ramach projektów instytucjonalnych”, realizowany przez FRSE w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego – Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki na zasadach Programu „Uczenie się przez całe życie”. **Głównym celem projektu** było zwiększenie mobilności zagranicznej kadry edukacyjnej, dla podnoszenia kompetencji zawodowych. Ponadto, przeprowadzane działania, zarówno podczas przygotowania kulturowo-językowego w Polsce, jak i mobilności w kraju partnera, ukierunkowane zostały na: – zapewnienie wsparcia instytucji działających w obszarze kształcenia i doskonalenia zawodowego nauczycieli w tworzeniu profesjonalnych struktur organizowania mobilności ponadnarodowej dla nauczycieli, przyszłych nauczycieli i kadry edukacyjnej; – poprawę znajomości języków obcych wśród uczestników; – zdobycie nowych umiejętności zawodowych, związanych z planowaniem i realizacją doskonalenia nauczycieli, z uwzględnieniem potrzeb wszystkich podmiotów (instytucji i osób) odpowiedzialnych za skuteczne kształcenie ustawiczne nauczycieli. W dniach 12-16 maja 2014 r. w Oslo (Norwegia) odbyło się spotkanie szkolnej kadry edukacyjnej, realizowane w ramach projektu Zagranicznym partnerem mobilności, który organizował pobyt w Norwegii, była instytucja Akershus fylkeskommune (Rada Okręgu Akershus) Oslo. Jest ona odpowiedzialna za finansowanie kursów doszkalających na uniwersytetach i kolegiach, poradnictwo dla nauczycieli rozpoczynających pracę w zawodzie oraz za kształcenie ustawiczne dyrektorów i kierowników szkół.

Maria Grażyna Wieczorek
konsultant w ODN w Słupsku
punkt konsultacyjny Programu Erasmus+

Mateusz Weiland
specjalista ds. programów UE
i wydatków strukturalnych
w ODN w Słupsku

Współpraca ODN z placówkami oświatowymi

WYBRANE PRZYKŁADY

Comenius Regio „Dobrze, że każdy jest inny”

W roku 2011 Gmina Dębica Kaszubska podpisała umowę z Fundacją Rozwoju Systemu Edukacji – Narodową Agencją Programu z Warszawy na realizację projektu międzynarodowej współpracy „Dobrze, że każdy jest inny”, realizowanego w ramach programu Comenius Regio Partnerskie Projekty. Partnerami Gminy Dębica Kaszubska ze strony polskiej było Gimnazjum im. Czesława Miłosza w Dębicy Kaszubskiej oraz Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli ze Słupska. Natomiast ze strony tureckiej współpracowały z nami trzy instytucje: İl İgdir Milli Eğitim Müdürlüğü (Wojewódzka Dyrekcja Edukacji Narodowej w Iğdir), Iğdir Anadolu Öğretmen Lisesi (Anatolijska Średnia Szkoła Pedagogiczna w Iğdir) oraz Aralık İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü (Rejonowa Dyrekcja Edukacji Narodowej w Aralık). Projekt uzyskał dofinansowanie ze środków Unii Europejskiej w wysokości 38,2 tys. EURO. Okres realizacji projektu obejmował dwa lata szkolne: 2011/2012 oraz 2012/2013.

Głównym celem projektu było doskonalenie systemu zarządzania oświatą oraz procesu nauczania. Cele szczegółowe projektu obejmowały wypracowanie projektów edukacyjnych, promujących integrację europejską, regiony i ich produkty lokalne.

Praca przy projektach edukacyjnych, realizacja warsztatów i szkoleń pomagała młodym ludziom w nabyciu podstawowych umiejętności i kompetencji życiowych, niezbędnych dla rozwoju osobistego, przyszłego zatrudnienia i aktywnego obywatelstwa europejskiego. Uczniowie uzyskali przygotowanie do funkcjonowania w społeczeństwie globalnym i cywilizacji naukowo-technicznej. Podczas zajęć beneficjenci wykorzystywali sprzęt zakupiony w ramach projektu: tablica interaktywna, rzutnik, sprzęt nagłośnieniowy, laptop, urządzenie wielofunkcyjne, aparat fotograficzny. To wyposażenie pozwoliło uczniom oswoić się z nowoczesną technologią, pozbyć się kompleksów, poczucia marginalizacji, rasizmu i ksenofobii. Praca metodą projektu oraz prezentacja wypracowanych projektów przyczyniła się do pokazania umiejętności, talentów i wiedzy uczestników na forum międzynarodowym, regionalnym i lokalnym. Wy-

promowano kształcenie interaktywne, przygotowano uczniów do większego angażowania się w proces uczenia się. Wdrożono nauczycieli do roli doradców, wspierających uczniów.

Z badań przeprowadzonych przez Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli ze Słupska wynikało, że zaplanowane w projekcie cele zostały osiągnięte.

Z uczniami przeprowadzono warsztaty w zakresie:

- autonomicznego uczenia się,
- języka angielskiego w metodzie projektu,
- zastosowania technik multimedialnych,
- kompetencji kluczowych,
- kompetencji komunikacyjnych,
- wzmacniania samooceny.

Dla nauczycieli zorganizowano szkolenia na temat:

- pracy metodą projektu,
- innowacyjnych metod i technik nauczania,
- współpracy ze środowiskiem,
- przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu,
- kursu z języka angielskiego.

Efektom tego wsparcia – w odniesieniu do uczniów – był wzrost poziomu osiągnięć w nauce i uzyskanie przez nich lepszych wyników na egzaminie w stosunku do lat poprzednich. Natomiast nauczyciele, poprzez utworzenie innowacyjnych i opartych na technologii informacyjno-komunikacyjnej rozwiązań metodyczno-dydaktycznych oraz wypracowanie nowoczesnych rozwiązań praktycznych w zakresie pedagogiki i dydaktyki, uzyskali bogaty warsztat pracy.

Zorganizowano również dwie konferencje naukowe. Ich tematyka pozwoliła beneficjentom projektu zrozumieć i – w efekcie – budować system wartości, sprzyjający funkcjonowaniu człowieka w strukturach społeczeństwa informacyjnego.

Uczestnicy projektu nawiązali kontakty z przedstawicielami partnerów tureckich. Osiągnięto cel ilościowej i jakościowej poprawy znajomości języka angielskiego, jak i w ogóle – promowania nauki języków

obcych. Dorośli uczestnicy projektu byli stymulowani do rozwoju osobistego, do zmian w podejściu do nauczania oraz zostali zmotywowani do edukacji permanentnej – uczenia się przez całe życie, z uwzględnieniem stylów uczenia się oraz indywidualnych preferencji każdego uczącego się.

Niezależnie od realizacji celów, związanych z procesem nauczania, zakładano również promocję regionu i jego produktów lokalnych. Cele te osiągnięto przede wszystkim realizując projekty edukacyjne. Jako temat przewodni projektów grupy wybierały zagadnienia związane z kulturą, przyrodą i środowiskiem lokalnym. Partnerów z Turcji w trakcie mobilności zapoznano z polskimi instytucjami, walorami przyrodniczymi oraz historią regionu. Partnerzy z obu regionów, przy zastosowaniu prezentacji multimedialnej, przekazali sobie nawzajem informacje o regionach lokalnych i o funkcjonujących systemach edukacji w obu krajach. W trakcie wizyt goszczono w licznych szkołach, instytucjach edukacyjnych oraz kulturalnych. Zapoznano uczestników projektu z ich funkcjonowaniem. Tym samym osiągnięto cel wzrostu świadomości interkulturowej oraz rozwoju wymiany informacji. Wspólne kontakty i systematyczna współpraca pomiędzy władzami oświatowymi, wzajemne uczenie się z doświadczeń partnerów regionalnych, przyczyniły się do wzmacniania europejskiego wymiaru edukacji, propagowania międzynarodowej współpracy w dziedzinie edukacji, przy jednoczesnym poszanowaniu odrębności edukacyjnej każdego kraju.

Udało się również uzyskać europejską wartość dodaną, wymaganą przy realizacji projektu. W całej Europie istnieje potrzeba doskonalenia umiejętności dzieci i młodzieży, przygotowujących ich do wejścia na globalny, europejski rynek pracy. Kompetencje w zakresie samodzielnego uczenia się, pracy metodą projektu, zarządzania projektem, wykorzystywania technologii informacyjnej są obecnie niezbędne i mogą gwarantować osiąganie sukces przez młodych ludzi w nowych warunkowaniach cywilizacyjnych. Brak tych umiejętności prowadzi do degregacji społecznej i marginalizacji. W celu przeciwdziałania tym zjawiskom, podjęto w ramach projektu wiele różnorodnych działań. Zadanie w projekcie „Dobrze, że każdy jest inny” zostały tak sprecyzowane, aby dać uczniom podstawy do samorealizacji we współczesnej Europie i „podbicia” europejskich rynków pracy, a nauczycielom – narzędzia do wspierania i motywowania uczniów.

Ponadto, w ramach projektu przeprowadzono projekty edukacyjne, nastawiona na integrację europejską, poznanie kultury, obyczajów i środowiska partnerskich regionów, co w wymiarze europejskim, międzynarodowym, przyczyniło się do wzajemnego poznania i zrozumienia.

Udział w projekcie dał więc możliwość zdobycia wiedzy na temat kultury i tradycji regionów, co pozwala na zwalczanie uprzedzeń w stosunku do innych nacji, wzbudzać zrozumienie i szacunek do poglądów i obyczajów ludzi z innych państw. Poprawienie świadomości i zrozumienie innych kultur i religii pomaga zwalczać dyskryminację, marginalizację, ksenofobię i rasizm. Projekt wzmocnił pozytywne zmiany w kierunku akceptacji odmiennego stylu życia i wierzeń. Przyczynił się do wzrostu świadomości własnego dziedzictwa kulturowego i dał możliwość przekazywania tej wiedzy partnerom.

Projekt przyczynił się również do wzrostu umiejętności i sprawności językowych. Językiem projektu był język angielski, najbardziej rozpowszechniony w Europie. Przeprowadzenie warsztatów i szkoleń z języka angielskiego dla wszystkich beneficjentów projektu, uczestnictwo w mobilnościach i konieczność posługiwania się językiem angielskim w trakcie tych mobilności, przyczyniły się do wzrostu sprawności językowych i wzmocnienia motywacji do nauki języków obcych.

Poprzez realizację projektu udało się promować współpracę między państwami, należącymi i kandydującymi do Unii Europejskiej. Prowadzono kampanię informacyjną o działaniach projektowych, skierowaną do społeczności lokalnej. Uczestnicy projektu – w trakcie mobilności – poznawali środowisko oraz różne instytucje administracyjne i gospodarcze, działające w regionach. Przekazywaliśmy sobie wiedzę i informacje o systemach edukacyjnych, funkcjonujących w Polsce i Turcji.

Tych rezultatów nie udało by się osiągnąć, prowadząc działania tylko na poziomie lokalnym. Nauczyciele z obu regionów, uczestniczących w projekcie nabyli nowe umiejętności i wypracowali nowoczesne rozwiązania metodyczne-dydaktyczne. Wartości te będą stanowiły podstawę dalszej współpracy między regionami. Utrzymana zostanie strona internetowa projektu, która stanowić będzie platformę wymiany informacji, dotyczących doświadczeń związanych z wykorzystaniem wypracowanych w projekcie rozwiązań metodycznych.

Strona polska, w projekcie „Dobrze, że każdy jest inny”, zrealizowała wszystkie zaplanowane zadania. Cy-

klicznie, w miarę potrzeb, odbywały się spotkania partnerów lokalnych, zorganizowano dwie konferencje, przeprowadzano monitoring i ewaluację, przygotowano raporty (roczny i końcowy), wydano publikację, zawierającą informacje, dotyczące podejmowanych w projekcie działań. Dokumenty projektowe tłumaczone były na język angielski. W okresie prawie dwóch lat odbywały się spotkania integracyjne ze środowiskiem. Dla głównych beneficjentów projektu zorganizowano i przeprowadzono warsztaty i szkolenia:

- dla uczniów gimnazjum zorganizowano warsztaty rozwijające kompetencje komunikacyjne oraz kluczowe, z zastosowania technik multimedialnych w procesie uczenia się, w zakresie rozwoju kompetencji z autonomicznego uczenia się, z angielskiego w metodzie projektu, ze wzmacniania samooceny ucznia i budowania motywacji do dalszego rozwoju;
- dla nauczycieli gimnazjum zorganizowano szkolenia: „Praca metodą projektu”, „Innowacyjne metody i techniki nauczania uczenia się, sprzyjające autonomii ucznia” oraz „Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu uczniów”;
- dla nauczycieli i rodziców przeprowadzono warsztaty z zakresu współpracy ze środowiskiem;
- dla dorosłych uczestników projektu zorganizowano 40 godzinny kurs nauki języka angielskiego.

W gimnazjum, w okresie dwóch lat szkolnych, przeprowadzono łącznie 41 projektów edukacyjnych, z których znakomita większość wpisuje się w cele projektu „Dobrze, że każdy jest inny”. Przygotowując się do realizacji projektów edukacyjnych, w gimnazjum przeprowadzono rekrutację do projektu, utworzono grupy projektowe, określono obszary projektowe oraz scenariusze zajęć Podsumowując zrealizowane projekty edukacyjne – w trakcie wizyty partnerów tureckich – zorganizowano „tydzień projektowy”. Uczniowie prezentowali efekty swojej pracy, wykorzystując techniki multimedialne.

Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku pełnił w projekcie rolę doradcą i badawczą. Opracował narzędzia do badania samooceny i motywacji do pracy uczestników projektu, przeprowadził te badania oraz opracował raport, zawierający wyniki tych badań. W „Informatorze Oświatowym” ukazały się artykuły poświęcone projektowi na różnym etapie jego realizacji.

Partnerzy tureccy w projekcie realizowali podobne działania. Organizowali spotkania, planowali działania projektowe, promocję projektu, prowadzili rekrutację uczestników. Natomiast dla uczniów przeprowadzono szkole-

nia w zakresie rozwijania umiejętności samokształcenia. Zorganizowano konferencję inaugurującą działania projektowe, podczas której promowano projekt. Przeprowadzono ankiety (badania), dotyczące potrzeb uczestników. Przygotowano projekty edukacyjne i plany lekcji. Beneficjenci projektu zapoznali się z celami integracji lokalnej społeczności. Zorganizowano „tydzień projektowy”, w trakcie którego promowano region, jego lokalne produkty i działania projektowe. Przeprowadzono badania dotyczące motywacji uczniów. Zorganizowano konferencję „Wpływ innowacyjnych metod nauczania”. Prezentowano przykłady dobrych praktyk. Na spotkaniu partnerów tureckich zaprezentowano efekty projektu oraz wyznaczono kierunki dalszych działań, zmierzających do zachowanie efektów projektu. Przygotowano publikację, dotyczącą planów lekcji.

W okresie realizacji projektu partnerzy z Turcji – podczas seminariów – dyskutowali nad wynikami raportu rocznego oraz końcowego. Partner turecki, podobnie jak strona polska, monitorował i dokonywał autotevaluacji działań projektowych.

Uczestnicząc w akcji Comenius, partnerzy promowali programy europejskie dla oświaty. Szczególnie znaczącym efektem tej promocji był akces dwóch gminnych szkół (w gminie Dębica Kaszubska funkcjonują cztery szkoły) do projektu Comenius Partnerskie Projekty Szkół. Wnioski te uzyskały akceptację Narodowej Agencji i obecnie te projekty są realizowane przez Szkołę Podstawową im. Leśników Polskich w Motarzynie – koordynatorem projektu jest Robert Koska oraz ponownie przez Gimnazjum im. Czesława Miłosza w Dębicy Kaszubskiej – koordynatorem projektu jest Agnieszka Dąbrowska.

Iwona Wójcik

sekretarz Gminy Dębica Kaszubska

koordynator projektu

„Dobrze, że każdy jest inny”

Ocenianie kształtujące – wielogłos

Ocenianie kształtujące? – wiemy, wiemy...

Informacja zwrotna? – Oczywiście, tak to robimy...

Punktujemy, co dobre, co należy poprawić...

Samoocena i ocena koleżeńska? – taaak...? Oczywiście...

Niby wszystko jest OK, a jednak często stosowane w przekonaniu nauczycieli ocenianie kształtujące – to nie TO ocenianie kształtujące!

Nie piszemy tego w ujęciu globalnym, że tak jest w większości szkół. Nie piszemy tego, aby krytykować... Piszemy, bo stosowanie oceniania kształtującego na lekcji jest PROCESEM ZŁOŻONYM, DŁUGOTRWALYM I TRUDNYM! Warto jednak uczyć się tego i próbować zastosować w codziennych kontaktach z uczniami, warto przejść od postawy „OCENIAM” do zachowania „POWIEM TOBIE, CO ROBISZ DOBRZE I DAM INFORMACJĘ, NAD CZYM MUSISZ POPRACOWAĆ”.

Ocenianie kształtujące wymaga czasu, dostrzegania każdego ucznia, jego indywidualnych możliwości uczenia się/rozwoju. Ocenianie kształtujące jest transparentne – oczywiste dla każdego! Zawiera w sobie konkretność stawianych do osiągnięcia celów, przejrzystość kryteriów oceniania i możliwość dialogu między nauczycielem i uczniem.

Informacja zwrotna jest OK

Kiedy świadomie stosujemy OK – a więc informujemy ucznia o wymaganiach i kryteriach oceniania, dbamy o utrzymanie właściwej, przyjaznej atmosfery na zajęciach, stosujemy informację zwrotną – możemy liczyć na większe zaangażowanie ucznia we własny rozwój, na jego lepszą motywację do nauki. Bowiern największy wpływ na sukces ucznia ma informacja o postępie. Zatem, niezależnie od oceny uczeń powinien mieć poczucie, że coś zyskał a nie stracił. Nawet jeżeli uczeń nie spełnia wymagań na ocenę pozytywną, przyjmie spokojnie informację o tym, co jeszcze powinien poprawić – pod warunkiem, że informacja przekazana jest życzliwie i nie jest tylko krytyką.

Kompletna informacja zwrotna musi zawierać cztery elementy i to we właściwych proporcjach: „plusy” – informacje o tym co zrobił dobrze, „minusy” – co wymaga poprawienia i wskazówki, w jaki sposób uczeń ma poprawić daną pracę oraz jak ma dalej pracować.

W 2010 roku prowadziliśmy w gimnazjach badania efektywności pracy szkoły. Jako narzędzie wykorzystaliśmy m.in. wskaźnik EWD. Badanie te pokazały dodat-

nią zależność efektywności pracy szkoły od stosowanych w niej metod i technik OK. Na wyższe wskaźniki EWD szczególnie miały wpływ: formułowanie wymagań, dokładne informowanie o tym, czego uczeń ma się nauczyć i co nauczyciel będzie sprawdzał i oceniał (NaCoBeZu). Nie mniej istotny jest klimat panujący w klasie – sprzyjający otwartości i wzajemnej pomocy.

Kto kogo?

Ocenianie kształtujące to mniej pytań stawianych przez nauczyciela – mniej, ale lepiej przemyślanych, otwierających dyskusję, a nie służących tylko sprawdzaniu wiedzy i ocenianiu.

Nauczyciel planujący lekcje OK zastanawia się nad celem zajęć i tym, jak go przedstawi uczniom oraz jak sprawdzi, czy cel został osiągnięty. Nauczyciel OK w pierwszej kolejności planuje czynności ucznia, a dopiero potem dostosowuje do tego swoje działania (a nie, jak w starych konspektach: pytanie nauczyciela – odpowiedź ucznia – pytanie nauczyciela – odpowiedź...). To uczeń ma działać, pytać, dyskutować, pracować w grupie, a nauczyciel jest po to, żeby mu w tym pomóc i ewentualnie ukierunkować.

Uczeń nie wie, nauczyciel wie. To uczeń przychodzi do szkoły po odpowiedzi, to on powinien pytać. I pyta... ale w większości przypadków tylko w przedszkolu i klasach I-III. Potem często słyszy: „Nie przeszkadzaj”, „Nie mam czasu na wasze pytania”, „Muszę realizować podstawę programową”, „Muszę przygotować was do egzaminu”, „Muszę wystawić wam stopnie”. W szkołach wciąż pokutuje zwyczaj odpytywania na ocenę. Często bez uprzedzenia... Bo nauczyciel musi wypełnić tabelę z ocenami, bo jest rozliczany z „rytmiczności” oceniania. Jaki jest cel np. niezapowiedzianych sprawdzianów – ustnych czy pisemnych? czemu służą kartkówki „z trzech ostatnich lekcji”? Podobno motywacji do systematycznej pracy. Na pewno znany jest efekt – większy stres i niechęć do szkoły.

Gimnazjum – lepsza motywacja uczniów

Czy szkoły, które „postawiły” na ocenianie kształtujące, zbierają dzisiaj owoce? Czy udział nauczycieli w szkoleniach nt. OK rzeczywiście przełożył się na lepsze efekty ich pracy?

Jedną z pierwszych szkół, która zaczęła swoją przygodę z OK jest **Zespół Szkół Publicznych w Konarzynach**. Szkolenie nauczycieli na temat „Ocenianie

kształtujące” odbyło się tam w marcu 2008 roku. Dzisiaj (październik 2014) pytamy panią **dyrektora Ewę Koperską** o wykorzystanie i ewentualne efekty tamtego szkolenia.

„Wiedzę nabytą na szkoleniu zaczęliśmy wypróbowywać w praktyce natychmiast, jeszcze przed wakacjami. Natomiast od początku roku szkolnego 2008/2009 przystąpiliśmy do realizacji w naszej szkole projektu, mającego na celu wdrażanie wybranych elementów oceniania kształtującego na lekcjach. Do projektu przystąpiło 10 chętnych nauczycieli (z ok. trzydziestoosobowej kadry). Elementy OK, które zdecydowaliśmy się stosować, to:

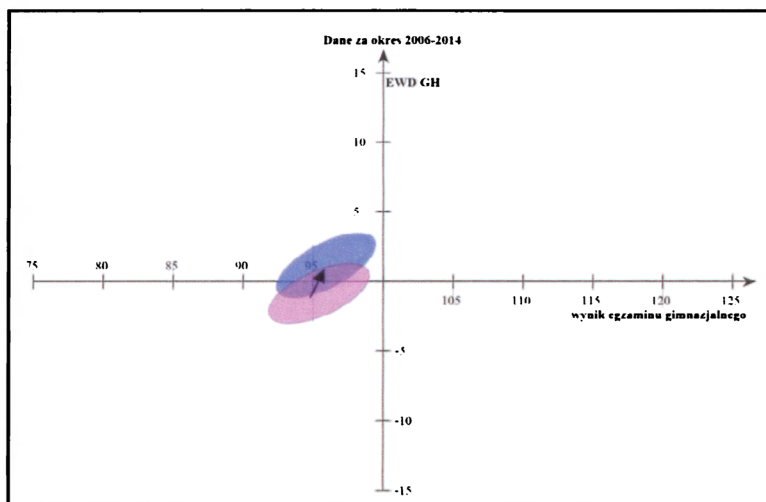
- podawanie uczniom, na każdych zajęciach, celów lekcji, sformułowanych w języku ucznia,
- formułowanie szczegółowych wymagań (NaCoBeZu) przed każdym sprawdzianem i kartkówką,
- stosowanie informacji zwrotnej.

Efekty stosowanych metod dały się zauważyć praktycznie od razu, przede wszystkim widać było większą aktywność uczniów na lekcjach oraz ich lepsze przygotowanie do sprawdzianów.

Nauczyciele, którzy przystąpili do projektu ciągle stosują techniki oceniania kształtującego. Jednak nie wszystkie założenia naszego projektu są realizowane – polonistki zrezygnowały z pisania informacji zwrotnej pod każdą pracą. Doświadczenie nauczycielek pokazało małą skuteczność tego pracochłonnego działania, uczniowie nie wykorzystywali zapisanych uwag i wskazówek. Również cele lekcji podawane są nie na każdej, lecz na większości lekcji.

Ostatnie wyniki egzaminów zewnętrznych wypadły nadspodziewanie dobrze. Cieszy mnie postęp, ale oczywiście wiem, że dużo jest jeszcze do zrobienia.”

Najnowsze, opublikowane 17 października br., trzyletnie wskaźniki potwierdzają obserwowany w szkole postęp w zakresie edukacji humanistycznej – stopniowo w ciągu ostatnich lat wzrasta efektywność kształcenia (Ryc. 1).

Ryc. 1. Porównanie trzyletnich wskaźników EWD w zakresie przedmiotów humanistycznych ZSP w Konarzynach w latach 2006-2008 oraz 2012-2014

Technikum jest OK

Szkolenie nauczycieli **Zespołu Szkół Ogólnokształcących i Technicznych w Miastku** na temat „Ocenianie kształtujące na lekcji jako sposób motywacji uczniów” odbyło się w grudniu 2012 roku. Jak informuje pani **Elżbieta Lisiecka-Ozymko** – **wicedyrektor szkoły**, temat ten wybrali sami nauczyciele spośród szerokiej oferty różnych firm szkoleniowych, przedstawionych przez dyrekcję szkoły. Po szkoleniu nie zostały podjęte innowacje, projekty grupowe związane z OK, ale nauczyciele indywidualnie wyciągnęli z idei oceniania kształtującego odpowiadające im techniki i wdrożyli je w swojej pracy z uczniami.

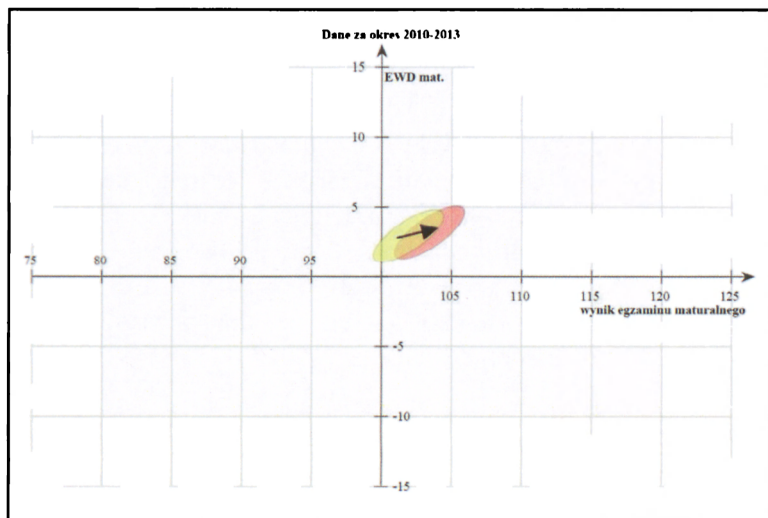
W badaniach ankietowych przeprowadzanych wśród uczniów i rodziców, respondenci podkreślają wspaniałą atmosferę w szkole, przyjazny stosunek nauczycieli do uczniów. Uczniowie nie tylko chętnie przychodzą do szkoły, ale uważają, że szkoła zaspokaja ich potrzeby rozwojowe na miarę ich możliwości.

Te pozytywne opinie cieszą tym bardziej, że w ostatnich latach nastąpiły zmiany w strukturze szkolnictwa ponadgimnazjalnego w powiecie. Obawy związane z aklimatyzacją nowoprzybyłych uczniów z liceum nie potwierdziły się.

Dyrektor Bogdan Hnat z dumą dodaje, że efekty pracy szkoły doceniono również w ewaluacji zewnętrznej, przeprowadzonej w ubiegłym roku w szkole. W bieżącym roku szkolnym po raz pierwszy w trzech zawodach: technik pojazdów samochodowych, technik ekonomista oraz mechanik pojazdów samochodowych zdawalność z egzaminów potwierdzających kwalifikacje zawodowe wyniosła 100%. W dużej mierze jest to efektem stosowania pewnych zasad oceniania kształtującego, które jest dla ucznia motywujące do jeszcze większego wysiłku. Uczeń staje się bardziej otwarty na wszelkie wskazówki nauczycieli.

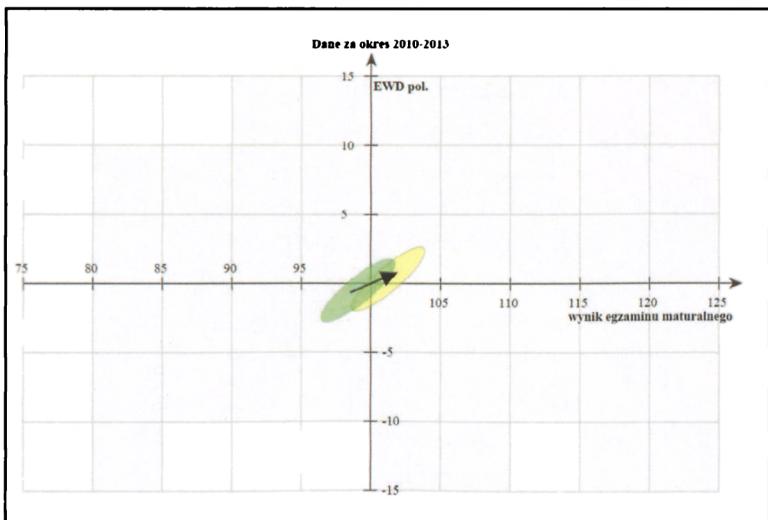
Wskaźnik EWD we wszystkich częściach egzaminu maturalnego wykazał tendencję wzrostową. Trzyletnie wskaźniki po-

twierdzą wysokie wyniki egzaminu maturalnego w zakresie przedmiotów matematyczno-przyrodniczych, a także ponadprzeciętną efektywność nauczania (Ryc. 2).

Ryc. 2. Porównanie trzyletnich wskaźników EWD maturalnego z matematyki w ZSTiO w latach 2010-2012 oraz 2012-2013.

Postęp widoczny jest również w nauczaniu przedmiotów humanistycznych. Przy przeciętnych wynikach z przedmiotów humanistycznych (szkoła o profilu technicznym) i przeciętnej efektywności nauczania, także widoczna jest tendencja wzrostowa (Ryc. 3).

Ryc. 3. Porównanie trzyletnich wskaźników EWD maturalnego z języka polskiego w ZSTiO w latach 2010-2012 oraz 2012-2013

OK a skuteczność kształcenia

Pokazujemy tu efektywność pracy szkół – wykorzystujemy przy tym wskaźniki EWD, które oparte są na wynikach egzaminów zewnętrznych. Jest to ogólnie dostępny wskaźnik, który pozwala na obiektywne porównania, obserwowanie tendencji zmian w szkole. Jeszcze lepszym narzędziem, umożliwiającym jednorocz-

ne analizy wewnątrzszkolne jest Kalkulator EWD. Z przypadków opisanych powyżej, jak i z naszych wcześniejszych badań, wynika przełożenie stosowanych w szkole metod na wyniki egzaminów zewnętrznych i postęp uczniów w sferze dydaktycznej.

Znamienne jednak jest to, że w szkołach stosujących ocenianie kształtujące coraz częściej słyszy się o lepszym samopoczuciu uczniów w szkole, ich większej motywacji do nauki oraz o satysfakcji zarówno uczniów jak i nauczycieli z uzyskiwanych efektów pracy ale także z samej pracy. Widać zatem, że OCENIANIE KSZTAŁTUJĄCE sprzyja nie tylko podwyższaniu wyników egzaminów zewnętrznych, ale w większym stopniu kieruje uwagę nauczycieli na kształcenie kompetencji kluczowych: na umiejętność porozumiewania się, pracę w zespole, umiejętność planowania własnego rozwoju.

Niewątpliwie ważne jest, żeby uczeń jak najlepiej zdał egzamin, jednak równie ważne, a może i ważniejsze jest, żeby rozwijał się na miarę swoich możliwości, żeby chciał się uczyć i to jest właśnie **OK!**

Tamara Kropiowska

Jerzy Paczkowski

konsultanci w ODN w Słupsku
promotorzy oceniania kształtującego

BIBLIOGRAFIA:

- Harmin M., Duch klasy. Jak motywować uczniów do nauki?, CEO, Warszawa 2004
- Kropiowska T., Paczkowski J., Ocenianie kształtujące a efektywność pracy gimnazjum w kontekście wskaźnika EWD, Materiały z XVI Konferencji Diagnostyki Edukacyjnej, Toruń 2010
- Sterna D. Ocenianie kształtujące w praktyce, CEO, Warszawa 2006
- <http://www.ceo.org.pl>

Projekt „Wspieramy pracę przedszkola”

Nauczyciele mają pełną świadomość, że w związku z nowymi zadaniami, konieczne jest zmodyfikowanie standardowych metod i technik nauczania. Szczególnie istotne jest staranne dobieranie środków dydaktycznych, zapewnienie optymalnych warunków rozwoju każdego dziecka, zrealizowanie treści podstawy programowej w oparciu o indywidualny program edukacyjny, skoordynowanie swoich działań ze specjalistami pracującymi z dzieckiem. Każde dziecko niezależnie od trudności, uzdolnień, czy rodzaju placówki, do której uczęszcza, powinno otrzymać porównywalną ofertę edukacyjną. Szczególnie wobec dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi przedszkole powinno pełnić różnorodne funkcje – zarówno opiekuńcze, wychowawcze, edukacyjne, ale także rehabilitacyjne, terapeutyczne, profilaktyczne w celu zapewnienia im jak najlepszych warunków do rozwoju i samodzielnego działania. Istotna dla wspierania rozwoju dziecka i procesu dydaktyczno – wychowawczego jest współpraca nauczycieli z rodzicami.

Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku w 2010 r. rozpoczął realizację projektu dla przedszkoli pn.: „Wspieramy pracę przedszkola”. Celem projektu było przeprowadzenie szkoleń w przedszkolach miejskich i wiejskich, z uwzględnieniem potrzeb placówek w zakresie pracy z dziećmi i współpracy z ich rodzicami. Zajęcia były przeznaczone zarówno dla nauczycieli, jak i rodziców. Odbywały się w formie dwugodzinnych zajęć edukacyjno-warsztatowych na terenie przedszkola. Zajęcia dla nauczycieli obejmowały dwa spotkania pn.: „Działania wspierające rozwój dziecka ze specjalnymi potrzebami w przedszkolu” (zespół metodyczny) oraz „Umiejętności interpersonalne nauczyciela w pracy z rodzicami” (szkolenie rady pedagogicznej). Prowadzono także dwa spotkania dla rodziców dzieci trzy- i czteroletnich oraz pięcio- i sześciolletnich na temat: „Typowe i trudne zachowania dziecka. Rola rodziców w wychowaniu”.

Od 2010 r. w realizacji projektu wzięło udział 11 przedszkoli. W latach 2010-2013 cykl szkoleń odbywał się w 9-ciu przedszkolach. W roku szkolnym 2013/2014 zajęcia prowadzono w 4 przedszkolach (z wyłączeniem z przyczyn organizacyjnych tematu: „Działania wspierające rozwój dziecka ze specjalnymi potrzebami w przedszkolu”). W minionym roku szkolnym w ramach kontynuacji procesu wspierania pracy przedszkoli, dla nauczycieli i dyrektorów, biorących udział w projekcie, zorganizowano dwie Sieci Współpracy i Samokształcenia pn. „Dyrektor jako lider” (Sieć dla dyrektorów) oraz „Rozwijamy potencjał dziecka” (dla nauczycieli).

W 2013 r. w 9 przedszkolach przeprowadzono ankietowe badania odroczone w celu uzyskania informacji nt. przydatności szkoleń do pracy przedszkoli.

Zespół badawczy projektu składał się z następujących osób: Małgorzata Lipińska – opracowanie projektu, Alina Rabowska i Małgorzata Lipińska – prowadzenie zajęć, przygotowanie i przeprowadzenie badań; opracowanie wyników, przygotowanie raportu; Maciej Maraszkiwicz – konsultacja metodologiczna; Mateusz Weiland – opracowanie graficzne.

Poniżej przedstawiamy wyniki badań podsumowujące pracę w projekcie „Wspieramy pracę przedszkola”.

Raport z ewaluacji odroczonej Projektu

Adresat:

- nauczyciele przedszkoli, w których przeprowadzono zajęcia w ramach Projektu: „Wspieramy pracę przedszkola”.

Cel główny:

- uzyskanie informacji na temat efektywności proponowanych szkoleń,
- wykorzystanie wyników w planowaniu i realizacji szkoleń dla nauczycieli.

Cele szczegółowe badania:

- rozpoznanie i ocena przydatności, trafności oraz skuteczności proponowanych rozwiązań w ramach zrealizowanych zajęć dla nauczycieli,
- zgromadzenie informacji, dotyczących wykorzystania zdobytej wiedzy i umiejętności w pracy z dziećmi i rodzicami,
- ocena przydatności projektu w pracy nauczycieli.

Obszary badania:

- informacja o przydatności wiedzy w zakresie organizowania pomocy psychologiczno-pedagogicznej,
- informacja o źródłach wiedzy na temat metod i technik wspierających rozwój dziecka o specjalnych potrzebach edukacyjnych,
- informacja o przydatności zdobytej wiedzy i umiejętności w pracy z rodzicami,
- informacja o efektach nabytych umiejętności w pracy z rodzicami.

Pytania kluczowe:

1. Czy wiedza, którą uzyskali nauczyciele na zajęciach była przydatna w organizowaniu pomocy psychologiczno-pedagogicznej?

2. Skąd nauczyciele czerpią wiedzę na temat metod i technik wspierających rozwój dziecka o specjalnych potrzebach edukacyjnych?
3. Czy nauczyciele stosują w pracy z rodzicami wiedzę i umiejętności poznane na warsztatach?
4. Czy stosowanie poznanych na zajęciach umiejętności interpersonalnych wpłynęło na efektywność współpracy z rodzicami?

Metody i narzędzia:

- metoda: sondaż diagnostyczny,
- narzędzie: kwestionariusz w postaci ankiety zawierające pytania zamknięte i otwarte (z zachowaniem trafności, jednoznaczności, czytelności), sprawdzające treści ważne dla badania, a nie marginalne i realizujące podane cele szczegółowe.

Warunki, w jakich przeprowadzono badania:

- grupa badawcza: nauczyciele przedszkoli,
- badania odroczone odbywały się w przedszkolach w ponad rocznym odstępie czasu,
- ankiety wypełniano anonimowo, dostarczano i odebrano ankiety w sposób bezpośredni,

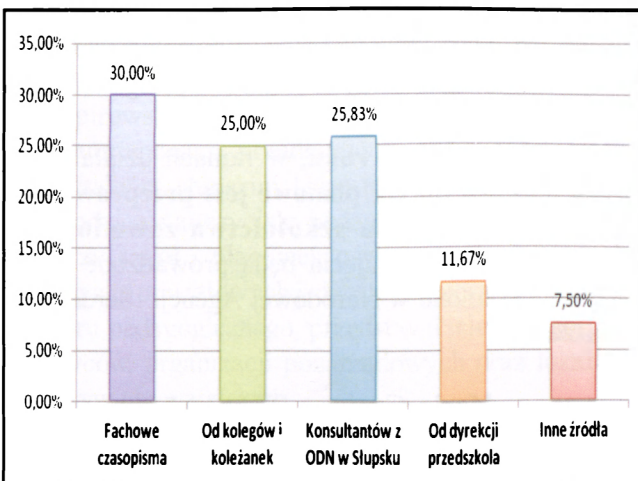
Łącznie zebrano materiał badawczy od 47 nauczycieli

Wyniki ankiet zbiorczych

Na pytanie pierwsze, dotyczące przydatności wiedzy uzyskanej w trakcie zajęć na temat organizowania pomocy psychologiczno-pedagogicznej, odpowiedziało 100% ankietowanych.

- 97,87% odpowiedziało twierdząco,
- 2,13% nie potrafiło określić, czy nabyta wiedza jest im przydatna w pracy.

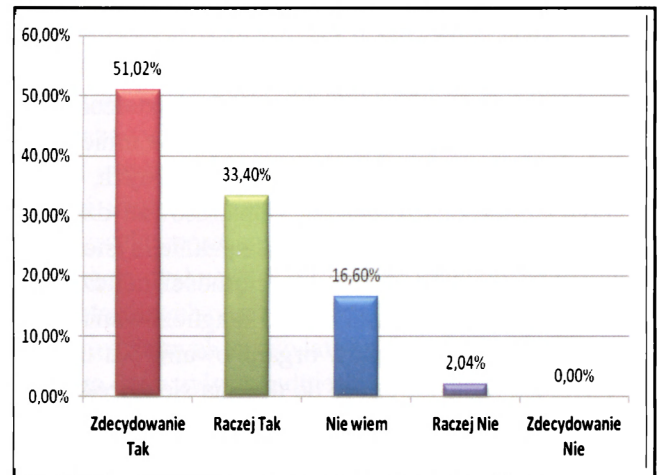
Pytanie drugie brzmiało: Skąd pani czerpie wiedzę na temat metod i technik wspierających rozwój dziecka o specjalnych potrzebach edukacyjnych? Na pytanie odpowiedziało 100% ankietowanych. Każdy respondent mógł wybrać więcej niż jedną odpowiedź. Uzyskane odpowiedzi prezentuje poniższy wykres:

Na pytanie trzecie, w którym zapytano nauczycieli, czy wiedzę i umiejętności poznane na warsztatach stosują w pracy z rodzicami, uzyskano odpowiedzi:

- 97,96% respondentów odpowiedziało twierdząco,
- 2,04% nauczycieli nie miało zdania na ten temat.

W pytaniu czwartym zapytano: Czy stosowanie poznanych na zajęciach umiejętności interpersonalne w pracy z rodzicami przyniosło efekty? Odpowiedzi układały się następująco:

- 51,02% odpowiedziało – *tak*, że uzyskało skuteczne umiejętności interpersonalne w pracy z rodzicami dziecka,
- 33,40% odpowiedziało – *raczej tak*,
- 16,60% odpowiedziało – *nie wiem*,
- 2,04% odpowiedziało – *zdecydowanie nie*.

Analiza i interpretacja wyników:

1. Zdecydowana większość nauczycieli (97,87%) potwierdziła przydatność zdobytej wiedzy w organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej. Świadczy to o trafności doboru tematyki szkoleń, właściwym i efektywnym przekazaniu treści i materiałów.
2. Wiedzę na temat metod i technik wspierających rozwój dziecka ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi nauczyciele czerpią z różnych źródeł. Określili obszary pracy z dziećmi (bardzo często dwa lub trzy), które chcieliby pogłębić. Największe zainteresowanie dotyczy rozpoznawania potrzeb indywidualnych dzieci (49,43%), określania zadań nauczyciela w pracy z dzieckiem (34,48%), organizacji pracy zespołu nauczycieli (14,94%). Ankietowani nauczyciele nie podali swoich propozycji doskonalenia zawodowego.
3. Prawie wszyscy nauczyciele korzystają z wiedzy i umiejętności poznanych na warsztatach, dotyczących pracy z rodzicami (97,96%).

4. Zdecydowana większość nauczycieli deklaruje, iż stosowanie wiedzy i umiejętności poznanych na zajęciach przyniosło efekty w pracy z rodzicami (84,42 % odpowiedziało zdecydowanie tak i raczej tak). Powyższy wynik wskazuje, iż proponowana tematyka była trafnie dobrana i skutecznie podniosła jakość pracy z rodzicami.

Wnioski do dalszej pracy

Materiał empiryczny zweryfikowano i na tej podstawie sformułowano wnioski praktyczne:

1. W przygotowywanych szkoleniach dla nauczycieli należy uwzględnić, iż mają potrzebę kształcenia się i pogłębiania wiedzy oraz doskonalenia umiejętności w rozpoznawaniu potrzeb indywidualnych, w tym predyspozycji, uzdolnień i zainteresowań dziecka. Należy zwrócić uwagę na poszerzanie, systematyzowanie i doskonalenie umiejętności nauczycieli w zakresie stosowania metod diagnozowania rozwoju dziecka, sposobów organizowania warunków i sytuacji dostosowanych do uczenia się dziecka, poprzez wzbogacanie katalogu metod pracy z dzieckiem.
2. Należy położyć nacisk na określanie zadań nauczycieli w pracy z dzieckiem, wynikających z podstawy programowej i rozporządzeń w sprawie udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej.
3. Należy pogłębiać wiedzę nauczycieli w zakresie zasad indywidualizacji pracy z dzieckiem oraz konieczności stosowania tych zasad w praktyce.
4. Zwrócić uwagę na rozwijanie umiejętności pracy w grupie, współpracę w zespole, nabywanie umiejętności organizowania takiej pracy zarówno wśród nauczycieli, dzieci, jak i rodziców.
5. W szkoleniach należy poszerzyć zakres pracy z rodzicami – uwzględnić zróżnicowane formy współpracy, wprowadzić treści rozwijające umiejętności współpracy z rodzicem w sytuacji sprawiania przez dziecko trudności wychowawczych.

Opracowanie raportu:

*Małgorzata Lipińska, Alina Rabowska
ODN w Słupsku*

Punkt informacyjny programu Erasmus+

Od 1 stycznia 2014 roku ruszył program Erasmus+, wspierający edukację, szkolenia, inicjatywy młodzieżowe oraz sportowe w całej Europie. Nowością programu Erasmus + jest to, że po raz pierwszy w historii programów edukacyjnych Unii Europejskiej finansowane będą działania związane ze sportem. W swoich założeniach program Erasmus+ nie różni się zasadniczo od zakończonego programu „Uczenie się przez całe życie”. W nowym programie sektory edukacji i szkoleń oraz sektor młodzieży będą realizowały trzy kluczowe akcje:

Akcja 1: Mobilność edukacyjna (wyjazdy w celach edukacyjnych).

Akcja 2: Współpraca na rzecz innowacji i wymiany dobrych praktyk.

Akcja 3: Wsparcie reform w obszarze edukacji.

Największy nacisk w programie Erasmus+ został położony na edukację formalną i pozaformalną służącą rozwijaniu umiejętności uczniów, nauczycieli pracowników oraz poprawy ich sytuacji na rynku pracy. Nowością programu jest również to, że zniesiono dolną granicę wiekową dzieci, które mogą skorzystać z tzw. „wymian uczniów”.

W Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku **zorganizowano punkt informacyjny** dla wszystkich zainteresowanych nauczycieli, którzy chcą wziąć udział w projektach programu Erasmus+. Informacje są udzielane w dwóch obszarach:

1. z zakresu szkolnictwa zawodowego – informacji udziela Mateusz Weiland (e-mail: m.weiland@odn.slupsk.pl, tel. 59 842 35 67)

2. z zakresu edukacji szkolnej – informacji udziela Maria Grażyna Wieczorek (e-mail: g.wieczorek@odn.slupsk.pl, tel. 59 842 35 67 w. 38).

Edukacja szkolna to sektor realizujący akcje 1 i 2 programu Erasmus+ w odniesieniu do przedszkoli, szkół podstawowych, gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych (kontynuacja programu Comenius działającego w latach 2007-2013).

W styczniu 2015 roku, w ramach działalności punktu informacyjnego, **planowe jest przeprowadzenie szkoleń z zakresu szkolnictwa zawodowego i edukacji szkolnej**. Zajęcia będą prowadzone przez osoby przeszkolone w Narodowej Agencji. Serdecznie zapraszamy.

*Maria Grażyna Wieczorek
konsultant w ODN w Słupsku*

III Forum Pomorskiej Edukacji

PERSPEKTYWA SUBREGIONÓW I DEBATA REGIONALNA

Jednostki samorządów lokalnych są odpowiedzialne za realizację większości zadań publicznych. Najważniejszym i najdroższym z nich jest oświata.

Pomorskie samorzady stoją przed poważnymi wyzwaniami edukacyjnymi: muszą racjonalizować swoje sieci szkolne, dostosowując je do zmian demograficznych; rozszerzać dostęp do edukacji przedszkolnej; przeciwdziałać rozwarstwieniu społecznemu w edukacji; dostosować szkoły ponadpodstawowe do zmieniającego się rynku pracy.

Wszystkie te problemy wymagają podejścia strategicznego i można chyba bez przesady stwierdzić, że przyszłość Pomorza w dużej mierze zależy od jakości polityki edukacyjnej i strategii oświatowych jednostek samorządu terytorialnego, które będą miały bezpośredni wpływ na miejsce zajmowane przez nasz region na coraz bardziej konkurencyjnym globalnym rynku pracy.

Z wyzwań rozwojowych stojących przed samorządami lokalnymi zrodziła się potrzeba budowania sieci partnerstw samorządowych, uczelni wyższych, organizacji pracodawców, podmiotów ekonomii społecznej oraz lokalnych działań obywatelskich na rzecz edukacji. Wzmocnieniu lokalnych inicjatyw oświatowych od kilku lat służy Forum Edukacji Pomorskiej, organizowane przez Samorząd Województwa Pomorskiego. Stanowi ono nie tylko płaszczyznę wymiany doświadczeń praktyków, dyskusji o problemach oświaty naszego regionu czy też możliwościach jej rozwoju. Sformułowane podczas spotkań rekomendacje służą do projektowania praktycznych rozwiązań, do których należą działania edukacyjne, zawarte w Regionalnym Programie Strategicznym „Aktywni Pomorzanie 2020” i pomogą właściwie rozdyponować środki pozyskane na ich realizację.

Ideę partnerskiego dialogu odzwierciedla kształt tegorocznego III Forum Edukacji Pomorskiej, zaplanowanego na 29 października 2014 r. w Gdańskim Teatrze Szekspirowskim. Forum poprzedziły spotkania w czterech subregionach: południowym, nadwiślańskim, metropolitalnym, słupskim. Uczestniczyli w nich uczniowie i ich rodzice, nauczyciele, pedagodzy i psycholodzy, dyrektorzy szkół i placówek oświatowych, pracownicy gminnych i powiatowych jednostek samorządowych oraz nadzoru pedagogicznego, przedstawiciele: uczelni, pracodawców, organizacji pozarządowych oraz lokalnych inicjatyw obywatelskich.

Otwarcia spotkań w subregionach dokonał **Czesław Elzanowski**, członek Zarządu Województwa Pomorskiego, a słowo wstępne wygłosił **Adam Krawiec**, dyrektor Departamentu Edukacji i Sportu, Urzędu Marszałkowskiego Województwa Pomorskiego. W programie debat subregionalnych znalazła się również między innymi: relacja filmowa z II Forum Pomorskiej Edukacji, prezentacja – *Edukacja pomorska: perspektywa subregionów* oraz film na temat rozwijania kompetencji kluczowych dzieci i młodzieży województwa pomorskiego poprzez Pomorski Program Edukacji Morskiej *Złapać wiatr w pomorskie żagle wiedzy*.

Szeroko reprezentatywna grupa społeczności lokalnej podjęła dyskusję, dotyczącą problemów i zagadnień przygotowanych przez przedstawicieli samorządowców, odpowiedzialnych za oświatę na danym terenie. Wszystkie Fora dotyczyły zagadnień związanych z edukacją na II i III etapie kształcenia i miały zbliżoną strukturę, której najistotniejszy element stanowiły debaty. Ich uczestnicy próbowali odpowiedzieć na kluczowe pytania, dotyczące pomorskiej edukacji:

- *Czy jest czas na wychowanie w szkole?*
- *Co wynika z egzaminów i badań zewnętrznych?*
- *Po co i jak wspierać rozwój szkoły?*
- *Jaki jest potencjał i ograniczenia edukacji w województwie pomorskim?*

Nad wnioskami i rekomendacjami sformułowanymi podczas debat w subregionach pochylili się uczestnicy regionalnego – III Forum Edukacji Pomorskiej, które odbyło się z Gdańsku 29 października 2014 r. Otwarcia spotkania dokonał Mieczysław Struk, marszałek województwa pomorskiego, a w tematykę Forum wprowadził – podobnie jak w subregionach – Adam Krawiec, dyrektor Departamentu Edukacji i Sportu UM w Gdańsku. Prezentacje o edukacji pomorskiej w perspektywie subregionów przedstawili liderzy Pomorskiej Akademii Liderów Edukacji 2030: Wiesława Górską, Ewa Śliwińska, Lucyna Cieszyńska, Edward Mazur.

Uczestnicy Forum mieli też okazję poznać zdanie uczniów, jaka powinna być idealna szkoła oraz wysłuchać wywiadów z byłymi ministrami edukacji Katarzyną Hall, Franciszkiem Potulskim, Edmundem Wittbrodtem na temat perspektyw rozwoju edukacji w regionie pomorskim. Do zagadnienia: *Od „edukacji na Pomorzu” do „edukacji pomorskiej”*. *Czy możemy w regionie i w społecznościach lokalnych znaleźć specyficzne rozwiązania uniwersalnych problemów?* odniósł się

w swoim wystąpieniu ekspert – prof. dr hab. Cezary Obracht-Prondzyński, kierownik Zakładu Antropologii Społecznej Instytutu Filozofii, Socjologii i Dziennikarstwa, Wydział Nauk Społecznych Uniwersytetu Gdańskiego.

Temat: *Tendencja rozwoju edukacji pomorskiej w świetle wyników egzaminów i badań zewnętrznych* zaprezentowała Barbara Przychoczań, kierownik Wydziału Badań i Analiz Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Gdańsku; dr Grażyna Szyling i dr hab. prof. UG Maria Groenwald, Zakład Badań nad Dzieciństwem i Szkoła Instytutu Pedagogiki Wydział Nauk Społecznych Uniwersytetu Gdańskiego.

Wykład ekspercki: *Odpowiedzialność samorządu za jakość edukacji* wygłosił dr hab. Michał Federowicz, dyrektor Instytutu Badań Edukacyjnych w Warszawie, a temat *Współczesna myśl pedagogiczna – wyzwania wobec szkoły XXI wieku* przedstawiła dr hab. prof. UW Jolanta Choińska-Mika, Instytut Historyczny Uniwersytetu Warszawskiego, Lider Zespołu Dydaktyk Szczegółowych Instytutu Badań Edukacyjnych w Warszawie.

Debatę z udziałem zaproszonych gości nt.: *Jak uczyć i wychowywać w pomorskiej szkole XXI wieku?* poprowadził dr Piotr Zamojski, adiunkt w Zakładzie Dydaktyki Instytutu Pedagogiki Uniwersytetu Gdańskiego.

Wyniki dyskusji na poziomie regionalnym pomogą decydom, zwłaszcza odpowiedzialnym za oświatę samorządowcom, lepiej zrozumieć i zgłębić problemy, jakie wynikają z obecnych wyzwań i z większą determinacją podejmować niełatwy trud budowania strategicznego zarządzania lokalnym systemem oświaty, opartym na sieci partnerstwa. Działania w tym zakresie zainicjował Mieczysław Strug – Marszałek Województwa Pomorskiego, który podczas tegorocznego Forum podpisał umowę partnerską z dr hab. Michałem Federowiczem – dyrektorem Instytutu Badań Edukacyjnych.

III Forum Edukacji Pomorskiej było dobrą platformą wymiany poglądów i doświadczeń oraz ma duże szanse stać się istotnym narzędziem monitorowania jakości pomorskiej edukacji i doskonałą platformą budowania trwałych, systemowych rozwiązań oświatowych w całym naszym regionie. Dyskusje w subregionach i podczas III Forum pozwoliły zdiagnozować specyficzne problemy oświatowe województwa pomorskiego, dając rekomendacje do właściwego ukierunkowania działań w obszarze edukacji z poziomu regionalnego.

Stanisława Bożena Żuk
dyrektor ODN w Słupsku

Iwona Poźniak
konsultant w ODN w Słupsku

VI Edycja Konkursu „Odkrywamy Talenty na Pomorzu”

„Odkrywamy Talenty na Pomorzu” to projekt, dzięki któremu można rozwijać swoje pasje i udowodnić, że jest się mistrzem w swojej dziedzinie.

Konkurs przeznaczony jest dla uczniów szkół podstawowych, gimnazjów, szkół ponadgimnazjalnych, studentów dziennych i zaocznych, studentów trzeciego wieku i absolwentów szkół zawodowych i średnich oraz uczelni wyższych z terenu województwa pomorskiego zainteresowanych celami i tematyką Konkursu.

W Konkursie mogą wziąć udział uczestnicy indywidualni lub zespoły.

Cele ogólne: pobudzanie i aktywizacja postaw partycypacyjnych w życiu społecznym i publicznym, wspieranie rozwoju kompetencji społecznych.

Cele szczegółowe to m.in.: promowanie pasji twórczych, motywowanie do rozwijania talentów i zainteresowań, rozwijanie umiejętności prezentowania swoich zdolności, sprawdzenie się poprzez możliwość rywalizacji

w grupie rówieśników, umiejętność czerpania satysfakcji z własnych dokonań.

Kategorie uczestnictwa w konkursie: * gimnastyka artystyczna, akrobatyka, fitness, żonglerka, kulturystyka, * taniec, * plastyka (malarstwo, rzeźba, fotografia), * muzyka/śpiew (muzyka z wykorzystaniem własnego instrumentu; śpiew a'capella, z podkładem muzycznym odtworzonym lub z własnym akompaniamentem przy wykorzystaniu samodzielnie dostarczonych instrumentów muzycznych), * występ aktorski, * proza/poezja (utwory własne), * nauka/technika (wynalazki, projekty), * inne rodzaje umiejętności artystyczne, sportowe lub naukowe, o których zakwalifikowaniu do konkursu decyzję podejmuje Organizator.

Szczegółowe informacje i formularz zgłoszeniowy: www.talentypomorza.pl

Ze strony: www.talentypomorza.pl

Doskonalenie nauczycieli a ich rozwój zawodowy

System doskonalenia nauczycieli stoi przed poważnym zadaniem, jakim jest wspieranie innowacyjnych działań szkoły. Jednym z najważniejszych elementów nowoczesnego społeczeństwa jest ulepszony system oświaty, będący czynnikiem, wywierającym zasadniczy wpływ na procesy innowacyjne. S. Kwiatkowski (1990, s. 187) pisze, że „(...) bez innowacyjnej szkoły podstawowej jak i wyższej trudno jest myśleć o innowacyjnym przedsiębiorstwie”.

Twórcza edukacja jest naczelnym zadaniem nauczyciela we współczesnym świecie. W dobie powszechnej dostępności do zasobów informacyjnych na każdy temat i w każdej niemal formie medialnej, kształtowanie wiedzy i umiejętności uczniów traci swój charakter, oparty na schematach, powtarzalności i odtworczości, na rzecz umiejętności planowania, zestawiania treści i narzędzi przydatnych do konkretnej sytuacji i potrzeb, dostosowywania się do bieżących wymagań oraz twórczych postaw dzieci i młodzieży.

W tej sytuacji naczelnym wyzwaniem stojącym przed edukacją, jest przekształcenie stylu i zakresu pracy szkoły czyli ukierunkowanie nauczania na kształtowanie ucznia otwartego i twórczego, przekraczającego swoje możliwości, niezamkniętego sztywno w ramach swojego wąskiego, specjalistycznego wykształcenia merytorycznego. Kształtowanie twórczych postaw uczniów staje się ważnym obszarem aktywności szkoły. Aby tak się stało, nauczyciele muszą w tym zakresie nabyć nowych umiejętności w celu kreowania twórczych zachowań i postaw uczniów.

W modelu nauczyciela, wychowującego przyszłych obywateli Europy, szczególną rolę przypisuje się gruntownemu wykształceniu, uczestnictwu w różnych formach doskonalenia zawodowego, uznając zarazem, iż doskonalenie winno rozpoczynać się z chwilą zakończenia kształcenia obowiązkowego i trwać przez cały okres pracy zawodowej nauczyciela.

Strategia „Europa 2020” jest, długookresowym programem rozwoju społeczno-gospodarczego Unii Europejskiej. W programie tym stwierdzono potrzebę wspólnego działania państw członkowskich na rzecz wychodzenia z kryzysu oraz wdrażania reform umożliwiających stawienie czoła wyzwaniom związanym z globalizacją, starzeniem się społeczeństw czy rosnącą potrzebą racjonalnego wykorzystywania zasobów. W celu osiągnięcia powyższych założeń zaproponowano trzy podstawowe, wzajemnie wzmocniające się priorytety:

- wzrost inteligentny, czyli rozwój oparty na wiedzy i innowacjach,
- wzrost zrównoważony, czyli transformacja w kierunku gospodarki niskoemisyjnej, efektywnie korzystającej z zasobów i konkurencyjnej,
- wzrost sprzyjający włączeniu społecznemu, czyli wspieranie gospodarki charakteryzującej się wysokim poziomem zatrudnienia i zapewniającej spójność gospodarczą, społeczną i terytorialną. <http://www.mg.gov.pl/Bezpieczenstwo+gospodarcze/Strategia+Europa+2020> (Data dostępu: 20.09.2014)

Na doskonalenie zawodowe trzeba spojrzeć, jako na ważną składową całościowych działań człowieka, wpływającą na rozwój osobisty jednostki i społeczeństwa. Niejednokrotnie bowiem działania pozazawodowe łączą się ze sferą zawodową, wzbogacając tym samym umiejętności i wiedzę pracownika oraz jego doświadczenie.

Henryka Kwiatkowska (1992, s. 69 i nast.) definiuje doskonalenie zawodowe jako „(...) proces wykorzystywany do stworzenia możliwości rozwijania zawodowych zainteresowań i zdolności pracowników”, co umożliwi poszerzenie ich wiedzy i umiejętności w określonym obszarze. C. Day’a (Day C. 2008, s.191) i J. M. Michalak zwracają uwagę na to że, doskonalenie zawodowe nauczycieli jest zaplanowanym zdarzeniem, całą serią zdarzeń, czy też rozbudowanym programem uznawanego lub nieuznawanego formalnie uczenia się (Michalak J. M. 2007, s. 248).

Sutherland J. i D. Canwell, wyróżniają pięć podstawowych funkcji rozwoju zawodowego. Należą do nich:

- poszerzenie wiedzy – pomocnej w sytuacjach problemowych, zwłaszcza w pracy koncepcyjnej;
- uczenie się na podstawie doświadczeń – zdobywanie wiedzy praktycznej poprzez obserwację siebie i innych pracowników oraz wdrażanie nowych rozwiązań do wykonywanej pracy;
- rozwój nowych postaw i przekonań – zmiana dotychczasowych poglądów, przeformułowywanie systemu wartości, zasad i norm postępowania;
- możliwość odbudowywania kwalifikacji zawodowych – dotyczy wymiaru jednostkowego i odnosi się do indywidualnych kompetencji pracownika, ich diagnozowania i podnoszenia na wyższy poziom;
- współpraca i wkład w rozwój personelu – dzielenie się wiedzą i umiejętnościami, korzystanie z zasobów wiedzy innych pracowników, wzajemne ucze-

nie się i działanie (*coaching, mentoring, peer tutoring*) (Sutherland J., Canwell D. 2007, s. 14).

Rozwój zawodowy ma istotne znaczenie w poprawie jakości pracy nauczycieli i dyrektorów szkół. Zdaniem C. Day'a (2004, s.18). „(...) pojęcie rozwoju zawodowego obejmuje wspieranie uczenia się na podstawie doświadczenia, dzięki któremu większość nauczycieli dowiaduje się, jak stać się kompetentnym i doskonalić się w pracy szkolnej oraz poprzez dokształcanie się w obrębie szkoły lub poza nią”. Day trafnie zauważa, iż „(...) większość definicji rozwoju zawodowego podkreśla fakt, że jego podstawowymi celami są przyswajanie wiedzy przedmiotowej oraz zdobycie określonych umiejętności nauczania” (Tamże, s. 21). Definiując rozwój zawodowy nauczycieli pisze, iż „(...) ze wszystkich doświadczeń związanych z naturalnym uczeniem się oraz tych świadomych i planowanych działań, których zamierzeniem było bezpośrednie lub pośrednie przyniesienie korzyści jednostce, grupie lub szkole, a poprzez nie podniesienie jakości nauczania w klasie. Jest to proces, w trakcie którego nauczyciele, sami lub z innymi, dokonują oceny, uaktualnienia i poszerzenia swojego zaangażowania, a który prowadzi do zmiany moralnych celów nauczania. Dzięki niemu też nabywają oni i krytycznie rozwijają wiedzę, umiejętności i emocjonalną inteligencję, niezbędną dla prawidłowych profesjonalnych przemyśleń, planowania i pracy z dziećmi i młodzieżą oraz współpracownikami na każdym etapie ich nauczycielskiego życia” (Tamże, s. 21).

J. M. Michalak dokonując analizy pojęcia rozwoju zawodowego stwierdziła, iż pojęcie to definiowano w literaturze przedmiotu poprzez opracowanie liniowego modelu rozwoju nauczyciela, co skutkowało tym, że „(...) pomijano najważniejszy aspekt związany z samą istotą zawodu nauczyciela, otóż nie postrzegano nauczycieli, jako osób, które niejako z założenia – z racji wykonywanego zawodu, w który wpisane są podstawowe czynności, jakimi jest nauczanie i wychowanie – powinny się wciąż rozwijać i zmieniać” (Michalak J. M. 2007, s. 248 i nast.).

Rozwój zawodowy nauczycieli w świetle wyników badań TALIS 2013

Jak wynika z analizy raportu, obecnie coraz większą wagę przywiązuje się do wszystkich form rozwoju zawodowego nauczycieli. Wzrasta również liczba badań, których wyniki pokazują pozytywny związek między uczestnictwem nauczycieli w rozwoju zawodowym a osiągnięciami uczniów. Rozwój zawodowy, na który

poświęca się znaczącą liczbę godzin jak wskazują wyniki Raportu, pozytywnie wpływa na rezultaty osiągnięte przez uczniów (Raport TALIS 2013, s. 23).

Ponieważ rozwój zawodowy nauczycieli ma wiele określeń w literaturze, w badaniu TALIS (Teaching and Learning International Survey) 2013 przyjęto (...) szeroką definicję, na którą składają się działania rozwijające umiejętności, wiedzę, doświadczenie i inne cechy charakteryzujące nauczyciela (Raport TALIS 2013, s. 23).

W badaniu tym nauczyciele wskazywali, w jakich formach rozwoju uczestniczyli oraz jak intensywne było to uczestnictwo. Na podstawie analizy danych wyróżniono dziewięć form/typów rozwoju zawodowego, w których nauczyciele brali udział w ostatnich 12 miesiącach.

Najwięcej nauczycieli deklarowało udział w kursach/warsztatach oraz w konferencjach. Polscy nauczyciele uczestniczyli przede wszystkim w:

- kursach doskonalących (81%, średnia TALIS: 71%),
- konferencjach lub seminariach (52% do 44%),
- sieci współpracy (41% do 37%),
- mentoringu, hospitacjach, coachingu (45% do 30%),
- indywidualnych lub wspólnych badaniach (38% w (średnia TALIS: 31%).

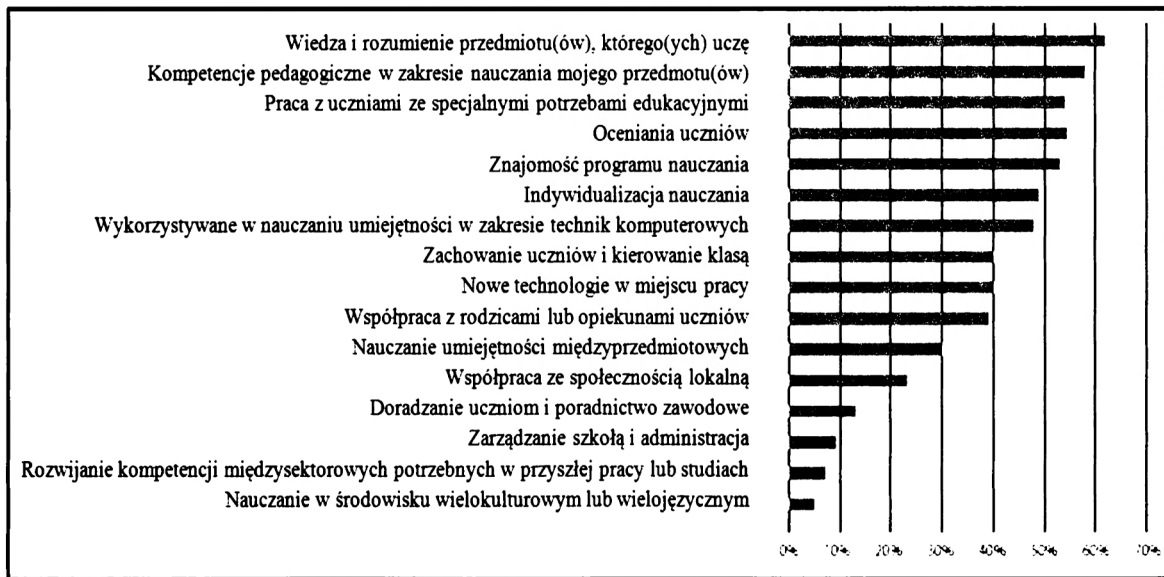
W kursach, warsztatach (przedmiotowych, metodycznych) brał udział zdecydowanie większy odsetek nauczycieli dyplomowanych i mianowanych, kontraktowych zaś – w mentoringu i programach podnoszących kwalifikacje; w tej ostatniej formie uczestniczył także większy odsetek nauczycieli pracujących do 5 lat.

Rozwój zawodowy, w którym uczestniczą nauczyciele, jest zróżnicowany nie tylko pod względem jego formy, ale także poprzez treści, zagadnienia będące przedmiotem zainteresowania nauczycieli. Wśród szesnastu zagadnień największym zainteresowaniem cieszyły się poświęcone: wiedzy i zrozumieniu przedmiotów, których uczą (TALIS: 64% nauczycieli) i kompetencjom pedagogicznym w zakresie swojego przedmiotu (TALIS: 60% nauczycieli). W przypadku polskich nauczycieli wskaźniki te wyniosły odpowiednio: 62% i 57%, a w doskonaleniu i rozwijaniu tej wiedzy i tych kompetencji częściej uczestniczyli nauczyciel w wieku do 30 lat.

W grupie badanych polskich nauczycieli dużym zainteresowaniem cieszyły się szkolenia poświęcone:

- pracy z uczniem ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi,
- rozwiązywaniu problemów wychowawczych,
- współpracy z rodzicami.

Wykres 1. Zagadnienia podejmowane przez polskich nauczycieli w ramach rozwoju zawodowego w ciągu ostatnich 12 miesięcy przed badaniem TALIS 2013.

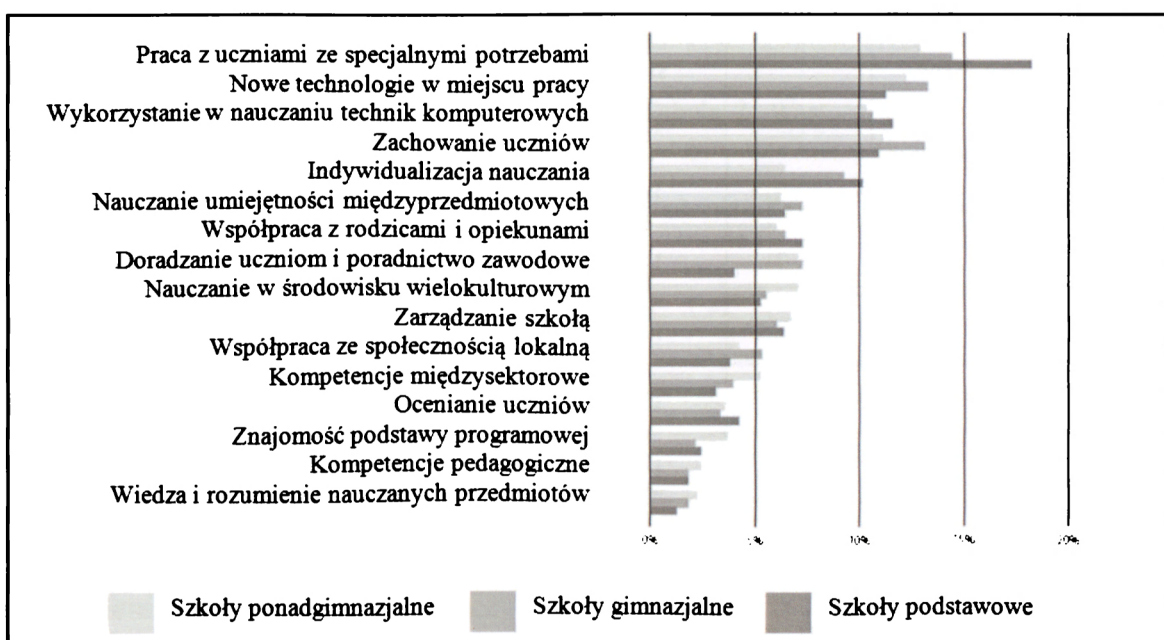

Źródło: dane OECD, TALIS 2013 s. 24

Potrzeby nauczycieli w zakresie doskonalenia

Nie zawsze obecny system doskonalenia zaspakaja potrzeby doskonalenia, jakich oczekują nauczyciele. Potrzeba doskonalenia w zakresie pracy z uczniem ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi jest zgłaszana przez największy odsetek nauczycieli, według danych TALIS. Natomiast bardzo niskie potrzeby nauczyciele wskazali w zakresach: znajomości programów nauczania, wiedzy i zrozumienia nauczanego przedmiotu, jak również kompetencji pedagogicznych. Mogą to być ich nieuświadomione potrzeby.

Wykres 2. Potrzeby w zakresie doskonalenia zawodowego – odsetek polskich nauczycieli deklarujących wysoki poziom potrzeb

Źródło: dane OECD, TALIS 2013 s. 25

Poczucie własnej skuteczności

Ważną wskazówką dla działań placówek doskonalenia w planowaniu doskonalenia nauczycieli w wymiarze indywidualnym oraz na poziomie szkoły, mogą być też wyniki badań TALIS dotyczące poczucia własnej skuteczności i satysfakcji nauczycieli, przekładające się na poczucie sprawczości. Według jednej ze skal mierzących opinie na ten temat, związanych ze wzbudzeniem w uczniach doświadczenia wartości nauki i edukacji, aż 40% procent nauczycieli twierdzi, że wcale lub tylko w pewnym stopniu udaje im się motywować uczniów mało zainteresowanych nauką. Mogą być też argumentem za potrzebą szczególnej dbałości o jakość propozycji kierowanych do nauczycieli w tym zakresie.

Według badań, poczucie własnej skuteczności budowane jest m.in. przez współpracę z innymi nauczycielami i możliwość uczestnictwa przez nauczycieli w podejmowaniu decyzji dotyczących szkoły.

BADANIA WŁASNE

Doskonalenie nauczycieli a ich zachowania twórcze

Przedmiotem analizy moich badań w latach 2008-2011, było określenie związku pomiędzy procesem doskonalenia nauczycieli, a ich zachowaniami twórczymi oraz związku pomiędzy doskonaleniem nauczycieli, a ich samopoczuciem zawodowym. Na użytek badania przyjęto, że zachowania twórcze nauczycieli, wyrażają ich postawę twórczą.

Analiza postaw twórczych 425 nauczycieli została dokonana na podstawie odpowiedzi na pytania zawarte w Kwestionariuszu KANH-II Stanisława Popka (Popok S., 2004 s. 62).

Analizy materiału empirycznego, postaw twórczych i odtwórczych badanych nauczycieli dokonano poniżej w zakresie:

- A. konformizmu,
- B. zachowań algorytmicznych,
- C. nonkonformizmu,
- D. zachowań heurystycznych.

Tabela 1. Procentowy i stenowy rozkład wyników badanych osób, uzyskanych za pomocą Kwestionariusza KANH-II.

SKALA	Poziom wyników					
	wysoki		przeciętny		niski	
	10-7 sten	%	6-5 sten	%	4-1 sten	%
KANH-II skala K	123	31,3	130	33,1	140	35,6
KANH-II skala A	129	32,8	143	36,4	121	30,8
KANH-II skala N	113	28,7	167	42,5	113	28,8
KANH-II skala H	146	37,2	163	41,5	84	21,4
KANH-II skala N+H	122	31,1	176	44,8	95	24,1
KANH-II skala A+K	111	28,3	141	35,8	141	35,8

Źródło: badanie własne 2011

Porównanie procentowego i stenowego rozkładu wyników KANH-II badanych nauczycieli, pozwala na stwierdzenie, że:

- nauczyciele prezentują poziom zachowań heurystycznych i postaw twórczych powyżej poziomu przeciętnego;
- nieco więcej jest nauczycieli, którzy prezentują poziom postaw twórczych niż odtwórczych;
- najliczniejsza grupa badanych nauczycieli uzyskała przeciętny poziom stenowy zarówno dla postaw twórczych, jak i odtwórczych;
- jak wykazała analiza statystyczna, skala N (nonkonformizm) i skala A (zachowań algorytmicznych) wyników badanych nauczycieli ma rozkład zbliżony do rozkładu normalnego;
- rozkład wyników zachowań heurystycznych badanych nauczycieli jest lewoskośny, czyli więcej badanych ma wysoki ich poziom.

Wśród badanych nauczycieli znaleźli się przedstawiciele różnych specjalności przedmiotowych. Blisko 50% badanych nauczycieli prezentuje przeciętny poziom zachowań heurystycznych i postaw twórczych, a wysoki poziom około 30%.

Istotną cechą osoby twórczej jest nonkonformizm, niezależność, samodzielność, spontaniczność. Pozbawione kontroli mogą stać się przyczyną wielu niepowodzeń, zaś odpowiednie koordynowane przez standardy społecznego funkcjonowania, pozwalają na ich uniknięcie.

Warto na zakończenie przytoczyć stanowisko I. Pufal-Struzik (2009, s. 27 i nast.), która zauważa, iż to od nauczyciela w dużej mierze zależy rozwój postaw twórczych uczniów. Dzieje się to poprzez umiejętne pobudzanie uczniów do twórczego myślenia i działania, stawianie im problemów dywergencyjnych, dostarczanie okazji do twórczej ekspresji, przyzwalanie na podejmowanie zadań nowych i oryginalnych, bez lęku, że popełnią błąd. Taka postawa dowodzi, iż w celu rozwoju postaw twórczych, nauczyciel winien odpowiednio stymulować ucznia do działania, traktować go w sposób podmiotowy, trafnie zidentyfikować jego indywidualne możliwości twórcze, okazać mu zaufanie oraz gotowym i chętnym do współpracy. Niestety wielu nauczycieli w kontaktach z uczniami posługuje się wiedzą schematyczną, często stereotypową pozbawioną elementów twórczych. Warunkiem koniecznym współczesnej szkoły winien być kreatywny nauczyciel, który uzupełnia swoją wiedzę, rozwija umiejętności, systematycznie pracując nad sobą.

Doskonalenie i doksztalcenie nauczycieli a ich samopoczucie zawodowe

Jednym z głównych celów badań było wyjaśnienie związku, jaki zachodzi pomiędzy procesem doskonalenia

nauczycieli a ich samopoczuciem zawodowym. Samopoczucie zawodowe określone jest jako stan subiektywny, stąd bardzo trudny do zmierzenia. Często nie można zbadać jego przyczyny. Wpływają na to różne dodatkowe czynniki, np.: sytuacja rodzinna, zdrowotna, społeczna i wiele innych. Dla potrzeb pracy badawczej przyjęto definicję samopoczucia zawodowego, autorstwa J. Chmielewskiej. Określa ona samopoczucie zawodowe jako: „(...) stan długotrwałej i uogólnionej satysfakcji z wykonywanego zawodu, który dystansuje się od możliwości jego interpretacji jako chwilowych, skrajnych i bezprzedmiotowych nastrojów” (Chmielewska J. 1997 s. 78). J. Michalak pojęcie satysfakcji zawodowej określa, jako sumę wszystkich nagród, jakie otrzymuje nauczyciel w ciągu swojej pracy zawodowej (Michalak J. M. 2007, s.110 i nast.).

W tej pracy nie skupiałam się na grupie czynników, składających się na satysfakcję z pracy takich jak: otoczenia pracy, zarobki, wyposażenie. Odniosłam się jedynie do tych czynników, których doskonalenie zawodowe może dotyczyć: motywowania, zaangażowania, emocjonalnego zaangażowania, relacji międzyludzkich, kreatywności.

W celu określenia związku pomiędzy doskonaleniem zawodowym nauczycieli, a ich samopoczuciem zawodowym, zapytano badanych za pomocą kwestionariusza ankiety, w jakim stopniu zmieniło się ich samopoczucie zawodowe w związku z odbyciem przez nich form doskonalenia i doksztalcenia.

Poproszono też o określenie stopnia oddziaływania doskonalenia, w którym uczestniczyli na ich samopoczucie zawodowe, w różnych jego przejawach.

Pytanie skonstruowane było w oparciu o pięciostopniową skalę Likerta. Jej stopniom przypisano wartości numeryczne, które przedstawiono w tabeli 2.

Tabela 2. Wartości numeryczne przypisane poszczególnym stopniom w skali Likerta.

zdecydowanie nie	raczej nie	trudno powiedzieć	raczej tak	zdecydowanie tak
(-2)	(-1)	(0)	(+1)	(+2)

Do analizy danych obliczono wskaźnik akceptacji danego zakresu samopoczucia zawodowego.

$$W_a = \frac{\sum_{i=-2}^2 f_n X_i}{N}$$

gdzie:

f_n – liczba osób, które wybrały daną wagę

X_i – wagi skal (-2, -1, 0, 1, 2)

N – liczba wskazań

Źródło: M. Bogaj 2003, s. 250

Wskaźnik akceptacji informuje o sile oddziaływania doskonalenia zawodowego nauczycieli, na ich samopoczucie zawodowe.

Wartości wskaźnika akceptacji zostały pogrupowane w dziewięciu kategoriach, co przedstawia tabela 3.

Wyniki moich badań prezentują się następująco:

Tabela 3.

Obszar	Przejawy samopoczucia	Wskaźnik akceptacji Wa	Średni wskaźnik akceptacji
Zaangażowanie zawodowe do pracy	Lepiej wykonuję swój obowiązek.	+ 1,06	+1,08
	Moja skuteczność w pracy wzrosła.	+ 0,93	
	Lepiej organizuję swoją pracę.	+1,25	
Emocjonalny stosunek do pracy	Pewniej czuję się w pracy.	+1,36	+ 0,74
	Poprawiły się relacje interpersonalne w pracy.	+0,38	
	Zostały zaspokojone moje ambicje zawodowe.	+0,74	
	Rozpiera mnie energia.	+0,40	
	Lepiej radzę sobie z niepowodzeniami w pracy.	+0,8	
Kreatywny stosunek do pracy /aktywizacja	Pracuję aktywniej.	+1,27	+1,08
	Mam więcej wdrożonych pomysłów.	+1,25	
	Mam większą satysfakcję z wykonywanej pracy.	+0,73	

Wyniki przedstawionych w pracy badań, jak również analiza literatury przedmiotu, pozwalają na sformułowanie następujących wniosków:

1. Przeprowadzone badania potwierdziły tylko częściowo założenia wstępne, że doskonalenie zawodowe nauczycieli przyczynia się do kształtowania ich postaw twórczych.
2. Wyniki moich badań wskazują, że doskonalenie zawodowe nie przyczynia się w stopniu wysokim do poprawy samopoczucia zawodowego nauczycieli, poprzez pogłębianie ich własnych zainteresowań.
3. Wyniki badań, wskazują natomiast jednoznacznie, że więcej sukcesów zawodowych mają ci nauczyciele, którzy ukończyli różne formy doskonalenia i doksztacania, jednak im wyższy stopień satysfakcji deklarują z ważnego sukcesu, tym mniej pewnie czuje się w pracy. Współczynnik korelacji pomiędzy stopniem deklarowanej satysfakcji z ważnego sukcesu a deklarowanym samopoczuciem,

którego przejawem jest – pewniej czuję się w pracy wynosi $r = -0,67$ w skali Gulliforda. Zależność ujemna i umiarkowana. Wynika stąd silne powiązanie odwrotnie proporcjonalne pomiędzy oboma zmiennymi. Można przypuszczać, iż chodzi tu o sukcesy, które albo nie cieszą się pełną akceptacją ze strony dyrekcji, albo wzbudzają zazdrość w kolegach i koleżankach z pracy lub też nie mają znaczenia dla badanych nauczycieli. Być może atak

zazdrości ze strony współpracowników, jest powodem stanu zagrożenia dla takich nauczycieli. Bardzo wysoki stopień korelacji sugeruje w tym zakresie poważny problem, który należałoby dokładnie zbadać.

4. Można wnioskować, iż doskonalenie zawodowe nauczycieli winno być ukierunkowane na doskonalenie umiejętności pedagogicznych, psychologicznych i organizacyjnych nauczyciela, a także wspieranie jego dobrego samopoczucia oraz kształtowanie twórczych postaw nauczycieli.
5. Doskonalenie nauczycieli, tak w zakresie organizacyjnym, jak i tematycznym, powinno uwzględniać elementy pedagogiki twórczości i psychologii twórczości. Będzie to krok w kierunku kreatywnego podejścia do doskonalenia nauczycieli. Kompetentny i twórczy nauczyciel jest podstawą efektywnego procesu nauczania, a szkoła powinna być instytucją, gdzie proces ten będzie ukierunkowany na rozwój postaw twórczych ucznia.

6. Tylko twórczy nauczyciel, który wiele czasu poświęca na uczenie się rzeczy nowych, bezustannie poszukuje, bada, eksperymentuje, sprawdza różne warianty rozwiązań, może wspierać twórczego ucznia. Potrafi bowiem wytworzyć taki klimat w klasie, który będzie stymulował postawy twórcze uczniów.
7. Właściwa diagnoza twórczego potencjału ucznia przez nauczyciela jest możliwa dzięki wiedzy, którą nauczyciel może uzyskać poprzez doskonalenie zawodowe.
8. W doskonaleniu i doszkalać nauczycieli powinno się uwzględniać takie formy i metody, które będą poszerzały wiedzę o twórczości, uświadamiały, że negatywne nastawienie nauczycieli do postaw twórczych, skutkuje niechętną postawą wobec twórczych uczniów, a nawet prowadzić może do blokowania rozwoju potencjału twórczego uczniów.
9. Nauczyciele powinni być przygotowani do podjęcia rosnących wyzwań, jakie stawia przed nimi społeczeństwo oparte na wiedzy.
10. W szybko zmieniającej się rzeczywistości społeczno-edukacyjnej potrzebny jest nauczyciel twórczy, wyposażony w umiejętności konieczne do realizacji wyzwań XXI wieku.

W obecnym czasie coraz większego znaczenia nabiera uczenie się nieformalne oraz wykorzystywanie różnych środków przekazu i źródeł informacji. Istotną rolę odgrywa stosowanie w nauczaniu, innowacyjnych metod. Ważne jest, aby stosowane metody uwalniały uczącego się od sytuacji stresowych, a stwarzały atmosferę zaufania, współpracy i odkrywania.

Jednym z podstawowych warunków efektywnego nauczania jest to, aby nauczyciele kształtowali i doskonalili własne umiejętności twórcze, ponieważ twórczego ucznia może kreować jedynie twórczy nauczyciel.

Edukacja nauczycieli odgrywa zatem ważną rolę w procesie lepszego dostosowania się do zaistniałych warunków i nowych sytuacji. Pozwala poszerzać własne kwalifikacje, dzięki czemu nauczyciel łatwiej rozpoznaje potrzeby młodzieży i sprawniej organizuje proces samokształcenia, celem doskonalenia warsztatu swojej pracy.

dr inż. Ewa Urbańska

*Podkarpackie Centrum Edukacji Nauczycieli
w Rzeszowie Oddział w Tarnobrzegu*

LITERATURA

1. Bogaj A., Praca zbiorowa, *Kierunki i uwarunkowania przemian oświaty w związku z reformą*. Kielce 2010.
2. Bogaj M., *Samoświadomość zawodowa nauczycieli między deklaracją a ideałem*. [w] H. Kwiatkowska, T. Lewowicki (red.). *Společno-kulturowe konteksty edukacji nauczycieli i pedagogów*. Warszawa 2003.
3. Chmielewska J., *Samopoczucie zawodowe nauczycieli*. [w] H. Kwiatkowska, T. Lewowicki, (red.). *Źródła inspiracji współczesnej edukacji nauczycielskiej*. Warszawa 1997.
4. Day C., *Rozwój zawodowy nauczyciela. Uczenie się przez całe życie*. Gdańsk 2004.
5. Day C., *Od teorii do praktyki. Rozwój zawodowy nauczyciela*. Gdańsk 2008.
6. Kwiatkowska H., *Edukacja nauczycielska - identyfikacja współczesnych kierunków przemian, „Edukacja”*. Warszawa 1992.
7. Kwiatkowski S., *Společzeństwo innowacyjne*. Warszawa 1990.
8. Michalak J. M., *Uwarunkowania sukcesów zawodowych nauczycieli*. Łódź 2007.
9. Popek S., *Kwestionariusz twórczego zachowania*, KANH. Lublin 2004.
10. Pufal-Struzik I., *Intuicyjne koncepcje nauczycieli a rozwój twórczych predyspozycji uczniów*. [w] B. Zawadzka (red.), *Szkoła w perspektywie XXI wieku. Teraźniejszość – Przyszłość*. cz. 3, Kielce 2009.
11. Raport TALIS. *Polscy nauczyciele i dyrektorzy na tle międzynarodowym. Główne wyniki badania TALIS 2013*. Warszawa 2014.
12. Sutherland J., Canwell D., *Klucz do zarządzania zasobami ludzkimi. Najważniejsze teorie, pojęcia, postaci*. Warszawa 2007.

Znaczenie refleksji w rozwoju zawodowym nauczyciela

Wprowadzenie

Rozwój zawodowy nauczycieli może przybrać dwójką formę. Po pierwsze, może być inspirowany z zewnątrz, wspierany przez obowiązujące w danym miejscu i czasie rozwiązania systemowe, realizowany przez instytucje powołane do wdrażania różnorodnych form doskonalenia nauczycieli, niejako z urzędu. Za przykłady mogą tu służyć szkolenia przygotowujące nauczycieli do radzenia sobie z promowanymi zmianami edukacyjnymi, na przykład modyfikacjami w egzaminach zewnętrznych, praca z projektem gimnazjalnym czy podstawą programową. Taki rozwój zawodowy, czasami nazywany „sponsorowanym” (Leung 2009: 49) przez system, jest zależny od konkretnych uwarunkowań historycznych, społecznych, politycznych czy ideologicznych. Wpływ kontekstu powoduje, że nie można zastosować go w identyczny sposób we wszystkich czasach historycznych, jest on nauczycielowi narzucany i traktuje wszystkich odbiorców jednakowo, bez adresowania ich indywidualnych poglądów na temat rozwoju zawodowego.

Drugi sposób rozwoju zawodowego to rozwój „niezależny”, generowany przez samego nauczyciela, a więc świadomy i autonomiczny. W tej formie rozwoju zawodowego nie jest potrzebny zewnętrzny ekspert, gdyż sama decyzja o wprowadzeniu zmiany ze strony nauczyciela może być wywołana zakwestionowaniem sponsorowanego rozwoju zawodowego jako jedyne, czy reakcją na zawłaszczanie edukacji przez myślenie ekonomiczne. Dlatego samodzielnie podejmowane alternatywne formy rozwoju zawodowego, do których należy uczenie się poprzez współpracę i współdziałanie z innymi nauczycielami, konstruktywny *mentoring*, wzajemne obserwowanie lekcji i dzielenie się informacją zwrotną (*peer observation teaching*), nieprzymuszone prowadzenie badań w klasie lub badań w działaniu (*action research*), a nade wszystko regularne stosowanie refleksji mogą okazać się ważne dla poszukujących nauczycieli w rozwijaniu ich zawodowego profesjonalizmu.

Zasadniczym celem tego opracowania jest przybliżenie koncepcji refleksyjnej praktyki, a w szczególności wykazanie znaczenia refleksji w doskonaleniu zawodowym nauczyciela. Celem dodatkowym jest zaproponowanie refleksyjnych zagadnień – swoistego „pokarmu do przemyśleń” – dotyczących pracy nauczyciela.

Podstawy teoretyczne

Większość słownikowych definicji refleksji ekspozuje jej znaczenie rozumiane jako „głębsze zastanowienie, zastanawianie się, rozmyślanie nad czymś” (Sobol 2001: 836; Dubisz 2006: 906) lub „wypowiedź będąca wynikiem zastanowienia się, rozmyślenia” (Doroszewski 1996: 873; Bralczyk 2005: 697). Wartość refleksyjności w edukacji pojawiła się już w latach 30. poprzedniego wieku w pracach Dewey’a (1933), który wprowadził rozróżnienie pomiędzy rutyną a refleksją. Według niego, refleksyjni nauczyciele – otwarci (*open-mindedness*), odpowiedzialni (*responsibility*) i serdeczni (*wholeheartedness*) – systematycznie rozważają swoje konteksty pracy, posiadane zasoby, podejmowane działania, a następnie wprowadzają pomysły do codziennej praktyki edukacyjnej lub uwzględniają w swoich planach na przyszłość.

Znanym podziałem jest rozróżnienie Schon’a (1983) na *refleksję-w-działaniu* i *refleksję-nad-działaniem*. Pierwsza ma miejsce podczas trwania zdarzenia, jakim na przykład jest moment nauczania, w której nauczyciel wykorzystuje swoją *wiedzę-w-działaniu*, zrutynizowaną i traktowaną za pewnik. Kiedy jednak wystąpi nowa sytuacja czy nieznane dotąd zdarzenie, a ustalone rytuały nie zadziałają, wówczas nauczyciele rozwiązują problemy, stosując *refleksję-w-działaniu*. Z kolei, *refleksja-nad-działaniem* jest rozmyślaniem nad odbytym zdarzeniem, koncentracją na poznawczych procesach nauczania, rodzajem analizy retrospekcyjnej. Można powiedzieć, że *refleksja-w-działaniu* jest umiejętnością postawienia problemu, jak również dialogiem pomiędzy nauczycielem a niepewną sytuacją w momencie jej zaistnienia, zaś *refleksja-nad-działaniem* jest czynnością czysto metapoznawczą. Ostatnio mówi się także o *refleksji-dla-działania* (Farrell 2006: 6), oznaczającej pożądaną wynik poprzednich typów refleksji. *Refleksja-dla-działania* jest nakierowana na przyszłość i posiada praktyczny wymiar. Zakłada się, że nauczyciele mogą przygotować się na sytuacje trudne w przyszłości – stąd *refleksja-dla-działania*, wykorzystując wiedzę zdobytą podczas lekcji w trakcie *refleksji-w-działaniu* i po zajęciach w trakcie *refleksji-nad-działaniem*.

Jakie są korzyści podejmowania refleksji przez nauczycieli? Według Ferrell’a (2006: 7), refleksja spełnia następujące cele:

- Uwalnia nauczyciela od rutyny i działań podejmowanych na zasadzie impulsu.
 - Pomaga nauczycielowi stać się bardziej pewnym w podejmowanych przez siebie działaniach i decyzjach.
 - Dostarcza nauczycielowi informacji do podejmowania ważnych decyzji.
 - Pomaga nauczycielowi dokonywać krytycznej (lecz nie krytykanckiej) refleksji na temat wszystkich aspektów swojej pracy.
 - Pomaga nauczycielowi rozwijać strategie prowadzące do interwencji i zmian.
 - Uznaje nauczyciela za profesjonalistę.
 - Może stanowić doświadczenie katartyczne dla konkretnego nauczyciela.
6. Czy nauczyciel Twojego przedmiotu ma inny status w społeczeństwie niż nauczyciele innych przedmiotów? Co na to wpływa?
 8. W jakim sensie zawód nauczyciela jest stabilny, a w jakim sensie nie jest?
 9. Czy zawód nauczyciela Twojego przedmiotu stał się dziś zawodem dla każdego? Czy do zawodu nauczyciela Twojego przedmiotu należy dopuszczać wszystkich chętnych, czy raczej selekcjonować kandydatów?
 10. Która z ról pełnionych przez nauczyciela współcześnie jest najtrudniejsza, a która najważniejsza? Wyowiedz poprzyj przykładami.
 11. W 2007 r. do Karty Nauczyciela wprowadzono zapis przyznający nauczycielom status funkcjonariusza publicznego. Co z tego wynika?
 12. Jaki jest twój stereotyp nauczyciela Twojego przedmiotu? Dlaczego taki?
 14. Jaki poziom znajomości nauczanego przedmiotu reprezentowali nauczyciele, z którymi miałeś/aś do czynienia?
 15. Czy zgadzasz się ze stwierdzeniem, że pewność siebie nauczyciela wynika bardziej z dobrego opanowania treści przedmiotowych niż z dobrego przygotowania metodycznego? Czy powinny być wprowadzone egzaminy przedmiotowe dla nauczycieli Twojego przedmiotu zdawane w różnych okresach pracy zawodowej?
 16. Jaki jest współczesny ideał nauczyciela? Czy spotkałeś/aś „idealnego” nauczyciela na swojej drodze edukacyjnej?

Tematy do refleksji

Poniżej proponuję pięć obszarów dotyczących pracy nauczyciela, które mogłyby zapoczątkować refleksję. Dotyczą one profesji nauczyciela, wyznaczników i uwarunkowań jego pracy, tożsamości nauczyciela, różnych kontekstów pracy, jak również rozwoju zawodowego. Choć artykuł został pisany z myślą o nauczycielach języków obcych, treści mogą odnosić się do nauczycieli innych przedmiotów i stać się inspiracją do wspólnych rozmów i dyskusji w ramach nauczycielskich zespołów metodycznych.

O profesji nauczyciela

Pytania do dyskusji:

1. Jakimi były Twoje prawdziwe motywy wyboru zawodu nauczyciela?
2. Czy zgadzasz się ze stwierdzeniem, że głównym źródłem zróżnicowań w przygotowaniu nauczycieli jest odmiennosc kultur organizacyjnych instytucji kształcenia nauczycieli (uniwersytety, kolegia nauczycielskie, komercyjne studia niestacjonarne, kursy pedagogiczne)?
3. Co powoduje, że zainteresowanie zawodem nauczyciela niektórych przedmiotów jest obecnie mniejsze?
4. Czy praca nauczyciela spełnia kryteria profesji, tak jak praca lekarza czy prawnika? Dlaczego tak lub nie?
5. Co to znaczy „być nauczycielem”? Co to znaczy być „profesjonalnym nauczycielem Twojego przedmiotu”? Kim nauczyciel nie jest lub nie powinien być?

O wyznacznikach i uwarunkowaniach pracy nauczyciela

Pytania do dyskusji:

1. Czy można dobrze wykonywać pracę nauczyciela Twojego przedmiotu po jedynie teoretycznym/ jedynie praktycznym przygotowaniu do zawodu?
3. Po co jest nauczycielowi potrzebna teoria? Czy potrafisz określić, jakimi założeniami teoretycznymi kierowali się Twoi nauczyciele w przeszłości?
4. Co wymaga zmiany w procesie kształcenia nauczycieli Twojego przedmiotu w Polsce?
5. Czy nauczanie jest służbą, w której nauczyciele powinni przede wszystkim uwzględniać potrzeby uczniów, czy raczej powinni utrzymywać kontrolę nad uczniami?
6. Na podstawie doświadczeń własnych, omów postrzeganie Twojego przedmiotu przez znanego ci nauczyciela.

O tożsamości nauczyciela**Pytania do dyskusji:**

1. Czy tożsamość nauczyciela jest czymś, co jest dane, czy raczej czymś, co jest przez niego osiągnięte? A może jednym i drugim?
2. Czy zgadzasz się ze stwierdzeniem że rozwój tożsamości nauczyciela, a nie nabycie wiedzy o nauczaniu, powinny zajmować centralne miejsce w uczeniu się, jak nauczać?
3. Jakie są mocne i słabe strony nauczyciela rozpoczynającego pracę, nauczyciela z doświadczeniem 15/20 letnim, nauczyciela w okresie przedemerytalnym? Którego chciałbyś/abyś mieć za swojego nauczyciela i dlaczego?
4. Jakie są fazy rozwoju nauczyciela? W jakim kierunku zawód nauczyciela podąża?
5. Jakim nauczycielem chciałbyś się stać? Dlaczego takim? Co należałoby robić, aby nim zostać? Jakie cechy posiadasz, które mogą w tym pomóc?
6. Co zrobić, aby pierwszy rok pracy nauczyciela nie był najtrudniejszym?
7. Czy strategia izolacji stosowana przez początkującego nauczyciela jest wyrazem jego marginalizacji typu „I tak nikt mnie nie posłucha”, czy raczej świadomą realizacją indywidualnej sprawczości typu „Swoje wiem i robię po swojemu, chociaż nie zdradzam się z tym”?
8. Jakie skojarzenia wywołuje u ciebie „przekwalifikowany nauczyciel”? Jakie umiejętności zdobyte w poprzednim zawodzie mogą wykorzystywać następujący przekwalifikowani nauczyciele Twojego przedmiotu: inżynier, politolog, prawnik, urzędnik bankowy, dentysta?
9. Jak można przeciwdziałać wypaleniu zawodowemu wśród nauczycieli?
10. Czy współczesny nauczyciel w Polsce może być autonomiczny? Co go ogranicza, a co decyduje o jego podmiotowości?
11. Czy czujesz potrzebę projektowania swojego życia? W jaki sposób Twoja praca nauczyciela mogłaby odzwierciedlać taką postawę?
12. W jakim stopniu znani ci nauczyciele są „produktem” procesów zewnętrznych, a w jaki sposób sami się kreują?
13. Czy nauczyciel powinien ponosić odpowiedzialność pedagogiczną za czyny zaniechania? Co mogłoby stanowić zaniechanie w przypadku nauczyciela Twojego przedmiotu?

14. Czy nauczyciele powinni utworzyć kodeks postępowania i listę dobrych praktyk, aby umożliwić dobrą jakość nowozatrudnionym do zawodu. Dlaczego?
15. Niektórzy uważają, że nie można oddzielić swojej wiary i/lub systemu wartości od pracy nauczyciela. Czy zgadzasz się z takim stanowiskiem? Dlaczego tak/nie?

O kontekstach pracy nauczyciela**Pytania do dyskusji:**

1. Jakie są oczekiwania wobec nauczyciela Twojego przedmiotu nauczającego małe dzieci, uczniów szkoły podstawowej, uczniów szkoły gimnazjalnej, szkoły ponadgimnazjalnej, kursu dla dorosłych?
2. Czy, w zależności od etapu/kontekstu edukacyjnego, należy selekcionować, czy dopuszczać wszystkie osoby do zawodu nauczyciela?
3. Czy należy wszystkich kandydatów na nauczycieli Twojego przedmiotu kształcić w taki sam sposób, czy raczej różnicować i kształcić specjalistycznie (np. nauczycieli uczniów zdolnych, nauczycieli uczniów ze szkół podstawowych, itp.)?
4. Jakie postawy nauczycielskie są najważniejsze na poszczególnych etapach edukacyjnych?
5. Jak sądzisz, jak dużo nauczyciele Twojego przedmiotu wiedzą o biografiach swoich uczniów (np. uczęszczania na lekcje dodatkowe z Twojego przedmiotu, stosowanych strategiach uczenia się, preferencji uczniów w odniesieniu do obszarów przedmiotowych).
6. Odwołując się do własnych doświadczeń, jakie zachowania nauczyciela wzmacniają, a jakie osłabiają poczucie pewności ucznia?
7. Uczeń czy podstawa programowa – co powinno zajmować pierwsze miejsce w systemie myślenia nauczyciela?
8. Czy wprowadzenie nowych technologii może zagrozić zawodowi nauczyciela?

O rozwoju zawodowym nauczyciela**Pytania do dyskusji:**

1. Czy rozwój zawodowy powinien być inspirowany z zewnątrz (jeśli tak, to kto powinien zachęcać do zmiany), czy raczej być wynikiem zrozumienia własnych potrzeb przez samych nauczycieli?
2. Która ze znanych form rozwoju zawodowego nauczyciela Twojego przedmiotu może przynieść, według Ciebie, najlepsze efekty dla uczniów, szkoły, samego nauczyciela?

3. Czy obserwacja lekcji przez innych nauczycieli (peer observation teaching) mogłaby stać się podstawową formą rozwoju zawodowego nauczycieli? Dlaczego tak/nie?
4. Po co nauczycielom badania własne? Kim jest nauczyciel-badacz? Jaki ma profil?
5. Czy prowadzenie badań przez nauczycieli jest elementem profesjonalizmu? Dlaczego?
6. Czy przeprowadzenie badania w działaniu typu action research powinno być wymagane od każdego nauczyciela? Jakie warunki muszą być spełnione? Czy takie badanie może generować pseudoproblemy? Czy można uniknąć podejścia typu „trzeba robić, bo taki jest wymóg”?
7. Czy obecny system doskonalenia zawodowego wspiera rozwój nauczycieli nastawionych na realizację instrumentalnych celów, osiągalnych za pomocą przepisów na praktykę zawodową, czy raczej rozwija „całego” nauczyciela?
8. Czy zawsze rozwój zawodowy nauczyciela przekłada się na lepsze wyniki uzyskiwane przez jego uczniów?
9. Czy awans zawodowy nauczycieli należy oddzielić od rozwoju zawodowego? Czy „prawdziwy nauczyciel” musi mieć awans zawodowy, aby być nauczycielem?
10. Czy system wspomagania polskich nauczycieli SORE (wspólnoty uczenia się) jest dobrym pomysłem na motywowanie polskich nauczycieli do rozwoju zawodowego?
11. Czy legitymowanie się stopniem naukowym doktora ma większe znaczenie w zawodzie nauczyciela Twojego przedmiotu niż staż pracy dydaktycznej?
12. Dlaczego wielu nauczycieli boi się oceny swoich działań? Czy pracę nauczyciela można oceniać przy użyciu jakichkolwiek zobiektywizowanych miar?

Zakończenie

Zaprezentowane powyżej treści miały na celu przybliżenie koncepcji refleksyjności, a także zaproponowanie weryfikacji poglądów dotyczących pracy nauczyciela, decyzji o wykonywaniu tego zawodu, postawienie pytań, które pozwolą na „nazwanie nowej rzeczywistości funkcjonowania nauczyciela” (Ciepiela 2014: 117), dokonanie refleksji, czy budowanie wiedzy wspólnotowej (Wenger 1998) w oparciu o interakcje w grupie kon-

wersatoryjnej zespołu przedmiotowego. W czasach, kiedy pojęcie misji i autorytetu opartego na przynależności do nauczycielskiej profesji wyraźnie utraciły moc inspirowaną, refleksja nad czynnościami i zadaniami nauczyciela, ukazującymi niejednoznaczność, nieoczywistość i problematyczność bycia nauczycielem wydawała mi się istotna.

dr Dorota Werbińska

*konsultant ds. wspomaganie nauczycieli j.obcych
w ODN w Słupsku
Akademia Pomorska w Słupsku*

PRZYPIS:

1. Pytania w odniesieniu do nauczycieli języków obcych zostały zaprezentowane na konferencji Polskiego Towarzystwa Neofilologicznego w Gdańsku we wrześniu 2014r. Inspiracją do postawienia wielu pytań była publikacja Kotusiewicz (2008: 101-130).

BIBLIOGRAFIA

- Bralczyk, J. (red.). 2005. Słownik 100 tysięcy potrzebnych słów. Warszawa: PWN.
- Ciepiela, K. 2014. „Refleksja nad działaniem a tożsamość społeczna nauczyciela we wspólnocie praktyków”, w: Neofilolog, 43/1. 111-124.
- Dewey, J. 1933. How We Think. Madison, WI: University of Wisconsin Press.
- Doroszewski, W. (red.). 1996. Uniwersalny słownik języka polskiego, tom VIII. Warszawa: PWN.
- Dubisz, S. (red.). 2006. Uniwersalny słownik języka polskiego, tom P-Ś. Warszawa: PWN.
- Farrell, T.S.C. 2007. Reflective Language Teaching. London: Continuum.
- Kotusiewicz, A. A. 2008. „O co pyta współczesna pedeutologia?”, w: Kotusiewicz, A.A. i Koć-Seniuch, G. (red.). Nauczyciel akademicki w refleksji nad własną praktyką edukacyjną. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie „Żak”. 101-130.
- Leung, C. 2009. “Second language teacher professionalism”, w: Burns, A. i Richards, J.C. (red.). Second Language Teacher Education. Cambridge: CUP. 49-58.
- Schon, D.A. 1983. The Reflective Practitioner: Towards a New Design for Teaching and Learning the Profession. San Francisco: Jossey-Bass.
- Sobol, E. (red.). 2001. Podręczny słownik języka polskiego. Warszawa: PWN.
- Wenger, E. 1998. Communities of Practice. Learning, Meaning and Identity. Cambridge: CUP.

Talent jak diament

Czas zacząć szkolić pedagogów zdolności!

Kreatywność to wymyślanie, eksperymentowanie, wzrastanie, ryzykowanie, łamanie zasad, popelnianie błędów i dobra zabawa.

Mary Lou Cook

W dzisiejszym artykule z cyklu „Talent jak diament” pragnę skoncentrować się na luce systemowej, która przejawia się brakiem wsparcia nauczyciela, który pracuje z uczniem nieprzeciętnie zdolnym.

Rzadko, który ośrodek doskonalenia kadr pedagogicznych oferuje studia podyplomowe związane z rozwojem kreatywności nauczyciela, a w konsekwencji – rozwojem ucznia zdolnego. Owszem, w ofertach placówek doskonalących znajdują się rady pedagogiczne na ten temat, lecz z przykrością należy stwierdzić, iż systemowych rozwiązań w tej materii brak.

Brakuje profesjonalnych form, podczas których nauczyciel, który już pracuje z uczniem o nieprzeciętnych uzdolnieniach, mógłby poznać tematykę dotyczącą współczesnych zagadnień z kręgu dydaktyki twórczości, problemów psychologii, tendencji w pedagogice kreatywnej, teoretycznych i praktycznych eksperymentów szkolnych, aż w końcu sposobów ewaluacji osiągnięć własnej pracy z dzieckiem zdolnym¹.

Brakuje systemowego wsparcia doskonalącego się nauczyciela w tak ważnym obszarze, jakim jest kreatywność ucznia. Musimy zdać sobie sprawę z tego, że nauczyciel mający świadomość kreatywnego uczenia, zaraża tym samym swoich uczniów. Wiemy również, iż uczeń zdobywa wiedzę, korzystając z wypracowanych modeli i wzorców, które swoje pochodzenie mają w środowisku. Dla ucznia zdolnego tym środowiskiem jest szkoła – nauczyciel. I dlatego to w szkole powinna być stworzona szansa, aby doświadczać i działać innowacyjnie². Biorąc powyższe pod uwagę, należy stworzyć systemowe wsparcie nauczyciela, aby mógł on „kreować” ucznia.

Nauczyciel ucznia nieprzeciętnie zdolnego nie ma możliwości wymiany własnych doświadczeń na temat planowania działań, podejmowanych wobec uczniów w zakresie rozwoju ich zasobów twórczych.

Dzisiejsza szkoła, która nastawiona jest na przekazywanie wiadomości i często uczy schematycznego myślenia, nie ma szans na to, aby odkryć kreatywnego ucznia (piszę tu o tych, których jeszcze nie skierowano na badania diagnostyczne). Jeszcze gorzej ma się sytuacja z uczniem o specjalnych potrzebach edukacyjnych (przypomnę, iż ten zdolny również takim jest, zgodnie z interpretacją rozporządzenia³) – tu nauczyciel musi sam dobierać metody pracy, szukać pomysłu na inspirowanie ucznia, poznawać najnowsze badania z zakresu pedagogiki i psychologii, dotyczące pracy z uczniem nieprzeciętnie zdolnym. Nauczanie kreatywne staje się wymogiem we współczesnej szkole, nie tylko w pracy z uczniem zdolnym, ale ze wszystkimi⁴. Praca z uczniem o określonych predyspozycjach to nade wszystko kreowanie postawy, w której działanie nastawione jest na swoisty proces tworzenia. Procedura ta dotyczy każdej dziedziny aktywności. Pedagog zdolności powinien mieć dostęp do najświeższej wiedzy związanej z edukacją kreatywną. Edukacja taka powinna charakteryzować się ciągłym kształceniem metod i form aktywizujących. Jestem przekonany, iż jeden dobrze przygotowany kreatywny nauczyciel, to ogrom pomysłowych uczniów. Młodych ludzi, którzy potrafić będą przekraczać ramy swojego działania⁵.

Wiemy już, iż uczeń zdolny to ten, który ma zdolności ponadprzeciętnego myślenia. Brak w ofercie ośrodków doskonalących zajęć, podczas których nauczyciel – mistrz będzie doskonalił swój warsztat pracy w zakresie rozpoznawania, diagnozowania i kreatywnego rozwiązywania problemów. Istotne byłoby również, by podczas takiej formy doskonalenia (mam na myśli studia podyplomowe) wykorzystywane były narzędzia psychologiczne, stosowane w procesach zarządzania zasobami ludzkimi, elementy wiedzy do-

tyczącej organizacji pracy oraz efektywnego zarządzania czasem⁶. Podczas studiów nauczyciel zdobyłby wiedzę, jak zachęcić do ekspresji i samodzielnego przekształcania przez ucznia zastanej rzeczywistości, jak wspierać samodzielne wybory dziecka i w końcu – jak doceniać podejmowane przez ucznia inicjatywy, co wzmocniłoby, poczucie sprawstwa i kształtowało pozytywny stosunek do podejmowanych przez ucznia zadań. Zajęcia, o których piszę, nauczyłyby umiejętności stawiania celów oraz planowania działań, stymulowania do dokonywania odkryć, kształtowania wnikliwości poznawczej, wystrzeganie się schematów i gotowych rozwiązań⁷.

Praca z uczniem zdolnym to również zarządzanie procesami projektowymi, a także umiejętność kierowania pracami zespołu. Podczas treningu, w ramach studiów, nauczyciel odkrywa w sobie potencjał związany z otwarciem na nowe informacje, które niekiedy są w dysonansie z dotychczasowym sposobem myślenia. Uczy się odporności na niepowodzenia, ponieważ nabywa wiedzy, iż twórczość wymaga wysiłku, nie dając jednocześnie gwarancji powodzenia. Trening twórczości dla nauczyciela, który w dalszej fazie obejmie ucznia, pozwoliłby poznać techniki rozwoju kreatywności takie jak: dokonywanie transformacji, rozumowanie dedukcyjne i indukcyjne, metaforyzowanie, abstrahowanie czy dokonywanie skojarzeń⁸.

Podczas studiów stworzono by nauczycielowi okazję do rozwoju swoich umiejętności miękkich takich jak: elastyczność, otwartość na uczenie się i stały rozwój, samodzielność, rozumienie własnych mocnych stron i rezerw, umiejętność pracy pod presją czasu, pracy w zespole oraz angażowania się. Studia takie byłyby też wyjątkową okazją do wymiany doświadczeń w ramach dobrych praktyk.

Trzeba przypomnieć w tym miejscu, iż edukacja kreatywna polega nade wszystko na spotkaniu z drugim człowiekiem – w szkole jest to nauczyciel (więcej na ten temat w artykule⁹), jest to swoista interakcja, polegająca na zaufaniu ucznia do mistrza, niekiedy – z przykrością to piszę – miotającego się pomiędzy sercem a rozumem. Przypomnę tylko, iż w kształtowaniu twórczych predyspozycji człowieka kluczową rolę odgrywają interakcje międzyludzkie.

Może na początek warto byłoby zorganizować seminarium, konferencję, debatę oxfordzką, podczas

której nauczyciele zdolności mieliby możliwość zaprezentowania wyników swojej pracy. Stworzyłaby się szansa dyskusji. Nie piszę o organizacji obozów naukowych czy wspólnych warsztatach, bo to na razie mrzonki. Może, na początek, celem takiego seminarium będzie zaprezentowanie projektu kompleksowego modelu współpracy pomiędzy szkołami i innymi instytucjami wspierającymi nauczyciela w pracy z uczniem zdolnym oraz zwiększenie kompetencji w zakresie wspierania twórczego potencjału uczniów.

Mariusz Domański

dyrektor

II Liceum Ogólnokształcącego z Oddziałami Dwujęzycznymi im. Adama Mickiewicza w Słupsku oraz Gimnazjum z Oddziałami Dwujęzycznymi nr 3 im. Adama Mickiewicza w Słupsku

PRZYPISY:

1. Modele opieki nad dzieckiem zdolnym: materiały z I i II Forum Wymiany Doświadczeń Osób Pracujących z Dziećmi Zdolnymi, Warszawa maj 1998, maj 1999 / pod red. Mirosławy Partyki, Centrum Metodyczne Pomocy Psychologiczno-Pedagogicznej MEN, Warszawa 2000
2. Cieślukowska J., Miejsce nauczyciela w systemie edukacji uczniów zdolnych, W: W. Limont, J. Cieślukowska, J. Dreszer, Zdolności. Talent. Twórczość, Wydawnictwo Naukowe, Toruń 2008
3. Rozporządzenie MEN z dnia 17.11.2010 r. w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (Dz.U. z 2010 r. Nr 228, poz. 1487)
4. Limont, W., Cieślukowska, J. (red.) Wybrane zagadnienia edukacji uczniów zdolnych. Uczeń-Nauczyciel-Edukacja. T.2, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2005
5. Kujawiński J., Twórczość metodyczna nauczyciela, Wydaw. Naukowe Uniwersytetu im. A. Mickiewicza, Poznań 2001
6. Limont W., Cieślukowska J., Dreszer J., (red.) Osobowościowe i środowiskowe uwarunkowania rozwoju ucznia zdolnego, tom II, Wydawnictwo Naukowe UMK, Toruń 2010
7. Sajdak A., Edukacja kreatywna, WAM, Warszawa 2008
8. Kształtowanie kreatywnego kapitału ludzkiego (wybrane zagadnienia) red. nauk. Anna Lipka, Uniwersytet Ekonomiczny, Katowice 2012
9. Domański M., Troska o ucznia zdolnego jest naszym obowiązkiem, Informator Oświatowy nr 2, ODN, Słupsk 2013

Zadania i działania poradni psychologiczno-pedagogicznej na przykładzie PPP w Człuchowie

Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna stanowi element systemu wspomagania przedszkoli szkół i placówek. Udziela pomocy dzieciom i młodzieży, rodzicom (opiekunom) i nauczycielom. Zadania, które powierzono PPP na przestrzeni lat ulegały modyfikacjom. Ostatnie zmiany opisały je w podziale na obszary i uporządkowały tematycznie (rozporządzenie MEN w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych poradni psychologiczno-pedagogicznych, w tym publicznych poradni specjalistycznych (Dz. U. z 2013 r., poz. 199).

Do zadań Poradni należy:

1. diagnozowanie dzieci i młodzieży,
2. udzielanie dzieciom i młodzieży oraz rodzicom bezpośredniej pomocy psychologiczno-pedagogicznej,
3. realizowanie zadań profilaktycznych oraz wspierających wychowawczą i edukacyjną funkcję przedszkola, szkoły i placówki, w tym wspieranie nauczycieli w rozwiązywaniu problemów dydaktycznych i wychowawczych,
4. wspomaganie przedszkoli, szkół i placówek w zakresie realizacji zadań dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych.

Diagnozowanie

Diagnozowanie jest prowadzone w celu:

- a. określenia indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz indywidualnych możliwości psychofizycznych dzieci i młodzieży,
- b. wyjaśnienia mechanizmów ich funkcjonowania w odniesieniu do zgłaszanego problemu,
- c. wskazania sposobu rozwiązania tego problemu.

Efektom diagnozowania jest:

- wydanie opinii dzieciom i młodzieży,
- wydanie opinii o potrzebie wczesnego wspomagania rozwoju,
- wydanie orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego, zajęć rewalidacyjno-wychowawczych, indywidualnego rocznego obowiązkowego przygotowania przedszkolnego lub indywidualnego nauczania dzieci i młodzieży,
- objęcie dzieci i młodzieży oraz ich rodziców bezpośrednią pomocą psychologiczno-pedagogiczną,
- wspomaganie nauczycieli w zakresie pracy z dziećmi i młodzieżą oraz rodzicami.

Wspomaganie i wspieranie

Udzielanie bezpośredniej pomocy dzieciom i młodzieży oraz rodzicom, polega w szczególności na:

- a. prowadzeniu terapii dzieci i młodzieży oraz ich rodzin,
- b. udzielaniu wsparcia dzieciom i młodzieży wymagającym pomocy psychologiczno-pedagogicznej lub pomocy w wyborze kierunku kształcenia i zawodu oraz planowaniu kształcenia i kariery zawodowej,
- c. udzielaniu pomocy rodzicom w rozpoznawaniu i rozwijaniu indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz indywidualnych możliwości psychofizycznych dzieci i młodzieży oraz w rozwiązywaniu problemów edukacyjnych i wychowawczych.

Pomoc bezpośrednia udzielana jest w formie:

- indywidualnych lub grupowych zajęć terapeutycznych dla dzieci i młodzieży,
- terapii rodziny,
- grup wsparcia,
- mediacji,
- interwencji kryzysowej,
- warsztatów,
- porad i konsultacji,
- wykładów i prelekcji,
- działalności informacyjno-szkoleniowej.

Realizowanie zadań profilaktycznych oraz wspierających wychowawczą i edukacyjną funkcję przedszkola, szkoły i placówki, w tym wspieranie nauczycieli w rozwiązywaniu problemów dydaktycznych i wychowawczych to:

- a. udzielanie nauczycielom, wychowawcom grup wychowawczych lub specjalistom, pomocy w:
 - rozpoznawaniu indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych dzieci i młodzieży, w tym w rozpoznawaniu ryzyka wystąpienia specyficznych trudności w uczeniu się u uczniów klas I-III szkoły podstawowej,
 - planowaniu i realizacji zadań z zakresu doradztwa edukacyjno-zawodowego,
 - rozwijaniu zainteresowań i uzdolnień uczniów;
- b. współpraca z przedszkolami, szkołami i placówkami w udzielaniu i organizowaniu przez nie pomocy psychologiczno-pedagogicznej oraz opracowywanie i realizowanie indywidualnych programów edukacyjno-terapeutycznych oraz indywidualnych programów zajęć rewalidacyjno-wychowawczych;
- c. współpraca w określaniu niezbędnych do nauki warunków, sprzętu specjalistycznego i środków dydaktycznych, odpowiednich ze względu na indywidualne

- potrzeby rozwojowe i edukacyjne oraz możliwości psychofizyczne dziecka niepełnosprawnego lub pełnoletniego ucznia niepełnosprawnego;
- d. udzielanie nauczycielom, wychowawcom grup wychowawczych lub specjalistom pomocy w rozwiązywaniu problemów dydaktycznych i wychowawczych;
 - e. podejmowanie działań z zakresu profilaktyki uzależnień i innych problemów dzieci i młodzieży;
 - f. prowadzenie edukacji dotyczącej ochrony zdrowia psychicznego wśród dzieci i młodzieży, rodziców i nauczycieli;
 - g. udzielanie, we współpracy z placówkami doskonalenia nauczycieli i bibliotekami pedagogicznymi, wsparcia merytorycznego nauczycielom, wychowawcom grup wychowawczych i specjalistom.

Powyższe zadania są realizowane w szczególności w formie:

- porad i konsultacji,
- udziału w spotkaniach nauczycieli, wychowawców grup wychowawczych i specjalistów,
- udziału w zebraniach rad pedagogicznych,
- warsztatów,
- grup wsparcia,
- wykładów i prelekcji,
- prowadzenia mediacji,
- interwencji kryzysowej,
- działalności informacyjno-szkoleniowej,
- organizowania i prowadzenia sieci współpracy i samokształcenia dla nauczycieli, wychowawców grup wychowawczych i specjalistów, którzy w zorganizowany sposób współpracują ze sobą, w celu doskonalenia swojej pracy, w szczególności poprzez wymianę doświadczeń.

Wspomaganie przedszkoli, szkół i placówek

Organizowanie i prowadzenie wspomagania przedszkoli, szkół i placówek w zakresie realizacji zadań dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych polega na zaplanowaniu i realizowaniu działań, mających na celu poprawę jakości pracy przedszkola, szkoły lub placówki w zakresie:

- a. wynikającym z kierunku realizowanej polityki oświatowej państwa ustalonej przez Ministra Edukacji Narodowej oraz wprowadzanych zmian w systemie oświaty,
- b. wymagań stawianych wobec przedszkoli, szkół i placówek w przeprowadzonych ewaluacjach zewnętrznych przez organy sprawujące nadzór pedagogiczny,
- c. realizacji podstaw programowych,
- d. rozpoznawania potrzeb dzieci i młodzieży oraz indywidualizacji procesu nauczania i wychowania,

- e. analizy wyników i wniosków z nadzoru pedagogicznego, sprawdzianu i egzaminów zewnętrznych oraz potrzeb zdiagnozowanych na tej podstawie,
- f. innych potrzeb wskazanych przez przedszkole, szkołę lub placówkę.

Wspomaganie przedszkoli, szkół i placówek obejmuje:

- pomoc w diagnozowaniu potrzeb przedszkola, szkoły lub placówki,
- ustalenie sposobów działania, prowadzących do zaspokojenia potrzeb przedszkola, szkoły lub placówki,
- zaplanowanie form wspomagania i ich realizację,
- wspólną ocenę efektów i opracowanie wniosków z realizacji zaplanowanych form wspomagania.

Do 31 grudnia 2015 roku Poradnie mogą realizować wspomaganie przedszkoli, szkół i placówek, natomiast od 1 stycznia 2016 roku będzie to ich obowiązkowym zadaniem.

Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Człuchowie obejmuje swoimi działaniami placówki oświatowe siedmiu gmin powiatu człuchowskiego. Poza przedszkolami i szkołami ogólnodostępnymi w powiecie zlokalizowane są:

- Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy w Człuchowie, w którym poza kształceniem uczniów z upośledzeniem umysłowym, organizowane jest wczesne wspomaganie rozwoju dzieci,
- Młodzieżowy Ośrodek Socjoterapii w Wierzchowie Dworcu,
- Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy w Debrznie.

Poradnia zatrudnia nauczycieli specjalistów:

- pedagogów (w tym oligofrenopedagogów, surdopedagogów, tyflop pedagoga, terapeutów pedagogicznych, pedagoga z kwalifikacjami w zakresie wczesnego wspomagania rozwoju oraz wspomaganie i rozwoju dzieci z autyzmem),
- psychologów (w tym psychologa klinicznego, psychologa z kwalifikacjami w zakresie wspomaganie i rozwoju dzieci z autyzmem, socjoterapeutę),
- logopedów (w tym surdologopedę i neurologopedów).

Warto zaznaczyć, że **korzystanie z pomocy poradni jest dobrowolne i bezpłatne.**

W niniejszym artykule nie sposób opisać wszystkich realizowanych przez PPP w Człuchowie zadań. Dlatego chciałabym przybliżyć cieszącą się dużym zainteresowaniem naszych podopiecznych formę grupowych zajęć terapeutycznych.

GRUPOWE ZAJĘCIA TERAPEUTYCZNE DLA DZIECI I MŁODZIEŻY

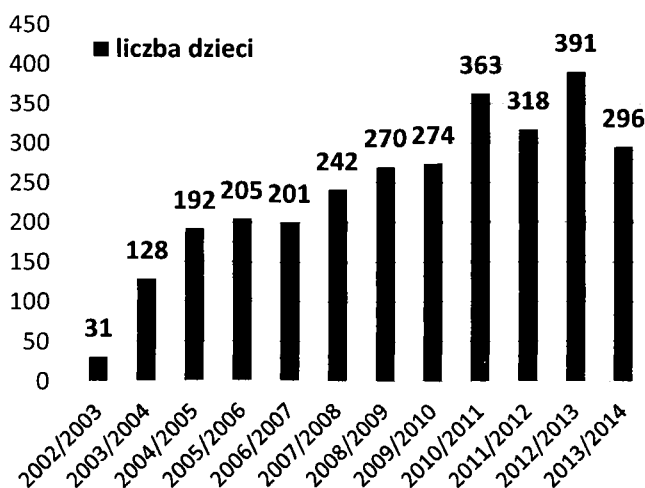
Jednym z zadań poradni jest udzielanie bezpośredniej pomocy dzieciom i młodzieży poprzez prowadzenie terapii. Najczęściej poradnie kojarzone były jako placówki, w których można korzystać z terapii indywidualnych. W dotychczasowych przepisach nie było rozróżnienia na terapię indywidualną i grupową, wprowadziło je dopiero wyżej cytowane rozporządzenie z 2013 roku. Potwierdziło ono słuszność naszych działań.

Kiedy w 2002 roku objęłam funkcję dyrektora PPP w Człuchowie, szybko zorientowałam się, że zapotrzebowanie środowiska na terapie, prowadzone przez specjalistów naszej placówki, jest znacznie większe niż liczba etatów i wynikające z tego możliwości godzinowe przeznaczane na to zadanie. Ponieważ wiele lat pracowałam w szkole, w tym również na stanowisku dyrektora i cały czas jeszcze myślałam kategoriami szkolnymi, zrodził się pomysł, by podjąć próbę pogrupowania dzieci i młodzieży zgodnie z deficytami, z którymi chcieli się uporać uczestnicząc w terapiach w naszej poradni. Moimi przemyśleniami podzieliłam się z pracownikami.

Już w roku szkolnym 2002/2003 powstał pierwszy program zajęć grupowych „Gimnastyka buzi i języka”, opracowany i realizowany przez logopedę, a skierowany do dzieci z mało sprawnymi narządami artykulacyjnymi. Zajęciami objęto 31 dzieci. W kolejnych latach z programu korzystali nauczyciele przedszkoli i szkół powiatu człuchowskiego, realizując go w swoich placówkach.

Był to początek grupowych zajęć terapeutycznych w PPP w Człuchowie. Z roku na rok pracownicy przedstawiali opracowane indywidualnie lub we współpracy z koleżankami kolejne programy do zatwierdzenia i realizacji. Znacząco wzrosła liczba dzieci i młodzieży, którym udzielaliśmy pomocy.

Liczba dzieci i młodzieży biorącej udział w zajęciach grupowych w latach 2002-2014.

W roku szkolnym 2013/2014, poza terapiami indywidualnymi, odbywało się w naszej placówce 14 zajęć grupowych, realizowanych w oparciu o autorskie programy pracowników poradni.

DZIAŁANIA INNOWACYJNE

Na podkreślenie zasługuje fakt, że trzy spośród naszych programów zostały wpisane do rejestru innowacji pedagogicznych Pomorskiego Kuratora Oświaty, a są to:

1. Program zajęć wczesnej interwencji dla dzieci z opóźnionym rozwojem psychoruchowym w wieku przedszkolnym „Sprawiać radość dziecku” (nr 403-3/05) z 2005 roku.

Program kierowany jest do dzieci w wieku przedszkolnym z zaburzeniami rozwoju psychoruchowego. Uczestniczą w nim dzieci z mózgowym porażeniem dziecięcym, zespołem Downa, autystyczne, niepełnosprawne intelektualnie, z zaburzeniami mowy. Zajęcia służą usprawnianiu funkcji psychofizycznych, korygowaniu nieprawidłowości rozwojowych i rozwijaniu mocnych stron dziecka oraz jego socjalizacji poprzez pracę w grupie. Celem zajęć jest też wspieranie rodziców w sytuacjach kryzysu emocjonalnego, pomoc w zaakceptowaniu ograniczeń dziecka, dostarczanie informacji na temat rozwoju psychicznego oraz wpływu dysfunkcji na funkcjonowanie dziecka, prezentowanie różnorodnych metod pracy w domu, stymulowanie rozwoju motorycznego i intelektualnego, aktywizowanie poprzez podkreślanie mocnych stron.

2. Program „Zagospodarowanie czasu wolnego dzieci i młodzieży w okresach wolnych od nauki szkolnej” opracowany przez psychologów, pedagogów i logopedów (nr KO-III.5/07.IP) z 2007 roku.

Program skierowany jest do ogółu dzieci i młodzieży szkolnej, w tym również do tych z orzeczoną niepełnosprawnością, którzy chcą ciekawie i efektywnie spędzić czas wolny od nauki. W ramach programu realizowane są zajęcia:

- „Rysuję, maluję, lepę i wycinam” – zajęcia graficzne dla dzieci z klas 0 i I szkoły podstawowej,
- „Gry stolikowe” – zajęcia kształtujące umiejętności niezbędne w nauce szkolnej poprzez gry i zabawy dla dzieci przedszkolnych i młodszoszkolnych,
- „Baw się z nami” – zajęcia z elementami Ruchu Rozwijającego W. Sherborne i ćwiczeń logopedycznych dla klas II-III szkoły podstawowej,
- „Bajkowe spotkania” – zajęcia wychowawczo-profilaktyczne dla uczniów klas III-IV,
- „Czytanie ze zrozumieniem” – dla uczniów szkół średnich.

Ponadto proponujemy wykłady i jednorazowe spotkania takie jak:

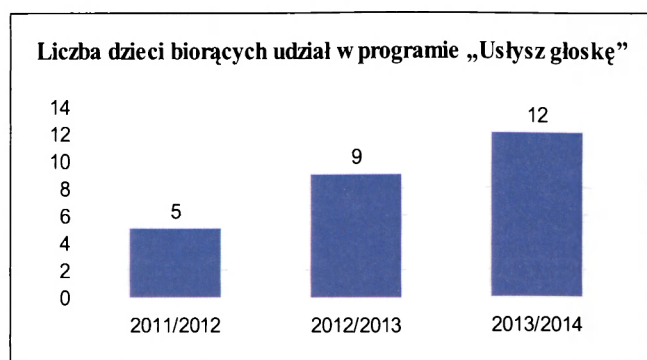
- Konkurs „Bystre oczko” – układanie puzzli,
- Zajęcia integracyjne,
- Porozmawiamy o uczuciach,
- Indywidualne badania zawodoznawcze dla młodzieży szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych,
- Jak się uczyć, przygotowywać i zdawać egzaminy,
- Rozwiązywanie konfliktów interpersonalnych.

3. Program wspomagający funkcje językowe dzieci z problemami komunikacyjnymi „Spotkanie z bajką” opracowany przez logopedów (nr 403/7/09) w 2009 roku.

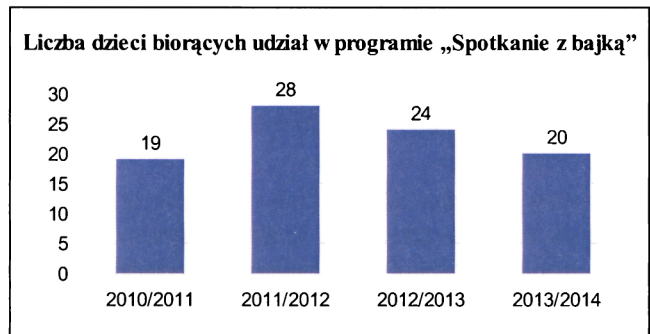
Program skierowany jest do dzieci w wieku przedszkolnym i młodszych klas szkoły podstawowej. Jego celem jest rozwijanie i usprawnianie komunikacji językowej. Uwzględnione zostały trzy aspekty komunikowania się: komunikowanie werbalne i niewerbalne oraz słuchanie. Program ten został zaprezentowany przez jego autorki podczas V Sympozjum Logopedycznego w Słupsku oraz III Forum Poradni Psychologiczno-Pedagogicznych województwa pomorskiego w Gdańsku.

Grupowe zajęcia terapeutyczne w doskonały sposób wspomagają realizację zadań wynikających z nadzoru pedagogicznego. I tak np. w minionym roku szkolnym jednym z podstawowych kierunków polityki oświatowej państwa było wspieranie rozwoju dziecka młodszego w związku z obniżeniem wieku realizacji obowiązku szkolnego. Spośród grupowych zajęć terapeutycznych realizacji tego zadania w naszej poradni służyły spotkania typu:

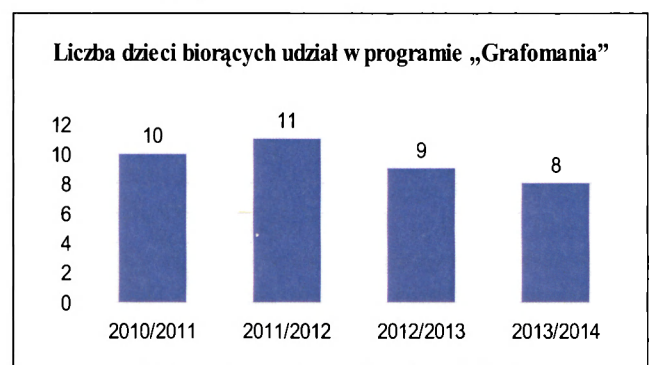
- **Usłysz głoskę** – program opracowany i realizowany przez logopedę i pedagoga, a kierowany do uczniów klas 0-I i ich rodziców. Nadrzędnym celem programu jest wspieranie ogólnego rozwoju dziecka ze szczególnym uwzględnieniem funkcji słuchowych. Liczebność dzieci uczestniczących w tych zajęciach w ostatnich kilku latach przedstawia wykres.

- **Spotkanie z bajką** – wyżej prezentowany program skierowany do dzieci w wieku przedszkolnym z problemami komunikacji językowej.

- **Grafomania** – program opracowany i realizowany przez pedagogów, a kierowany do uczniów klas 0-I, którego nadrzędnym celem jest rozwijanie zdolności manualnych.

Opracowane przez pracowników PPP w Człuchowie programy i prowadzone na ich podstawie grupowe zajęcia terapeutyczne dobrze służą dzieciom, młodzieży i ich rodzicom. Dowodem na to są nie tylko wyniki uzyskiwane w ankietach ewaluacyjnych na zakończenie roku szkolnego, ale także liczba zgłaszających się na początku każdego roku szkolnego dzieci z rodzicami.

Na podstawie wieloletniego doświadczenia w prowadzeniu grupowych zajęć terapeutycznych w Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej w Człuchowie, polecam taką formę pracy z dziećmi i młodzieżą oraz ich rodzicami. Daje nam ona możliwość objęcia większej liczby podopiecznych pomocą psychologiczno-pedagogiczną, a dzieciom wiele korzyści, płynących z kontaktu z rówieśnikami o zbliżonych możliwościach psychofizycznych.

„Być blisko dziecka, wspierać je zawsze i wszędzie” to motto jednego z programów autorstwa naszych pracowników. Staramy się w poradni realizować je każdego dnia.

Marzena Kroplewska

dyrektor Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej
w Człuchowie

PBW – Pomagamy, Badamy, Wspieramy

DZIAŁANIA W ROKU SZKOLNYM 2014/2015

Lepsze diagnozowanie i skuteczniejsze rozwiązywanie problemów szkoły, rozumianej jako złożonej, wieloaspektowej organizacji, stało się jedną z przesłanek tworzenia nowego systemu wspomaganie szkół. Podstawą tego systemu ma być ścisła współpraca placówek doskonalenia, poradni psychologiczno-pedagogicznych i bibliotek pedagogicznych.

Tworzenie systemu wspomaganie rozpoczęło się jesienią 2012 r. Wówczas to zaczęły się prace legislacyjne nad rozporządzeniami, dotyczącymi nowych zadań placówek doskonalenia zawodowego, poradni psychologiczno-pedagogicznych i bibliotek pedagogicznych. Celem tych prac było dostosowanie procedur działalności tych instytucji do wymagań nowego systemu wspomaganie i precyzyjniejsze niż dotąd opisanie zakresu wspierania.

W efekcie, rozporządzenie MEN z dn. 28.02.2013 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych bibliotek pedagogicznych (Dz.U. z 2013 r. poz. 369) dokładniej opisuje zadania bibliotek pedagogicznych w zakresie wspierania pracy szkoły oraz lepiej odpowiada na aktualne wyzwania edukacyjne, m.in. coraz szersze wykorzystywanie narzędzi informatycznych.

Nowe rozporządzenie zmieniło podstawy, w oparciu o które funkcjonują pedagogiczne biblioteki w kraju. Od tego czasu zmieniły się też kierunki doskonalenia kadry pedagogicznej placówek, formułowanie celów pracy i zakresów działalności.

Zamiany te dotyczą również Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Słupsku. Zgodnie z § 1, cytowanego rozporządzenia, do głównych zadań wykonywanych przez biblioteki pedagogiczne należy gromadzenie, opracowywanie, ochrona, przechowywanie i udostępnianie użytkownikom materiałów bibliotecznych, organizowanie i prowadzenie wspomaganie szkół i bibliotek szkolnych, prowadzenie działalności informacyjnej i bibliograficznej oraz inspirowanie i promowanie edukacji czytelnicy i medialnej.

Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka wpisuje się w te wymagania różnymi działaniami, inicjując je i realizując, bądź współorganizując, czy włączając się w działania placówek doskonalenia, poradni psychologiczno-pedagogicznych, jednostek samorządu terytorialnego oraz instytucji kultury i oświaty w regionie.

Podstawowy zasób Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Słupsku to biblioteczne zbiory książek i multimedialnych, skatalogowane i dostępne on-line w bibliotecznym systemie komputerowym Virtua, bibliografia zawartości czasopism prenumerowanych w PBW oraz cyfrowe zasoby Pomorskiej Biblioteki Cyfrowej.

Gromadzenie materiałów w PBW w Słupsku realizowane jest ze szczególnym uwzględnieniem kierunków polityki oświatowej państwa, literatury przedmiotu, dotyczącej udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej, a także literatury niezbędnej w procesie doskonalenia zawodowego nauczycieli oraz realizacji zadań dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych szkoły. Pod uwagę brane są ponadto wskazania Ministerstwa Edukacji Narodowej, Pomorskiego Kuratora Oświaty oraz Strategia Rozwoju Województwa Pomorskiego, szczególnie w zakresie edukacji, a także:

potrzeby szkół i przedszkoli, oparte o precyzyjną diagnozę edukacyjną placówek oświatowych,

- potrzeby pracowników szkoły, diagnozowane w czasie spotkań Rad Pedagogicznych, poprzez dezyderaty czytelnicze, kontakty mailowe, rozmowy indywidualne czy spotkania organizowane w placówce,
- oczekiwania placówek doskonalenia nauczycieli oraz poradni psychologiczno-pedagogicznych, niezbędne we współrealizacji procesu wspomaganie,
- literatura, odpowiadająca potrzebom edukacyjnym uczniów, słuchaczy szkół i uczelni, wynikającym z wprowadzanych zmian programowych oraz monitorowanych nowych kierunków kształcenia,
- skuteczna realizacja wsparcia w organizacji i zarządzaniu biblioteką szkolną oraz udzielania instruktażu pracownikom bibliotek szkolnych.

Efektywne funkcjonowanie biblioteki pedagogicznej w systemie wsparcia i wspomagania placówek oświatowych może sprawnie działać po przeprowadzeniu skutecznej analizy potrzeb środowiska. Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka monitoruje różne obszary swojego funkcjonowania, w tym m.in. potrzeby edukacyjne i czytelnicze nauczycieli i bibliotekarzy, uwzględniając wnioski w strukturze gromadzenia zbiorów oraz rodzajach bieżącej i planowanej działalności.

W ramach kompleksowego wspomaganie szkół i placówek oświatowych PBW w Słupsku proponuje różnorodne formy wsparcia, w zakresie wynikającym z diagnozy lub ewaluacji. **W ofercie doskonalenia i wsparcia dla nauczycieli PBW proponujemy w szczególności:**

- szkolenia w zakresie obsługi programów bibliotecznych (m.in. Virtua oraz Kartoteka zagadnieniowa), umożliwiające skuteczne wyszukiwanie informacji, niezbędnej nauczycielom i kadrze oświatowej regionu,
- warsztaty dla słuchaczy studiów podyplomowych oraz kursów bibliotekoznawczych,
- spotkania okolicznościowe i autorskie oraz inne formy działania, bezpośrednio wynikające z ewaluacji potrzeb nauczycielskich prowadzonych przez placówkę,
- inspirowanie twórczości i kreatywności m.in. w **Konkursie literackim dla nauczycieli**,
- prezentowanie zasobów PBW oraz sposobów ich wykorzystania na szkoleniach Rad Pedagogicznych placówek oświatowych miasta i regionu,
- **PBW**, czyli pomagamy, badamy, wspieramy – ofertę współpracy i wsparcia dla nauczycieli regionu bytowskiego,
- skupianie środowiska oświaty i nauki wokół zagadnień bibliotekoznawczych, m.in. współorganizacja konferencji: **Ekologia informacji w e-społeczeństwie**,
- opracowywanie zestawień bibliograficznych, zgodnie z zapotrzebowaniem instytucji oświatowych, nauczycieli, studentów, uczniów,
- wystawy tematyczne i okolicznościowe.

W nowych regulacjach ustawodawczych, dotyczących zadań biblioteki pedagogicznej, podkreślony jest instruktaż dla nauczycieli-bibliotekarzy bibliotek szkolnych – szczególnie w zakresie organizacji i zarządzania biblioteką, realizowany w PBW m.in. poprzez:

- prowadzenie sieci współpracy i samokształcenia nauczycieli-bibliotekarzy regionu słupskiego, lęborskiego, bytowskiego, miastecckiego,
- **punkt SOS** (w Słupsku) dla nauczycieli-bibliotekarzy szkolnych w zakresie organizacji i zarządzania

biblioteką szkolną, z udziałem ekspertów branżowych i autorytetów z dziedziny bibliotekoznawstwa,

- cykl jesiennych seminariów adresowanych w szczególności do nauczycieli-bibliotekarzy.

Oferta wsparcia działalności szkół poprzez działania edukacyjne PBW na rzecz uczniów zawiera m.in. zadania z zakresu:

- edukacji informacyjnej – kształtującej umiejętności wyszukiwania, selekcjonowania oraz analizy informacji – **lekcje biblioteczne**,
- edukacji czytelniczej – promocja czytelnictwa i rozwijanie wiedzy o dostępnych zasobach informacyjnych np. polskich bibliotek cyfrowych oraz kształtowanie kompetencji czytelniczych, niezbędnych przy odbiorze tekstów literackich, naukowych i popularnonaukowych,
- edukacji medialnej – ćwiczenie umiejętności krytycznego odbioru komunikatów medialnych – program **Ferie z lekturą**,
- angażowania uczniów w działania, promujące czytelnictwo poprzez konkursy i spotkania – Słupska kiedyś, dziś już **Pomorska Wiosna Literacka** w Słupsku,
- wsparcia działań wychowawczych poprzez realizację programów profilaktycznych i wychowawczych takich, jak:
 - Kultura języka i eliminacja wulgaryzmów,
 - Książka lekarstwem – program biblioterapeutyczny,
 - Wiem, więc żyję bez ryzyka AIDS,
 - Asertywność – narkotyki, dopalacze, witaminki,
 - Uzależnienie od hazardu,
 - PBW przedszkolakom,
- promocji nauki i organizacji wydarzeń w ramach corocznego **Bałtyckiego Festiwalu Nauki**,
- realizacji ogólnopolskich akcji czytelniczych, m.in.:
 - Bookcrossing,
 - Zaczytani,
 - Cała Polska czyta dzieciom,
 - Narodowe czytanie.

Realizacja skutecznego wsparcia i tworzenie efektywnego systemu wspomaganie placówek oświatowych z założenia wyznaczone jest dla współpracujących ze sobą placówek. Tylko połączone siły instytucji oświatowych mogą efektywnie wpływać na kształt i jakość uczenia i nauczania. Nie tylko zapisy rozporządzeń, ale doświadczenie jak najbardziej na to wskazuje. PBW realizuje ideę współpracy i współuczestnictwa w istot-

nych zagadnieniach edukacyjnych w szczególności poprzez:

- współtworzenie **Edukacyjnych Zasobów Internetu** – katalogu zasobów internetowych, dotyczących najistotniejszych zagadnień oświatowych,
- udostępnianie międzybiblioteczne zasobów książkowych,
- współorganizację konferencji i wydarzeń w regionie we współpracy z Ośrodkiem Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku oraz poradniami psychologiczno-pedagogicznymi w całym regionie,
- współtworzenie narodowego katalogu centralnego zbiorów bibliotecznych **NUKAT (Narodowy Uniwersalny Katalog Centralny)**,
- współpracę z koordynatorami sieci i ekspertami **SORE** przy realizacji rocznych planów wspomagania z wykorzystaniem zasobów bibliotecznych,
- tworzenie przestrzeni dla działania stowarzyszeń i wolontariatu w PBW, co poskutkowało aktywnością **Latarników Polski Cyfrowej** oraz **Stowarzyszenia Edukacyjnego „Volumin”**.

Nie można nie wspomnieć o działaniach PBW w zakresie promocji wartości edukacji i uczenia się przez całe życie. PBW włącza się w edukację ustawiczną od przedszkola do seniora. **PBW przedszkolakom** rozpoczyna cykl adresowany do nauczycieli przedszkoli realizujących wprowadzanie dziecka w świat książki. Realizacje takie, jak: warsztaty dla **50 +** czy **Senior w bibliotece** realizują idee edukacyjne bez ograniczeń wiekowych.

Ponadto, wśród zaplanowanych na najbliższy rok szkolny działań, wymienić warto te wpisane w Roczny Plan Realizacji Regionalnego Programu Strategicznego „Aktywni Pomorzanie”, a wśród nich:

- organizację konkursu artystycznego **„Moja mała ojczyzna”** – we współpracy z PBWG oraz ODN i CEN,
- budowę bazy dobrych praktyk nauczycielskich w zakresie rozwijania uzdolnień uczniów w obszarze nauk przyrodniczych i humanistycznych,
- organizację subregionalnych konferencji p.t.: **Efektywne wspomaganie pracy szkoły we współpracy z biblioteką szkolną** – we współpracy z ORE i Pedagogiczną Biblioteką Wojewódzką w Gdańsku,
- aktywną promocję **Roku Matematyki** (m.in. wystawa archiwalnych książek matematycznych, organizacja „ogródka matematycznego”, projekcje filmów o tematyce matematycznej w ramach Bałtyckiego Festiwalu Nauki, promocja konkursów

i konferencji o tematyce matematycznej, tematyczne wykłady studentów lub wykładowców w ramach Bałtyckiego Festiwalu Nauki – we współpracy z Akademią Pomorską),

- budowę sieci współpracy i samokształcenia nauczycieli-bibliotekarzy w regionach, w których do tej pory taka sieć nie funkcjonowała,
- współpracę przy organizacji III Forum Pomorskiej Edukacji w subregionie.

Rozpoczęty niedawno rok szkolny jest kolejnym krokiem budowania systemu wspomagania szkół i placówek oświatowych, którego stworzenie w pełnym kształcie planowane jest na koniec 2015 roku. Od 1 stycznia 2016 r. placówki doskonalenia nauczycieli, poradnie psychologiczno-pedagogiczne i biblioteki pedagogiczne mają być w pełni gotowe do wykonywania nowych zadań w zakresie wspierania i wspomagania pracy szkoły, w tym do tworzenia sieci współpracy i samokształcenia dla nauczycieli i dyrektorów szkół.

Trzy wymienione grupy placówek wspólnie powinny do tego czasu wypracować model pomocy szkołom i placówkom. W każdej z nich zachodzą od trzech lat zmiany, które w efekcie przyniosą przeorganizowanie celów i sposobów ich realizacji, zerwanie z dotychczasowym modelem funkcjonowania i obecności w środowisku oświatowym i, co zapewne w nieuchronnej konsekwencji, zmiany wizerunku i postrzegania przez inne podmioty współtworzące inny jakościowo system edukacji.

U podłoża wprowadzanych zmian, pośród wielu innych przesłanek, było także niesatysfakcjonujące do tej pory wykorzystanie istotnego potencjału informacyjno-edukacyjnego biblioteki pedagogicznej, ośrodka doskonalenia i poradni przy współtworzeniu, uczestnictwie i współodpowiedzialności za jakość edukacji w regionach, a w efekcie w kraju. Stawia nas to w dobrym świetle, gdyż definiuje miejsca, w którym tkwi ten duży potencjał. Przed nami też rodzi się ważne pytanie i zarazem zadanie, jak ten potencjał wykorzystamy. Wkrótce zapewne przyjdzie czas na pierwsze podsumowania i oceny efektywności. Na ile wywiążemy się z tego zadania? Musimy. Jakość oświaty w regionie zależy bowiem także od nas.

Agata Szklarkowska

dyrektor Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Słupsku

przy współpracy nauczycieli-bibliotekarzy

Skuteczny model kształcenia nauczycieli dla edukacji włączającej

„Nie wierzę w możliwość odgórną, głęboką reformy, która byłaby skuteczna. Taka reforma zwykle ogranicza się do zmian o charakterze instytucjonalnym, natomiast tu nie instytucje mają znaczenie, ale ludzie i relacje”

Robert Firmhofer

Edukacja włączająca to współczesny model edukacji, uwzględniający różnice między uczniami, powstały jako alternatywa dla modeli opartych na segregacji (szkolnictwo specjalne) czy integracji. Z reguły, mówiąc o edukacji włączającej, odnosimy się do różnic wynikających z niepełnosprawności. Zakłada się, że to system szkolny dostosowuje się do indywidualnego tempa nauki, zdolności, możliwości psychofizycznych dziecka. W przeciwieństwie do kształcenia integracyjnego, które zakłada dostosowywanie możliwości dziecka z niepełnosprawnością do wyzwań systemu edukacji, podobnych dla wszystkich dzieci.

Ośrodek Doradztwa i Treningu Kierowniczego Spółdzielnia w Gdańsku jest liderem projektu pt. „Skuteczny model kształcenia nauczycieli szkół podstawowych w zakresie pracy z uczniami niepełnosprawnymi i przewlekle chorymi – SMOK”.

Celem projektu SMOK jest wypracowanie nowego Modelu – Programu Doskonalenia Nauczycieli w zakresie pracy z uczniem niepełnosprawnym i przewlekle chorym dla nauczycieli, pracujących w szkołach podstawowych oraz jego upowszechnienie i włączenie do głównego nurtu polityki edukacyjnej. Beneficjentami projektu są: dyrektorzy i nauczyciele publicznych szkół podstawowych oraz placówek kształcenia nauczycieli, Kuratorium Oświaty w Gdańsku, wydziały oświaty urzędów miast i gmin z województwa pomorskiego. Projekt zakończy się 28 lutego 2015 r.

To pierwsza próba opracowania programu w całości poświęconego pracy z nad postawą nauczyciela. Waga właściwej postawy nauczyciela (prezentowanych przekonań, emocji, zachowań) jest, jak dowodzą badania psychologiczne i socjologiczne, kluczowa dla pracy z uczniem i jej efektywności. Niestety nauczyciele rzadko uświadamiają sobie jej znaczenie i wpływ, często też nie są świadomi swojej postawy oraz tego, jaką rolę odgrywa ona w procesie uczenia. Szczególnie ważne jest to w przypadku uczniów z niepełnosprawnością, chorobą przewlekle lub należących do innych grup wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym. To, jak nauczyciel postrzega szanse, możliwości takich uczniów,

przekłada się wprost na sposób i efektywność jego pracy z nimi, na podejście do nich i stawiane im wymagania. Przyczyn, dla których warto pracować nad kształtowaniem właściwej postawy nauczycieli (przekonania, zachowania, emocje) wobec ucznia chorego przewlekle czy z niepełnosprawnością – nie muszą tłumaczyć.

Kluczowymi założeniami projektu są następujące tezy:

- Doświadczenia szkolne mają ogromny wpływ na dalsze losy uczniów z niepełnosprawnością i przewlekle chorobą. To od tych doświadczeń w dużej mierze zależy późniejsze podejmowanie lub niepodjęcie przez nich, działań dążących do samorealizacji na polu edukacyjnym, zawodowym i prywatnym.
- Szkolne doświadczenia ucznia zdrowego w kontakcie z niepełnosprawnym kolegą lub koleżanką, w dużej mierze kształtują jego nastawienie do niepełnosprawności w ogóle.
- Relacje budowane w szkolnych klasach między uczniami zdrowymi i z niepełnosprawnością znajdują swoje odzwierciedlenie w funkcjonowaniu przyszłego społeczeństwa.

Program szkoleniowy SMOK-a obejmuje takie obszary pracy jak:

1. Praca z przekonaniami – stereotypami i uprzedzeniami.
2. Praca z trudnymi emocjami, które nieuchronnie towarzyszą chorobie i niepełnosprawności.
3. Dostarczanie aktualnej wiedzy i umiejętności w zakresie:
 - psychologicznych i społecznych implikacji niepełnosprawności,
 - możliwości wspierania osób niepełnosprawnych (rozwiązań technicznych, społecznych, psychologicznych itd.),
 - mechanizmów dyskryminacji i metod oraz narzędzi jej przeciwdziałania,
 - procesów grupowych zachodzących w klasie,
 - wpływu ocen i stosowanych metod motywacyjnych, jak również stylu komunikacji w klasie z uczniem z niepełnosprawnością i przewlekle chorobą na relacje między uczniami.

SMOK został oparty na dwóch komponentach:

1. Szkolenia (4 moduły dwudniowe):
 - Niepełnosprawność i choroba przewlekle – społeczne i psychologiczne implikacje.
 - Dyskryminacja i rola stereotypów.
 - Proces grupowy.
 - Komunikacja, ocenianie i motywowanie.

2. Wsparcie dodatkowe nauczycieli (3 moduły):
 - Grupy wsparcia.
 - Trening Interpersonalny.
 - Tutoring wraz z kontynuacją w postaci action learningu.

Dodatkowe wsparcie uczestników szkolenia ma do spełnienia dwa zadania:

1. wspierać proces zmiany postaw wobec niepełnosprawności,
2. wspierać nauczyciela we wprowadzaniu nowych metod i narzędzi do codziennej praktyki zawodowej.

Produktem końcowym projektu ma być dopracowany **program SMOK tj. Skuteczny Model Kształcenia** nauczycieli publicznych szkół podstawowych w zakresie pracy z uczniami niepełnosprawnymi i przewlekłe chorymi. Jest to obecnie jedyny w Polsce program doskonalenia, który na pierwszy plan wysuwa kwestie kształtowania postaw nauczycieli wobec niepełnosprawności i przewlekłej choroby.

Ośrodek Doradztwa i Treningu Kierowniczego Spółdzielnia w Gdańsku jest obecnie w połowie fazy testowania Programu Doskonalenia Nauczycieli SMOK (akapit wcześniej było napisane, że SMOK to produkt końcowy). **4 grupy nauczycieli zakończyły już udział w szkoleniach. Trzy z nich do czerwca 2014 korzystały z tzw. wsparcia dodatkowego.**

W ramach testowania szkoleń opracowano, wraz z nauczycielami, listę przeszkód, które mogą pojawić się podczas wdrażania Modelu SMOK w praktyce szkolnej:

- chęć zadośćuczynienia dziecku za niepełnosprawność, chorobę,
- brak współpracy ze strony rodziców dziecka,
- lęk przed oceną otoczenia (dyrektor, inni nauczyciele, rodzice), które może odebrać równościowe traktowania ucznia z niepełnosprawnością jako wyraz niewrażliwości, „braku serca” itp.,
- lęk o przekroczenie granic możliwości dziecka (fizycznych, psychicznych, intelektualnych),
- brak możliwości szybkiego uzyskania wsparcia merytorycznego specjalistów w zakresie danej niepełnosprawności lub choroby,
- zbyt ogólne wytyczne do pracy z uczniami z niepełnosprawnością lub chorobą przewlekłą od poradni psychologiczno-pedagogicznych.

W oparciu o opracowaną listę przeszkód, podjęto wraz z Partnerstwem Społecznym działania na rzecz rozszerzenia Modelu SMOK o wsparcie, obejmujące wszystkie zdiagnozowane problemy.

W efekcie tych działań opracowuje się obecnie koncepcję działania Centrów Wsparcia dla Szkół w oparciu o doświadczenia Edukacyjnego Centrum Konsultacji przy Ośrodku Szkolno-Wychowawczym z Częstochowy, które

świadczy wsparcie w postaci szkoleń, superwizji, lekcji pokazowych, dostosowywania programów nauczania, opracowywania planów terapii itp.

Obecnie ODITK pracuje nad rozszerzeniem oferty centrum o wsparcie psychologiczne, w tym o warsztaty, grupy wsparcia i szkolenia dla rodziców i uczniów z niepełnosprawnościami i przewlekłymi schorzeniami. Dodatkowo – w efekcie realizacji fazy testowania – stwierdzono potrzebę opracowania narzędzia do diagnozy dostosowania szkoły do edukacji włączającej. Postanowiono, że takie narzędzie zostanie opracowane w ramach projektu. Będzie ono diagnozowało szkołę jako całość: od dostosowania architektonicznego, poprzez opracowanie standardów np. współpracy z rodzicami, przyjmowania nowego ucznia, reagowania w razie konfliktów itp., aż po analizę postawy, przekazu wizualnego i werbalnego wobec ucznia niepełnosprawnego w szkole itp.

SMOK pozwoli na kompleksowe działanie, obejmujące etapy:

- Diagnoza dostosowania szkoły do edukacji włączającej.
- Cykl szkoleń i wsparcia dodatkowego dla nauczycieli.
- Opracowanie standardów działania.
- Wsparcie Centrum Wspierania Szkół.
- Kompleksowe wsparcie rodziców i uczniów.

CZY WARTO uczestniczyć w projekcie?

Zdobyte przez nauczyciela kompetencje oraz większa wrażliwość społeczna na problem wykluczenia i dyskryminacji zaowocują w pracy ze wszystkimi uczniami. Problem niepełnosprawności to nie tylko uczeń niepełnosprawny. Niepełnosprawność może dotyczyć rodzeństwa, rodziców, dziadków, przyjaciela – rodzi to równie trudne i bolesne problemy. Z jednej strony nasze społeczeństwo się starzeje, z drugiej umiemy utrzymać przy życiu dzieci z coraz poważniejszymi trudnościami zdrowotnymi. To, że ktoś jest zdrow dziś, nie oznacza że będzie tak jutro. Przed problemem niepełnosprawności, choroby, cierpienia nie da się uciec – to część życia, część bycia we wspólnocie ludzi.

Moim zdaniem, nie tylko warto, ale trzeba uczestniczyć w programie SMOK. To ważne dla pracy nad własną postawą wobec ucznia niepełnosprawnego i pracy z nim, ale także dla doskonalenia własnego warsztatu i po prostu stawania się lepszym człowiekiem, wrażliwym i otwartym na potrzeby i problemy innych ludzi.

Władysława Hanuszewicz

*nauczyciel konsultant ds. wspomaganie nauczycieli
w zakresie pracy z dziećmi młodszymi
i uczniami niepełnosprawnymi i z zaburzeniami rozwoju
w ODN w Słupsku*

POMORSKI PROGRAM
EDUKACJI MORSKIEJ

Rozwój zawodowy nauczycieli w projekcie edukacji morskiej

Projekt „Kształtowanie kompetencji kluczowych uczniów w regionie poprzez edukację morską”, współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego, realizowany jest przez Urząd Marszałkowski Województwa Pomorskiego w partnerstwie z Fundacją Navigare oraz Ligą Morską i Rzeczną. Główne formy aktywności adresatów projektu, tj. uczniów pomorskich szkół podstawowych i gimnazjów, realizowane były w latach szkolnych 2012/2013 i 2013/2014. Przyjęta formuła przedsięwzięcia pozwoliła na uzyskanie wielu wartości dodanych – jedną z nich jest również rozwój zawodowy nauczycieli, pełniących funkcję opiekunów szkolnych grup projektowych, w części projektu skierowanej do uczniów klas V szkół podstawowych.

Podstawowe źródło informacji dla nauczycieli, przystępujących do realizacji projektu „Kształtowanie kompetencji kluczowych uczniów w regionie poprzez edukację morską” stanowił „Pomorski Program Edukacji Morskiej”, dostępny w wersji elektronicznej na stronie internetowej projektu: <http://www.pomorskie.eu/pl/projektyedukacyjne/projektmorski>. Zawiera on m.in. opis celów edukacyjnych i zakładanych efektów, a także treści kształcenia i procedury osiągania celów w ramach dodatkowych zajęć pozalekcyjnych, prowadzonych metodą projektu. Ponadto, w Programie znajduje się wykaz literatury pomocniczej oraz załączniki z materiałami dodatkowymi – opracowanie „Jak prawidłowo przeprowadzić i ocenić projekt edukacyjny?”, jak również przykładowe dokumenty:

- Harmonogram pracy zespołu,
- Karta oceny współpracy,
- Karta oceny prezentacji efektów projektu,
- Karty ewaluacji: „Barometr nastroju” i „Tarcza strzelnicza”.

Z myślą o kolejnych grupach nauczycieli, dołączających do projektu, Urząd Marszałkowski Województwa Pomorskiego przeprowadzał konferencje regionalne, podczas których omawiane były ogólne założenia przedsięwzięcia i organizacja działań projektowych, ze szczególnym zwróceniem uwagi na wykorzystanie metody projektu w zajęciach pozalekcyjnych oraz edukację

morską, jako ważny element prowadzenia edukacji regionalnej. Materiały pokonferencyjne publikowane były na stronie internetowej projektu.

Dodatkowo, nauczyciele mogli skorzystać z oferty doskonalenia przygotowanej przez Centrum Edukacji Nauczycieli w Gdańsku. W roku szkolnym 2012/2013 odbyło się 5 edycji 30-godzinny kursu doskonalącego „Przygotowanie nauczycieli szkół podstawowych województwa pomorskiego do realizacji zadań szkolnego opiekuna grup projektowych” (lokalizacje: Gdańsk, Słupsk – współpraca z Ośrodkiem Doskonalenia Nauczycieli, Chojnice – współpraca z Pedagogiczną Biblioteką Wojewódzką). Szkolenie obejmowało 24 godziny stacjonarnych zajęć warsztatowych, realizowanych w czterech 6-godzinnych blokach oraz 6 godzin pracy własnej uczestników, polegającej na realizacji grupowego miniprojektu, dotyczącego tematyki morskiej. Uczestnicy szkolenia poznawali zasady pracy metodą projektu, doskonalili umiejętności wykorzystania metod praktycznych w nauczaniu, a także zaznajamiali się z podstawowymi wiadomościami z zakresu edukacji morskiej.

W odpowiedzi na potrzeby zgłaszane przez nauczycieli, w roku szkolnym 2013/2014 odbyły się 3 edycje 5-godzinnych warsztatów „Praca metodą projektu w edukacji morskiej”. Szkolenia przygotowane przez Centrum Edukacji Nauczycieli w Gdańsku miały na celu przygotowanie nauczycieli pomorskich szkół podstawowych do realizacji programów, ukierunkowanych na rozwijanie kompetencji kluczowych uczniów poprzez regionalną edukację morską. Zapoznawały one nauczycieli różnych przedmiotów z niezwykle wartościową i uniwersalną metodą problemową pracy z uczniem, jaką jest projekt edukacyjny. Spotkania opiekunów szkolnych grup projektowych, w formule pracy warsztatowej, sprzyjały również nawiązywaniu współpracy pomiędzy nauczycielami z różnych szkół, wymianie doświadczeń, wzajemnemu inspirowaniu się i wspieraniu w realizacji zadań.

Szkolenia pomagały nauczycielom w pozyskaniu wiedzy teoretycznej, jednak najcenniejsze było praktyczne wdrożenie poznanych treści i rzeczywisty rozwój umiejętności zawodowych opiekunów szkolnych grup projektowych. Zaproponowana formuła zajęć pozalekcyj-

nych stwarzała naturalne warunki do zmiany roli nauczyciela: przejścia od eksperta przedmiotowego do przewodnika w procesie uczenia się uczniów. Stanowiło to nierzadko duże wyzwanie, ale też często owocowało innym spojrzeniem na zadania współczesnej szkoły oraz odkryciem nowych obszarów do rozwoju zawodowego i osobistego nauczycieli. Ponadto, specyfika projektu stymulowała współpracę w obrębie grona pedagogicznego, a także zachęcała do lepszego poznania zasobów środowiska lokalnego oraz nawiązanie współpracy z instytucjami i osobami z otoczenia szkoły.

Podczas realizacji zadań szkolnych opiekunów grup projektowych, nauczyciele mogli korzystać z konsultacji (telefonicznych i mailowych), udzielanych przez konsultantów merytorycznych ds. edukacji morskiej oraz pracy metodą projektu. Najczęściej zadawane pytania wraz z odpowiedziami publikowano na stronie internetowej projektu. Dodatkowo, wiosną 2013 i 2014 r., w Starogardzie Gdańskim, Wejherowie, Kartuzach i Gdańsku, odbyły się wyjazdowe spotkania konsultacyjne dla nauczycieli. Konsultanci merytoryczni prowadzili ponadto obserwacje zajęć pozalekcyjnych, prowadzonych metodą projektu i omawiali je z nauczycielami.

Doświadczenia zebrane podczas pierwszego roku realizacji projektu posłużyły opracowaniu numeru specjalnego dwumiesięcznika „Edukacja Pomorska” (nr 60/2013), opublikowanego w wersji elektronicznej na stronie internetowej Centrum Edukacji Nauczycieli w Gdańsku. Publikacja ta, zawierająca m.in. artykuły „Czy metoda projektu sprawdza się w szkole podstawowej?” oraz kwestionariusz do samooceny „Ile projektu w projekcie?”, została pomyślana jako dodatkowe wsparcie metodyczne dla szkolnych opiekunów grup projektowych.

Kolejne edycje projektu – 2012/2013 i 2013/2014 – podsumowywane były konferencjami, w ramach których m.in. omawiano szczegółowo wyniki konkursu projektów uczniowskich, wskazując mocne strony prac piątoklasistów oraz zwracając uwagę na obszary, sprawiające trudność wielu zespołom. II edycja konkursu projektów postawiła przed nauczycielami kolejne wyzwanie: zapoznanie się z nowoczesnym i mającym wiele zastosowań narzędziem dydaktycznym, jakim jest blog. Dodatkowe wsparcie w pracy z technologiami informacyjno-komunikacyjnymi stanowiła przekazana nauczycielom publikacja „(Nie) bój się bloga! Jak wykorzystywać blogi w edukacji”, przygotowana w ramach przedsięwzięcia „Medialab Gdańsk – pracownia edukacji i kultury”, dofinansowanego ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

We wrześniu i październiku 2014 r., w ramach subregionalnych forów pomorskiej edukacji, odbyły się spo-

tkania, upowszechniające Pomorski Program Edukacji Morskiej, podczas których podjęto dyskusję nad sposobami wykorzystania doświadczeń z realizacji projektu edukacji morskiej w poszczególnych szkołach, gminach i powiatach naszego województwa. Opiekunowie szkolnych grup projektowych wymieniali się doświadczeniami i pomysłami oraz zacieśniali kontakty w ramach nieformalnej sieci współpracy nauczycieli, zajmujących się tematyką morską w regionie.

W związku z końcem realizacji projektu warto zastanowić się nad możliwościami wykorzystania jego dorobku materialnego, a także zdobytych doświadczeń i rozwiniętych kompetencji, w tym – nowych umiejętności nabytych przez pomorskich nauczycieli. Bez wątpienia ten ogromny potencjał może posłużyć podniesieniu jakości obowiązkowych zajęć dydaktycznych i wychowawczych oraz wzbogaceniu oferty zajęć pozalekcyjnych, imprez szkolnych oraz wycieczek.

Poprosiliśmy kilku opiekunów szkolnych grup projektowych o odpowiedź na pytanie: **W jaki sposób udział w projekcie morskim przyczynił się do Państwa rozwoju zawodowego?**

Oto wypowiedzi nauczycieli:

Udział w projekcie edukacji morskiej nauczył mnie podchodzenia do problemu w sposób twórczy i innowacyjny. Nauczyłam się pracować metodą projektu, która stawia na aktywność i twórczość ucznia, łączy działania praktyczne z umysłowymi.

Justyna Konkolewska,
Szkoła Podstawowa w Wielkich Chelmach

Udział w projekcie edukacji morskiej wpłynął pozytywnie na mój rozwój kompetencji zawodowych. Nie ukrywam, na początku obawiałam się, że nie sprostam stawianym przede mną zadaniom. Jestem młodym nauczycielem, z trzyletnim stażem pracy. Było to mój pierwszy projekt. Nie posiadałam zbyt dużego doświadczenia w prowadzeniu zajęć metodą projektu, nigdy przedtem nie zetknęłam się także bezpośrednio z żeglarstwem. Przystąpienie do projektu było więc dla mnie ogromnym wyzwaniem. Sprawdziło się jednak przysłowie: „Dla chcącego nie ma nic trudnego”. Ukończyłam kurs doskonalący, przygotowujący nauczycieli do realizacji zadań szkolnego opiekuna grup projektowych, który odbył się w CEN w Gdańsku. Dalej było już tylko coraz lepiej. Projekt edukacji morskiej okazał się wspaniałą

przygodą, nie tylko dla uczniów, ale i dla mnie. Wzbogacił mnie w nowe umiejętności i doświadczenia.

Magdalena Masa,

Zespół Kształcenia Podstawowego i Przedszkolnego w Małej Słońcy

Dzięki uczestnictwu w projekcie edukacji morskiej rozwinęły się moje kompetencje komunikacyjne. Kontakty z uczniami na różnorodnych zajęciach realizowanych w ramach tego projektu umożliwiły lepsze zrozumienie ich potrzeb i poznanie mocnych stron, a w efekcie – dały możliwość autentycznego docenienia i wyróżnienia dziecka. Nastąpiło wzmocnienie relacji uczeń – nauczyciel, ponieważ znalazło się więcej płaszczyzn wspólnej rozmowy, wymiany wiedzy, doświadczeń i zainteresowań.

Grażyna Stolec,

Zespół Szkół Publicznych w Pączewie

Udział w projekcie był dla mnie dużym doświadczeniem. Sprawił, że mogłam pogłębić swoją wiedzę na temat pracy z uczniami metodą projektu. Miałam możliwość sprawdzenia siebie. Praca tą metodą przyniosła mi dużo satysfakcji, byłam zadowolona z tego, jak chętnie moi uczniowie brali udział w doświadczeniach z bursztynem, z dużą cierpliwością wyszukiwali wiadomości na zadany temat w bibliotekach, chętnie zwiędzali wystawę w Muzeum Zamkowym w Malborku czy – pełni obaw – podjęli próby nauki szycia na maszynie. Metoda ta była atrakcyjna dla uczniów, ponieważ pozwoliła im zdobywać wiedzę nie tylko w szkole, ale i poza nią. Uczniowie miło wspominają również warsztaty w Fabryce Sztuk w Tczewie i pływanie łodziami. Obecnie wykorzystuję tę metodę, prowadząc w szkole zajęcia Szkolnego Koła Regionalnego.

Beata Kaja,

Zespół Szkół nr 1 w Malborku

Udział w projekcie morskim miał wpływ na mój rozwój zawodowy. Na pewno nie boję się pracować metodą projektu z każdą grupą uczniów, bez względu na ich potencjał intelektualny czy cechy charakteru. Ta forma pracy ma tak wiele zalet i kształci u uczniów tak wiele umiejętności, że nie mogę pominąć jej w swojej pracy dydaktycznej. Umiejętność pracy w grupie, kreatywność, pomysłowość, wykorzystanie wiedzy w praktyce... Pozytywów tejże me-

tody mogłabym wymieniać jeszcze wiele. Udział uczniów w projekcie morskim dał wiele radości zarówno mi, jak i uczniom.

Joanna Kass,

Szkoła Podstawowa nr 6 w Rumi

Praca metodą projektu w ramach tematyki morskiej wpłynęła bardzo korzystnie na mój warsztat pracy. Udział w różnych zajęciach w ramach projektu, zarówno stacjonarnych, jak i praktycznych, przygotowanych przez organizatorów, przyczynił się do poszerzenia mojej oferty edukacyjnej, co na pewno wykorzystam zarówno w pracy z dziećmi na zajęciach lekcyjnych, jak i na zbiórkach harcerskich z młodzieżą. Poprzez działania w ramach projektu morskiego rozbudziłam w sobie pasję do żeglowania, morza i jeziora, będę nią zarażała swoich uczniów i harcerzy. Na pewno w pracy harcerskiej więcej czasu przeznaczę na żeglowanie, naukę wiązania węzłów i śpiewania szant oraz organizowanie różnych akcji i konkursów o tematyce morskiej. Projekt pozwolił mi dostrzec wielkie zalety obcowania uczniów ze środowiskiem morskim. Dzieci czują się wtedy wolne, chętnie się uczą, poszukują nowych informacji i nabywają doświadczenia praktyczne. Dzięki pracy metodą projektu bardziej rozumiem dzieci i ich potrzeby. Potrafię im stworzyć odpowiednią atmosferę i poczucie bezpieczeństwa podczas zajęć. Wiem, jak zintegrować zespół, aby efektywnie pracował. Podczas wykonywania zaplanowanych zadań poznałam czynniki i metody, które zwiększają aktywność uczniów na zajęciach. Zdobyta wiedza i umiejętności pomogły mi w zrealizowaniu postawionych przeze mnie w trakcie projektu celów, a przede wszystkim umożliwiły mi rozwiązywanie bieżących problemów w mojej pracy. Jest mi dużo łatwiej rozmawiać z uczniami i wprowadzać nowe metody pracy, mając doświadczenie oraz uporządkowaną wiedzę o zagadnieniach związanych z morzem, ekologią i regionem (...).

Maria Borska,

Szkoła Podstawowa w Żarnowcu

Małgorzata Bukowska-Ulatowska

konsultant merytoryczny

z zakresu metody projektu w latach 2013-2014

Centrum Edukacji Nauczycieli w Gdańsku

Przemiany w oświacie, a realia w doskonaleniu (się) nauczycieli – refleksje

Czas przemian

1 września 1999 r. wprowadzono największą zmianę ustroju szkolnego w powojennej historii polskiej oświaty. W miejsce dwustopniowego systemu edukacji (ośmioklasowych szkół podstawowych i dwu-, trzy-, cztero- oraz pięcioletnich szkół ponadpodstawowych) wprowadzono strukturę trzystopniową: 6 + 3 + 3, czyli sześćioletnia szkoła podstawowa, trzyletnie gimnazjum i trzyletnia szkoła ponadgimnazjalna. W 2000 r. nauczycielom zaordynowano także stopnie awansu zawodowego. Działo się to w momencie, gdy ograniczenia budżetowe w sferze oświatowej, z niewielkimi przerwami, zaczęły narastać w tempie zatrważającym. Główną przyczyną problemów finansowych oświaty był pogłębiający się niż demograficzny i pustoszenie szkolnych sal i korytarzy szkół podstawowych, następnie gimnazjów, a ostatnio i szkół ponadgimnazjalnych.

Inicjatywy

W okresie od 1999 r. pojawiało się w wielu miejscach szereg lokalnych inicjatyw nauczycielskich, dyrektorskich i samorządowych.

W mieście nad Słupią narodziło się kilka nauczycielskich ośrodków wydawniczych. Prym wiodł Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli, który wydawał „Informator Oświatowy” – biuletyn będący nauczycielskim forum wymiany doświadczeń i miejscem dzielenia się przykładami dobrych praktyk, realizowanych w placówkach oświatowych. W Ośrodku powstały też liczne publikacje zwarte głównie o charakterze poradników metodycznych. W latach 1991-2009 ODN wydał około 150 takich publikacji.

W 2004 r. słupski samorząd zdecydował o powstaniu Miejskiego Ośrodka Doradztwa Metodycznego, którego celem było wspieranie metodyczne i merytoryczne nauczycieli słupskich szkół na wszystkich etapach kształcenia: prowadzenie kursów kwalifikacyjnych, spotkań metodycznych, warsztatów i innych form szkoleń.

Samorząd miejski Słupsk wsparł także takie nauczycielskie inicjatywy, jak „Słupskie Studia Gimnazjalne” (pismo nauczycieli, uczniów i rodziców), wydawane przez Gimnazjum nr 5 w Słupsku (ukazało się 11 numerów). Działalność wydawniczą podjęło szereg szkół. W znacznej części ograniczała się ona do publikacji opisujących dzieje poszczególnych przedszkoli, szkół podstawowych, gimnazjów czy szkół ponadgimnazjalnych. Część placówek miała jednak znacznie większe ambicje. Słupskie Gimnazjum nr 2 wyspecjalizowało się w pu-

blikacjach twórczości literackiej dzieci i młodzieży gimnazjalnej, będącej pokłosiem organizowanego przez tę szkołę międzynarodowego już w tej chwili konkursu literackiego. Szkoła Podstawowa nr 9 w Słupsku wydała dziewięć woluminów, w tym zeszyty ćwiczeń z informatyki, regionalizmu i marynistyki oraz m.in. poradnik statystyczny dla potrzeb nauczycielskich.

Co zaprzepaszczone?

Niestety wiele twórczych inicjatyw zostało również zaprzepaszczonych. Przykładem tego jest likwidacja Miejskiego Ośrodka Doradztwa Metodycznego – spowodowana głównie brakami w kasie miejskiej. Nastąpiła ona w momencie, gdy placówka miała najliczniejszą w regionie i w swojej historii klientelę, oferowała 11 kursów kwalifikacyjnych, 3 kursy nadające uprawnienia, 112 kursów doskonalących oraz 30-35 tematów bieżących szkoleń w ofercie comiesięcznej. Pozytywne wyniki przyniosły programy podnoszenia jakości kształcenia w słupskich gimnazjach i w szkołach podstawowych. Działały jedyne w regionie: Akademia Młodego Nauczyciela i Klub Artystycznej Pracy Nauczyciela.

Kto wyszedł obronną ręką z tych przemian?

Odpowiedź na pytanie pokazują m.in. wyniki osiągnięte w badaniach prowadzonych przez OKE. Sukcesy odnoszą uczniowie i nauczyciele ze szkół prowadzonych przez zasobne organy prowadzące. Oświatową rywalizację wygrywają „bogaci” uczniowie z renomowanych szkół społecznych i prywatnych oraz ze szkół publicznych w zasobnych gminach, z reguły wielkomiejskich.

Dysproporcje wyników narastają w zastraszającym tempie. W szkołach zasobnych uczniowie są liczniej poddawani badaniom w poradniach psychologiczno-pedagogicznych, mają bogatszą ramówkę zajęć obowiązkowych i dodatkowych, dysponują lepszym wyposażeniem i nowocześniejszą bazą. Nauczyciele mają rozbudowany wewnętrzny nadzór pedagogiczny, pomoc doradców metodycznych z poszczególnych przedmiotów i rodzajów zajęć oraz łatwy dostęp do nielicznych placówek doskonalenia nauczycieli, które najaktywniej wspierają nauczycieli w skupiskach wielkomiejskich.

Co zostało?

Niewątpliwym osiągnięciem ostatnich 15 lat są oddolne struktury, które powstały, udoskonalily się i dalej wspierają nauczycieli. Znakomitym przykładem takiej oddolnej aktywności są zespoły samokształceniowe (czy

jak teraz brzmi poprawniej – sieci współpracy i samokształcenia) na terenie Słupska i w okolicznych gminach. Do wzorcowych należą m.in.: Zespół Dyrektorów Słupskich Podstawówek, Zespół Dyrektorek Przedszkoli Publicznych czy też Słupski Zespół Nauczycieli – Bibliotekarzy oraz Zespół Nauczycieli Wychowania Przedszkolnego i Edukacji Wczesnoszkolnej w Kobylnicy. To te półformalne struktury, wspierane przez placówki dosko-

nalenia nauczycieli i Pedagogiczną Wojewódzką Bibliotekę, są motorem racjonalizowania ministerialnych pomysłów na lokalnym podwórku.

Jan Wild

*dyrektor Zespołu Szkół Samorządowych
w Kobylnicy,
nauczyciel historii, wiedzy o społeczeństwie,
informatyki, regionalizmu, autor publikacji
historycznych i dydaktycznych*

Przepisy, wyjaśnienia, zalecenia

- ⇒ **Obwieszczenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 11 lutego 2014 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej w sprawie kształcenia ustawicznego w formach pozaszkolnych (Dz. U. z dnia 16.05.2014 r. poz. 622).**
- ⇒ **Ustawa z dnia 24 kwietnia 2014 r. o zmianie ustawy o systemie oświaty (Dz. U. z dnia 20.05.2014 r. poz. 642).**
- ⇒ **Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 27 maja 2014 r. w sprawie maksymalnych cen mleka i przetworów mlecznych dostarczanych do przedszkoli i szkół w roku szkolnym 2014/2015 (Dz. U. z dnia 30.05.2014 r. poz. 721).**
- ⇒ **Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 maja 2014 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz. U. z dnia 18.06.2014 r. poz. 803).**
- ⇒ **Ustawa z dnia 30 maja 2014 r. o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z dnia 23.06.2014 r. poz. 811)**
- ⇒ **Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 24 czerwca 2014 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie stawek, szczegółowego sposobu oraz trybu udzielania i rozliczania dotacji przedmiotowych do podręczników szkolnych (Dz. U. z dnia 27.06.2014 r. poz. 860).**
- ⇒ **Obwieszczenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 31 października 2013 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej w sprawie świadectw, dyplomów państwowych i innych druków szkolnych (Dz. U. z dnia 03.07.2014 r. poz. 893).**
- ⇒ **Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 lipca 2014 r. w sprawie udzielania dotacji celowej na wyposażenie szkół w podręczniki, materiały edukacyjne i materiały ćwiczeniowe (Dz. U. z dnia 08.07.2014 r. poz. 902).**
- ⇒ **Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 8 lipca 2014 r. w sprawie dopuszczania do użytku szkolnego podręczników (Dz. U. z dnia 09.07.2014 r. poz. 909).**
- ⇒ **Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 18 czerwca 2014 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie wysokości minimalnych stawek wynagrodzenia zasadniczego nauczycieli, ogólnych warunków przyznawania dodatków do wynagrodzenia zasadniczego oraz wynagradzania za pracę w dniu wolnym od pracy (Dz. U. z dnia 11.07.2014 r. poz. 922).**
- ⇒ **Obwieszczenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 kwietnia 2014 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej w sprawie organizacji kuratoriów oświaty oraz zasad tworzenia ich delegatur (Dz. U. z dnia 24.07.2014 r. poz. 973).**
- ⇒ **Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 29 lipca 2014 r. w sprawie szczegółowych warunków udzielania pomocy finansowej uczniom na zakup podręczników i materiałów edukacyjnych (Dz. U. z dnia 31.07.2014 r. poz. 1024).**
- ⇒ **Obwieszczenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 kwietnia 2014 r. w sprawie ogłosze-**

- nia jednolitego tekstu rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej w sprawie placówek doskonalenia nauczycieli (Dz. U. z dnia 06.08.2014 r. poz. 1041).
- ⇒ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 6 sierpnia 2014 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli oraz określenia szkół i wypadków, w których można zatrudnić nauczycieli niemających wyższego wykształcenia lub ukończonego zakładu kształcenia nauczycieli (Dz. U. z dnia 14.08.2014 r. poz. 1084).
 - ⇒ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 7 sierpnia 2014 r. w sprawie szczegółowych warunków udzielania pomocy dzieciom i uczniom w formie zasiłku losowego na cele edukacyjne oraz pomocy uczniom w formie wyjazdu terapeutyczno-edukacyjnego w 2014 r. (Dz. U. z dnia 20.08.2014 r. poz. 1098).
 - ⇒ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 8 sierpnia 2014 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego (Dz. U. z dnia 28.08.2014 r., poz. 1140).
 - ⇒ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lipca 2014 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie placówek doskonalenia nauczycieli (Dz. U. z dnia 28.08.2014 r., poz. 1142).
 - ⇒ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 sierpnia 2014 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie szczegółowego zakresu danych gromadzonych w bazach danych oświatowych, zakresu danych identyfikujących podmioty prowadzące bazy danych oświatowych, terminów przekazywania danych między bazami danych oświatowych oraz wzorów wydruków zestawień zbiorczych (Dz. U. z dnia 29.08.2014 r., poz. 1149).
 - ⇒ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 sierpnia 2014 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie warunków i sposobu organizowania przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki krajoznawstwa i turystyki (Dz. U. z dnia 29.08.2014 r., poz. 1150).
 - ⇒ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 sierpnia 2014 r. w sprawie sposobu realizacji środków towarzyszących, które służą zapewnieniu skutecznego wykonania programu „Owoce i warzywa w szkole” (Dz. U. z dnia 29.08.2014 r., poz. 1151).
 - ⇒ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 sierpnia 2014 r. w sprawie indywidualnego obowiązkowego rocznego przygotowania przedszkolnego dzieci i indywidualnego nauczania dzieci i młodzieży (Dz. U. z dnia 01.09.2014 r., poz. 1157).
 - ⇒ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 29 sierpnia 2014 r. w sprawie sposobu prowadzenia przez publiczne przedszkola, szkoły i placówki dokumentacji przebiegu nauczania, działalności wychowawczej i opiekuńczej oraz rodzajów tej dokumentacji (Dz. U. z dnia 02.09.2014 r., poz. 1170).
 - ⇒ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 24 września 2014 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie organizacji oraz sposobu przeprowadzania konkursów, turniejów i olimpiad (Dz. U. z dnia 25.09.2014 r., poz. 1290).

Jerzy Byczkowski

*ekspert w zakresie prawa oświatowego
Technikum Leśne w Warcinie*

INFORMATOR OŚWIATOWY NR 3/14 ISSN 1505-0904

ZESPÓŁ REDAKCYJNY: Dorota Iwanowicz, Jerzy Paczkowski, Iwona Poźniak, Bożena Żuk

WSPÓŁPRACA: Jerzy Byczkowski, Dorota Czapiewska, Irena Czyż, Irena Drozd, Władysława Hamuszewicz, Tamara Anna Kropiowska, Małgorzata Lipińska, Maciej Maraszkievicz, Ewa Misiewicz, Wioletta Pajak, Agata Szklarkowska, Marzena Tuliszka, Maria Grażyna Wieczorek, Elżbieta Wild, Mateusz Weiland, Dorota Werbińska, Marek Wróblewski

SKŁAD KOMPUTEROWY: Dorota Iwanowicz **KOREKTA:** Iwona Poźniak

WYKONANIE TECHNICZNE: Małgorzata Kamińska **OKŁADKA:** Drukarnia BOXPOL

WYDAWCA: Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku, ul. Bałtycka 29, tel/fax sekretariat: 59 842-35-67, centrala: 59 842-34-62, redakcja: 59 842-42-18; www.odn.słupsk.pl; e-mail: wydawnictwo@odn.słupsk.pl; kursy@odn.słupsk.pl; sekretariat@odn.słupsk.pl **NAKLAD:** 300 egz.

Zastrzegamy sobie prawo do skracania tekstów i do nadawania im własnych tytułów. Materiały prosimy dostarczać na nośnikach elektronicznych lub e-mailem: wydawnictwo@odn.słupsk.pl Numer zamknięto 22.10.2014 r.

Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku

1989-2014

